

Lumina Lină • Gracious Light An XV/ Nr. 3, 2010 New York

Lumina Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY

CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
SI PAVEL

AN XV/ Nr.3
IULIE-SEPTEMBRIE 2010
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE

SI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York

INCORPORATED IN AUGUST 1993

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-21 27th Ave.

(14th Street/ 27th Ave.)

Astoria, New York

Subway N, W, bus Q 18

Revista Lumină Lină este membră a Asociației Publicațiilor Literare și a Editurilor din România (APLER).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index și TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Redactor șef adjunct: M.N. RUSU, menerusu12@verizon.net

Redactori: DAN ANGHELESCU, GABRIEL STĂNESCU

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Consilieri editoriali: VASILE ANDRU, GEORGE ALEXE, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC, DANIEL MUNTEANU, AUREL ȘTEFANACHI, SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE, GRIGORE LUȚAI

English editor: GALE J. BELLAS

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Cucerile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate pe dischetă sau prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Vietnam, Australia.

ISSN 1086-2366

ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA ȘI CANADA
THE ROMANIAN ORTHODOX ARCHDIOCESE IN AMERICA AND CANADA

5410 N. Newland Ave.
Chicago, IL 60656

Most Reverend Dr. Nicolae Condrea, Archbishop

tel.: (773)774-1677; fax: (773)774-1805; e-mail: archnicolae@aol.com

**Please, support the Cathedral and the new
Romanian Archdiocesan Center**

Amount _____
Name _____
Address _____
Tel. _____
E-mail _____

Acest număr este finanțat de Guvernul României
Departamentul pentru Românii de Pretutindeni

Lumina Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY

CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
SI PAVEL

AN XV/NR.3
IULIE-SEPTEMBRIE 2010
NEW YORK

Lumină Lină • Gracious Light An XV/ Nr. 3, 2010 New York

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE

SI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York

INCORPORATED IN AUGUST 1993

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-21 27th Ave.

(14th Street/ 27th Ave.)

Astoria, New York

Subway N, W, bus Q 18

Revista Lumină Lină este membră a Asociației Publicațiilor Literare și a Editurilor din România (APLER).

Lumină Lină. Graciously Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index și TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Redactor șef adjunct: M.N. RUSU, menerusu12@verizon.net

Redactori: DAN ANGHELESCU, GABRIEL STĂNESCU

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Consilieri editoriali: VASILE ANDRU, GEORGE ALEXE, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC, DANIEL MUNTEANU, AUREL^a TEFANACHI, SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE, GRIGORE LUPAI

English editor: GALE J. BELLAS

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate pe dischetă sau prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Vietnam, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XV/Nr. 3

Iulie-Septembrie 2010

TEOLOGIE

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN

Spune-mi ce crezi Ți am să-ți spun cine e Ți 5

LIVIU GEORGESCU

Așezare 9

MARIANA FLOAREA

Cum se cer, Aștept, Iasomie 11

Trandafir, Patima, Clipa, Rana, Șiruri lungi de veri 12

MARCEL MIRON

Ca un mire 13

Al cincilea anotimp 14

Și tu 15

CALISTRAT COSTIN

Calendar 16

STUDII

DAN ANGHELESCU

Horia Stamatu - poeticul între filozofie Ți religie (I) 17

CRISTINA PRISACARU-^a OPTELEA, *Stanțe* 21

REMUS VALERIU GIORGIONI, *Balada hanului lui Chimham* 23

MARIANA ZAVATI GARDNER, *Pietre, Tăcere* 26

DRD. STELIAN GOMBO^a

Câteva referințe despre Biserica Ortodoxă Ți societatea
românească actuală (I) 27

CRONICA LITERARĂ

ZAMFIRA MIHAIL

^a i totu^oi, limba română: *Și totuși limba română* de Vlad Pohlă 33

NINA CERANU, *Niciodată somnul* 38

GEORGE BĂJENARU

O aventură heraclitiană în Logos ^oi întru Logos

Exerciții de înviere de Theodor Damian 39

HORIA ION GROZA

Glasul tainic al pustiei ^oi Învierii

Exerciții de înviere de Theodor Damian 42

NICOLAE PETRE VRÂNCEANU

Plajă la mare, Vapoare în port 50

HORIA ION GROZA

Un nou roman al vieții din exil:

Dragă Maria de Constantin Eretescu 51

CEZARINA ADAMESCU

Lumini înlăcrimate 58

MAIA CRISTEA VIERU

Mă-nfășur în nisipurile lumii 58

AMELIA STĂNESCU

Dimineața scriu cărți, La place Stanislas 59

STELIAN PLATON

Tâlhar pe cerul românesc, Noiembrie cade oblic 60

FILE DE JURNAL

ALEX. ^a TEFĂNESCU

Întâmplări cu scriitori 61

ISTORIE	
M.N. RUSU	
Diaconul Coresi, limba română °i Mihai Viteazul	69
GHEORGHE MIHAIL	
<i>Sunt o tristă întrebare</i>	72
MIHAELA HERGHILIGIU	
<i>Te-ai prins</i>	73
CĂTĂLIN BĂJENARU	
<i>Pedeapsa, Întâia pasăre, nebuna, Unei regretate singuratice</i>	74
TRADUCERI	
M.N. RUSU	
Bra°ovul în <i>Jurnalul Doamnei Déry</i>	75
Fragmente din <i>Jurnalul Doamnei Déry</i> (Traducere din limba maghiară de Veronica Bârlădeanu)	76
AETHICUS DONARES (ISTER)	
Alexander Magnus in Monte Chelion	85
Alexandru Macedon la Muntele Chelion (Traducere din latină în valahă de Prof. Dr. Ion Pachia Tatomirescu)	87
MOTHER RAPHAELA WILKINSON, <i>God holds us</i>	89
IOAN N. RO° CA	
<i>Eclipse, Inscription</i>	92
<i>As You Can See The Wind..., A Point of Light</i> (Translated from Romanian by Mugura° Maria Petrescu)	93

PROZOPOEMA

IOAN GÂF-DEAC

Sărut la capăt de ve^onicie albă 95

Capăt definitiv de lume 96

FOTOALBUM 97

ANTOLOGIE DE CENACLU

Numai dorul nemilos, Și zările curg de Puiu Bobelică Cislău 101

Îngerul și eu, Basm, Dorință, Anotimpurile de Ellen Pendefunda . 102

REPORTAJE

NICHOLAS BUDA

El – noul volum de poezie semnat de poetul Liviu Georgescu

în cenaclul din New York 103

NICHOLAS BUDA

Dublă lansare de carte la cenaclul „M. Eminescu” din New York

În labirintul cărților de Mihaela Albu

Și atunci ar fi trebuit să vorbesc de Dan Anghelescu 107

REVISTA PRESEI

DANIELA MARIANO

Reviste sosite la redacție 113

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ 114

ANUNȚURI 114

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN

Spune-mi ce crezi și am să-ți spun cine ești*

*Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și toate celelalte se vor adăuga vouă
(Matei 6, 33)*

Omul este o ființă necunoscută. Cel care a spus acest lucru se referea la om în integritatea ființei sale, adică necunoscută și ca trup, și ca suflet. Unii se pot întreba cum este posibil ca omul să fie necunoscut ca trup, mai ales că ființa a ajuns atât de departe cu explorarea și cunoașterea organelor noastre și a funcțiilor acestora. Totuși însăși ființa recunoaște că și din punct de vedere al trupului, omul nu se cunoaște pe sine foarte bine, tocmai de aceea apar toate bolile cărora nu le mai dăm de capăt. Aștim câte ceva despre noi, despre trup și despre suflet, nu le știm însă pe toate și desigur că mult mai multă este partea neștiută decât partea știută. Dacă de pildă vrem să ne gândim la compoziția, la structura moleculară a trupului nostru, am putea recunoaște că suntem încă la început cu cunoașterea deși ființele noastre au progresat până la capacitatea de a obține bomba atomică, la manipularea genetică și la cartarea genomului uman. Totuși ele se dezvoltă, în fiecare zi se fac descoperiri noi, ceea ce înseamnă că încă mai urmează să se mai facă altele și altele.

Martin Buber spunea că esența filosofiei constă în a ști cum să faci legături între lucruri. La fel putem spune și despre esența ființei că ea constă în a ști să faci combinații. De fapt, chimia nu este altceva decât o ființă a combinațiilor. Dar și alte ființe se bazează pe combinații și bineînțeles că fiecare nouă combinație produce un nou rezultat, care ne aștează, sau care ne ajută sau care ne poate distruge, ca să nu mai vorbim de cercetarea interdisciplinară care este centrată esențial pe combinații.

Atunci când zicem că omul este o ființă necunoscută, nu ne referim numai la suflet ci și la trup. Însă dacă și trupul și sufletul ne sunt necunoscute, adică foarte puțin cunoscute, cum putem să ne trăim viața? Iată o întrebare justificată. Cum putem trăi o viață organizată, plină de succes, care să îți îndeplinească menirea, care să se desfășoare după cursul ce îi este propriu și nu altfel? Mântuitorul Hristos a venit să ne dea răspunsul la această întrebare esențială, prin faptul, aparent simplu, că ne-a descoperit că sufletul trebuie să stea în capul ierarhiei valorilor fiecărui om. În momentul în care pui sufletul deasupra și lași ca sufletul condus de Dumnezeu să conducă trupul, acesta, urmând sufletul, merge pe calea cea bună.

* Meditație la Duminică a VII-a după Rusalii

Sufletul venind de la Dumnezeu îl trage pe om spre Dumnezeu. Fiind Dumnezeu în partea cea mai adâncă și mai intimă a sufletului nostru și primând prezența și importanța sufletului în viața de zi cu zi, trupul va urma sufletului și în felul acesta întreaga viață a omului își desfășoară cursul potrivit datului său, potrivit destinației sale, potrivit rolului și cursului pe care i le-a imprimat Dumnezeu de la început. De multe ori suntem pe un fel de scenă pe care se dă lupta între rațiune și conștiință pe de o parte și între rațiune și instinctele trupești pe de altă parte. De aceea, rolul sufletului este fundamental pentru o viață reușită, pentru o viață care să se socotească câștigată din punctul acesta de vedere, al rolului pe care Dumnezeu i l-a imprimat. Dacă de pildă sufletul nu conduce trupul, ci se lasă condus de trup, cu urșinșă ne putem da seama de rezultate și unde se poate ajunge. Punem pe părinți să se lase conduși de copii, sau copiii se lasă conduși de părinți? De aceea, trupul trebuie să urmeze sufletul și numai atunci poate să existe o armonie perfectă între ele și atunci viața omului este mântuită, reușită, este dusă după placul lui Dumnezeu.

În textul Sf. Evanghelii din această duminică se vede că Mântuitorul dă atenție atât sufletului cât și trupului. Trupul nu trebuie neglijat. Mântuitorul Hristos nu dă atenție sufletului în detrimentul trupului, pentru că El a venit să vindece nepuntințele trupești, dar și să întărească rolul sufletului în viața omenească; pe cei pe care îi vindecă trupește îi învață despre suflet, despre viața veșnică, despre Împărăția cerurilor și despre legătura dintre om și Dumnezeu.

Dacă omul este fiinșă necunoscută, se înșelează că avem nevoie de un învășător, de cineva care să ne conducă. Altfel cum ne ghidăm în viață, dacă suntem necunoscuți nouă înșine, dacă viața noastră este un mister? Deci avem nevoie de o călăuză. Dar câte călăuze nu sunt? Câș învășători nu sunt? De la începutul civilizației omenești și până acum, din timp în timp, se ridică oameni care pretind că știu adevărul, că au cunoscut adevărata realitate a lumii, că știu ce trebuie să facă omul ca să-și îplinească menirea și destinul în viață. Sunt cu zecile, cu miile. De cine ascultăm? Aici suntem puși în fața unei dileme, căci mulți dintre cei care se consideră învășători și care învață despre trup și despre suflet, despre viață, despre Dumnezeu și despre eternitate, într-un fel sau altul ni se pare că au dreptate. Parcă la un moment dat am vrea să urmăm pe unul din ei, la alt moment pe altcineva, suntem ca la un fel de intersecție, nemaiștiind încotro să o apucăm. Dar intersecția este de două drumuri și căci dacă ai apucat-o pe calea cea rea care duce la pierzanie, nu mai este cale de întoarcere și tot efortul unei vieți, grija de a te mântui, dorinșă interioară de a-ți împlini rostul suprem al vieții, rămân un efort deșert.

În contextul acestei intersecții, al dilemei în care ne aflăm, Mântuitorul Hristos a venit să înșele, să vorbească cum nimeni altul nu a vorbit până la El, să facă minuni cum nimeni altul n-a mai făcut, pentru ca prin aceasta să-și asume creditul necesar, pentru ca lumea să-L cunoască, să vadă că altul mai mare ca El nu a fost, că nimeni nu a învășat mai frumos, întocmai cum Sfinșii Evangheliști mărturisesc: “niciodată n-a vorbit vreun om ca omul acesta” (Ioan 7, 46), iar despre faptele Lui că “niciodată nu s-a mai văzut aș ceva în Israel” (Matei 9, 33).

^a i acum noi ne întrebăm: dacă până la Mântuitorul Hristos nu s-a mai pomenit a^o a ceva în Israel, s-a mai pomenit de la El încoace? Evident că nici de la El până acum nu s-a mai văzut a^o a ceva. ^a i atunci, dacă Iisus a putut să facă a^o a ceva, înseamnă că învățătura Sa este singura învățătură credibilă. Înseamnă că este singura care se arată a fi superioară tuturor celorlalte religii, filosofii, învățături de orice natură. Deci pentru a avea garanția că viața noastră se desfășoară normal, ^o i este nevoie să avem o garanție câtă vreme trăim o viață necunoscută, care ne este nouă în^o ine un mister, singurul recurs este cel la învățătura Sa.

Mintea omului este ^o i ea o minune, ^o i ea afectează trupul în mod fundamental. Dacă gândim într-un fel în mintea noastră, atunci începem să purcedem la acțiune în consecință. Începem să aplicăm în viața practică de zi cu zi, în care se include ^o i trupul nostru, ceea ce am gândit. Dacă am gândit altfel, atunci trupul nostru se orientează după minte ^o i se va dezvolta, va crește în mod diferit, într-o altă direcție. Deci, dacă mintea poate să afecteze ^o i trupul nostru, atunci este foarte important să ne dăm seama cum gândim ^o i bineînțeles că fiecare gândeste în mintea sa că a gândit bine. Însă, numai atunci când te confrunți cu cineva îți dai seama cum gândeți. Poate de cele mai multe ori gândeți bine, dar poate de cele mai multe ori te compari pe tine cu un cerc restrâns de oameni din jurul tău, poate la nivelul tău, ^o i îți spui că ești cel mai bun ^o i că gândești cel mai bine. ^a i uneori, numai când îți se oferă ocazia să te compari cu cineva din afara cercurilor tale, sau când citești din marii înțelepți ai lumii, cum ar fi în special Sf. Părinți, a^o zice, sau din unele din marile genii ale omenirii, care au fost, cum considerăm cu toții, inspirate de Dumnezeu ^o i care concordă între ei cu privire la învățăturile esențiale despre suflet, lume ^o i viață, atunci nu mai poți să spui că ^o tii cel mai mult ^o i mergi în continuare pe calea care îți se pare bine că este bună, ci având acești oameni de credibilitate supremă, trebuie să te orientezi în viața de zi cu zi după mintea, concluziile, după descoperirile ^o i învățătura lor, Mântuitorul Hristos, bineînțeles, ocupând locul întâi între ei ^o i în ierarhia valorilor.

Însă, dacă viața noastră fizică este afectată de mintea noastră, atunci ea este afectată ^o i mai mult de credința noastră, căci devenim ceea ce credem. Omul este ființă superioară pentru că este chip al lui Dumnezeu, pentru că a fost în comuniune cu Dumnezeu, Dumnezeu i-a rămas în subconștient ^o i chiar dacă nu-L vede, omul are sensul interior al prezenței divine, dorul acesta interior, uneori vag ^o i nelămurit după veșnicie, după Dumnezeu, după realități mai înalte, după o condiție existențială superioară. Deci credința este aceea care ne ghidează mintea, iar mintea ne afectează atât viața interioară cât ^o i pe cea fizică.

Când Iisus spune: “Nu vă gândiți la ce veți bea ^o i la ce veți mânca ^o i cu ce vă veți îmbrăca” (Matei 6, 25), El arată că nu disprețuiește trupul ^o i nevoile sale, ci vrea numai să spună că trebuie să căutăm mai întâi Împărăția lui Dumnezeu ^o i apoi toate celelalte vor veni ^o i ele (Matei 6, 33). Dacă dimpotrivă, ne gândim la mâncare ^o i la băutură, ne centrăm viața pe preocupări materiale, atunci bineînțeles că ne potrivim zicalei epicuriene care spune *Edite et bibite, post mortem nulla voluptas*/ Mâncați ^o i beți, căci după moarte nu mai este nici o

plăcere. Iar când se află pe patul de moarte, când omul realizează cu mai mare acuitate prezența lui Dumnezeu, existența Sa, existența sufletului, viața ve^onică, pentru care însă nu s-a ostenit mai înainte, a mai îndrepta ceva nu se mai poate. Acesta este tragedia cea mai mare: să-ți sfârșești viața ^oi să ai sentimentul că nu mergi la Dumnezeu, ci în partea opusă lui Dumnezeu. Dimpotrivă, o credință care curățește mintea ^oi o luminează ^oi care după aceea are grijă de trup, ilustrează proverbul latin care spune *Mens sana in corpore sano* Minte sănătoasă într-un corp sănătos. Deci dacă mintea este sănătoasă, atunci corpul va fi sănătos, dacă mintea nu va fi sănătoasă, atunci nici corpul nu va fi sănătos. Cum zice Mântuitorul: “Dacă va fi ochiul tău curat, tot trupul tău va fi luminat, iar dacă ochiul tău va fi întunecat, tot trupul tău va fi întunecat” (Matei 6, 22-23).

Proverbul spune că omul este ceea ce mănâncă. Dacă te centrezi numai pe mâncare, pe băutură, pe lucrurile materiale, aceasta e^oti. Dacă te mai centrezi ^oi pe suflet, pe euharistie, împărtășania înseamnă trupul lui Hristos, deci fiind tot o mâncare, dar una spirituală, atunci devii spiritual. Dar nu suntem noi deja spirituali? Ca să te axezi în viața de zi cu zi pe cele ale spiritului, câtă vreme suntem deja ființe spirituale, înseamnă să nu facem altceva decât să dăm curs naturii din noi să se desfășoare în mod natural, potrivit legilor sale interioare, puse acolo de Dumnezeu. Este nenatural, împotriva naturii, ca fiind tu ființă spirituală, să te axezi numai pe material ^oi să mergi împotriva spiritului, tu fiind spirit. De aceea, învățătura Mântuitorului este a^a de relevantă cu privire la acest lucru.

Dacă am spus că omul este ceea ce mănâncă, putem să parafrazăm aceasta astfel: spune-mi ce preferințe ai, ce plăceri ai, ce ierarhie de valori ai ^oi am să-ți spun cine e^oti. ^a i dacă vom vedea că în viața unui om Dumnezeu, sufletul, viața ve^onică, lucrurile spirituale contează, atunci poți să fii sigur că acela este un om de care poți să te atașezi, cu care poți să faci o prietenie, cu care poți să mergi pe un drum până la capăt. Dimpotrivă, dacă vezi că plăcerile cuiva, preferințele, lucrurile care i se par lui importante nu sunt în concordanță cu spiritul, atunci poți să știi că nu vei merge foarte departe cu omul acela sau că nu trebuie să mergi cu el. Însă singurul care ne oferă garanția că dacă îi câștigăm prietenia ne duce până la sfârșitul drumului vieții noastre pe calea rânduită de Dumnezeu, este Mântuitorul Iisus Hristos. ^a i prietenia Mântuitorului este deschisă oricând ^oi pentru oricine ^oi se câștigă foarte ușor. Trebuie să întinzi o mână ^oi deja mâna Lui o va prinde pe a ta. Trebuie să faci un pas către El ^oi deja mai mulți pași va face El către tine. Trebuie numai să strigi o dată ^oi Dumnezeu se va coborî din înălțimea Sfântului Său loca^o ^oi îți va asculta rugăciunea. De aceea ne spune: “Cere ^oi ți se va da, bate ^oi ți se va deschide, caută ^oi vei afla” (Matei 7,7).

^a i de aceea ne sfătuiește: “Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu, ^oi toate celelalte se vor adăuga vouă” (Matei 6, 33).

Așezare

*Nu mă pot vedea.
Între mine și oglinzi e o mare de arbori mișcători.
Nu te pot atinge.
Între mine și tine e o zbatere de icoane.
Eu nu-ți sunt egal. Eu sunt chiar tu.
Am plecat de la tine ca să mă pierd.
Am uitat de mine.
M-am visat și am căzut.
Vin toate fulgerele.
Trec toate ploile.
Se topesc munții pe rând.
Umblu prin lume însingurat
și cu cât sunt mai multe izvoare, cu atât eu sunt
o singură mare pe care plutesc formele îndurerate,
iar eu mă desprind tot mai mult în adâncuri.
Rătăcesc lovindu-mă în continuu de colțuri.
Te-am dorit și nu m-am adăugat decât absenței.
Mă smulg din lanțuri și plase. Mă rup din smârcuri.
Mă dezlipesc de vânt și plutesc înfinit printr-o rază de lumină.
Mișcarea mă rănește și-mi sfâșie păduri din trup,
potop din plâns,
singurătate din suflet.
Îmi pierd lumile.
Alerg
până când mă ajung din urmă.*

* * *

*Ies în afară, mă arunc din pavilioanele urechii,
din peșterile auzului, din piramidele de cristal ale ochiului,
privesc albul și negrul cum se luptă,
huruitul asurzitor al quadrigelor încleștate,
nechezatul cailor înspumați alergând în gol,
albul și negrul se luptă pe o câmpie abstractă
până când una decade și noaptea ori ziua cântă și biruie
pentru o clipă.
Apoi lupta începe din nou, se zbate întunericul
în pântecul albului până când nașteri de îngeri
se împrăstie prin lumina spartă
și acoperă pământul cu lauri de laudă.
Se ridică negrul pe trepte albite, de rugă,*

*ajunge în ceruri, cu lănci înstelate,
și norii se sparg cu tușuri infinite, gâlgâind
peste vietățile deșertului.
Nisipul astupă chemarea înfundată a rănitului,
a îndrăgostitului,
a păsărilor zbătute de aerul înfierbântat.
Durerea prinde puterea facerii dintâi.
E o încleștare de fiare și om, de aramă și lemn,
soarele se topește peste lună
și luna îngheață lava primită la sân.
E peste tot o balanță-nclinată,
înfometată
de repaos.*

** * **

*Suflul pleacă și revine la mine străpungând aurore
și orizonturi neimagineate.
Din inimă pleacă, împânzind universul,
respirația mea împinge pe cer toate stelele vii
și cele care vor muri și cele care se vor naște, topindu-se în mine
cum se topește sângele în catedrale de cristal.
În timpul somnului greu se îmbrățișează simțurile cu mișcarea,
retrase în chilii adânci și difuze, învelite în voalurile inimii
ca într-un uter binefăcător*

*Soarele de sus cu toate puterile, deasupra șirurilor,
luna hrănind florile,
lumina alăptând adevărul,
sunetul zvârcolindu-se în tunet,
vântul cu toată oastea biruitoare
în toate direcțiile presărat, prin paradise și glorie,
focul învingător cutreieră prin strălucirea apei
și nu se ofilește,
picură toate în oglindă,
în aglomerarea de aripi ce bat înăuntru,
toate asemănătoare,
împerecheate în umbră, jubilând în ecou,
nedespărțite
vocea, focul, lumina,
și adevărul strălucitor. Toate învelite-n tăcere.
În sinele tuturor.*

Cum se cer

*Așa cum
își cere, în rochii
locul,
fundița
și pliul,
creșul
volanul,
vom vedea
cum se cer
toate cele -
în falduri
și creșuri
când cucernic
te-aștept -
vestmântată-n tandrețuri.*

Aștept

*Aștept,
cum aștept dimineața.
Cu triluri de păsări
în dor;
c-un hohot neplâns,
și cobor...*

Iasomie

*Între două trenuri
la sfârșit
de drum,
de lume,
pe acest peron
unde poți bea doar
un ceai
cu lemon,
și unde șeful de gară
te-ntreabă
prevenitor,
în ascuns,
de unde ești
din ce țară vii
dacă nu ai rătăcit
drumul,
trenul
viața,
și chelnerița-n răspuns
îți așază
pe masă
într-o cană,
iasomie
proaspăt culeasă;
într-o noapte
am rămas suspendată
din toate,
din chiar viața mea poate ...*

Trandafir

*Inima mea e acum
un albastru trandafir
plâns, stând
la marginea grădinii,
laolaltă
cu lăcrămioarele mamei.
Și cu crinii.*

Patima

*O!dimineața de mâine!
Patima zilei de azi.
Și chipul Acelui din grâne.
Patima - Acelui rămâne!*

Clipa

*Trimite-mi un zvon de cânt
un freamăt sfânt
pe care
în viu tumult
clipa de-acum
îl așteaptă demult.*

Rana

*Am o rană în piept
și te aștept
cum aștepți cu ochii-n zenit
o Duminică fără sfârșit.*

Șiruri lungi de veri

*Veri la rând am scris
cu respirarea
pe nori, pe val
pe tremurii frunze de plop
în țiștăul orei
pe lungă eșarfă
a Isadorei...
Șiruri lungi de vers
am tot scris
Doar vântul mai rășfoiește
frunzarele
și în vârtej nebun
din fărâ de șir
împrăștiatele litere
reface focul din scrum.*

Ca un mire

lui Eftimie cel Bun, Arhiepiscopul Romanului °i Bacăului

*Ca un mire alb
și fără prihană!
Din ceruri picură roua
pe creștet, pe barbă,
mirurile se veselesc.
miros de tămâie,
aduceți cărbuni pe altar
și imne de laudă
Coarnele berbecului s-au încurcat
într-un desis de lumină,
dezlegați pruncul!
O, Avraam este prea bătrân
și Isaac nu se mișcă.
Turnați apă,
de trei ori să turnați apă,
să se spele carnea păcatului
să se umple șanțurile cu apă.
Mielul înjunghiat
și lemnele ude.
O, minune!
norii se zbuciumă,
fulgerul lui Ilie peste jertfelnic,
Duhul Domnului peste ape
am văzut lumină mare!
Din munții Libanului
lăcrimează Iordanul
în marea Galileii.
Pescarii au umblat noaptea la
vânat
și s-au întors cu bărcile goale
acum aruncați mrejele
chemați flămânzii,
ieșiți la drumuri și la piețe*

*strigați cu strigare mare
Domnul ne cheamă la cină.
Veniți la apa moartă
la Marea Moartă veniți,
s-au îndulcit apele cele amare,
în pământuri sărate crește mirtul.
Alergați la munți
pe Cogaion
de acolo vine mirele alb
din izvoare curate de la Duruitoare
la sfinții de la Durău.
Cântați cu glas de bucurie,
țineți hangul,
aduceți feciori și fete din Hangu
să dănțuiască
și smirnă de la Sfântul Ioan cel Nou
de la Suceava
și vin de la Huși!
Ca un mire alb, către ceruri!
La nunta mirelui alb
au dănțuit arhieriei,
cu sfințite mâini i-au pus cunună
de dalbe flori.
Lerui Doamne ler
mirelui alb
flori din cer
Lerui Doamne ler
mirelui alb
flori către cer!*

Al cincilea anotimp

*A venit toamna
vemea culesului
alergați pe dealuri și adunați
ce-ați semănat.*

*Nici n-am semănat,
ar fi nevoie de un plug,*

*semănătorule
oare numai în spini ai aruncat
sămânța cea bună
atâta neghină ne împresoară
nici pâinea nu a crescut
avem drojdie proapătă
deasupra mustului în fiert
Un trăsnet a aprins vegetația
uscată
Șeolul uscăturilor
Gheena amăgirilor în flăcări,
combustie slabă
din pleavă, paie, trestie și fân
Avem un plug nou
cu șapte brăzdare
marfă nemțească
taie adânc rădăcinile amăgirii.
Au început angajările
chiar în miezul crizei
se caută lucrători
tinerii proorocesc
bătrânii au vise frumoase!
Sună disperat poștașul
deschide ușa
a venit vestea cea bună
s-a descoperit comoara ascunsă,
atâția ani s-a tăinuit
în bătătura casei bunicilor.*

*La bazarul din centru se vând busole
multă lume caută nordul
debusolații s-au înscris pe liste de
așteptare
vine un agent care adună semnături
să se deschidă raiul pentru toată
lumea
doar toți am fost chemați.
Oare cine ne alege
din acest ogor plin de impurități
sare și piper
pe vârful de cuțit
condimentul diavolului
îmi strică ziua.
Am ieșit la câmp să văd cum se ară
stol de pasări negre în urma plugului
înghițeau pe cei ascunși în vizuini
Unde să te mai ascunzi
prin ceruri fulgeră aprigul Ilie
marea este străvezie
orizontul înșelător
stai liniștit
nimeni nu te caută
cine să caute un nimeni?*

Și tu

*Și tu m-ai omorât de atâtea ori
Numai pentru că voiai să știu că existi*

*Îți mulțumesc
m-ai scos afară din cotidian
precum leul care privea printre stâncile
bulucite la ușa eremitului
peste fiara flămândă
soarele cobora cu raze puține
să-și mângâie smerenia din peșteră
chihlimbare revărsate din gura chitului
tainic luminând pre prestol
Călipa este pentru mine acum
ca o serbare pe strălucirea firului de nisip
nicio dată n-am să mă bucur de atâta veșnicie.*

Calendar

*Biografiile ni se umplu
de fleacuri care mai de care,
viața curge, tot curge
când în gol, când în plin
(plin de gol) mai dă și pe
de lături, naștere, moarte
(în cărți se vorbește de viață
și moarte la scara infinitului,
greu de înțeles...)
calendarul stă să plesnească
de zile și nopți contra naturii,
poveste de demult,
au putrezit povestitorii, se crede
totuși că speranțe ar mai fi
(de câțiva bani...dar tot e ceva!)
cu toate că unul ne sfătua
să lăsăm orice speranță
odată intrați pe poarta templului
(nu și-o fi ales sfătuitorul templul potrivit);
cică ea, speranța, moare ultima,
când moare prima e mai simplu,
știi una și bună,
păcat că moare, asta e, când moare,
și-n loc n-ai ce pune,
nici nu mai e cine să pună
că toți suntem o speranță și-un pământ,
să ne bucurăm așadar de fleacuri,
îndeletnicire umană ca multe altele
ce-ar putea duce undeva (unde?!).*

DAN ANGHELESCU

Horia Stamatu - poeticul între filozofie și religie (I)

Se dedică poetului și preotului Theodor Damian

Horia Stamatu face parte din categoria rarisimă a acelor poeți despre care s-a spus că, printr-o metafizică profundă și originală, ating “starea de religiozitate/.../ ajung la un anumit prag de reflecție lirică și de expresivitate, la o metafizică de tip liric în care miticul și religiosul se împletesc și se confundă.”¹

Pentru cel care, refugiat în Germania, la Freiburg, devenea lector de limbă și cultură română pe lângă profesorul Hugo Friedrich și – în paralel – în completa studiile de filozofie la cursurile lui Max Müller (discipol și succesor la catedra lui Martin Heidegger), faptul că reflecția filozofică ocupă un loc important și în sfera preocupărilor literare apare în evidenta ordine a firescului. În subtilă relație cu un asemenea statut, poetul, eseistul și teoreticianul Horia Stamatu a resimțit irepresibila atracție către acele (niciodată prea limpezi) *qualia sensibile* care, întotdeauna, insinuează iminența schimbărilor în teritoriul mereu controversatelor poetici ale contemporaneității. Ca atare, în percepția sa teoretică Horia Stamatu se va afla mereu pe urmele indescritibilei esențe fenomenale a *Poeticului*.

Pentru cel ce avea să afirme că “literatura este propriul ei timp/.../, un timp de sine stătător și aflat în deplină libertate față de conținutul celorlalte timpuri”², *Poeticul* continua să fie purtătorul unei experiențe fundamentale concretizată – ca semn auroral – în *sincretismul antic*. Din el poezia, religia și filozofia au izvorât într-o perfectă îngemănare. Pentru o *iluminare* a sensurilor să reamintim că *Poeticul* nu este decât o formă, cu totul specială, de comunicare. Semnificația aparte pe care am putea s-o întrezărim astfel se configurează din accentul de mare densitate pe care Constantin Noica îl pune pe ideea întregitoare ce adună laolaltă *Comuniunea, Comunicarea și Cuminecarea*. Îngemănate prin naștere poezia, filosofia și religia îngăduie o deplinătate a rosturilor *Ființei* în lume. Aceasta și pentru că – urmând afirmațiile lui Noica – “...simpla comunicare (fie și savant justificată de lingviști, cu refuzul cuvântului sau considerarea lui drept o construcție arbitrară, ca la mult prea invocatul Saussure) nu satisface toate nevoile spiritului.../.../ îngăduind mai mult decât informație și înțelegere: subînțelesul, supraînțelesul, înțelesul și înțelegerea adevărată care au loc între subiecte și nu doar între subiect și obiecte.../.../ Cu atât mai mult are sens de comuniune sau cuminecare cuvântul prin înțelesurile lui pierdute dar subînțelese.../ îngăduind o filozoficească cuminecare.”³ Revărsate asupra

1. Eugen Simion, *Fragmente Critice*, vol.1., Scrisul românesc, Craiova, 1997, p. 137.

2. Horia Stamatu, “Timp și literatură”, în *Revista Scriitorilor Români*, nr.14, 1977.

3. Constantin Noica, “Meditații introductive asupra lui Heidegger”, în Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, Humanitas, București, 1995, pp. 12-13.

Poeticului, originea și conotațiile cuvântului *Cuminecare* nu credem că mai necesită explicații suplimentare.

Un studiu pe care Horia Stamatu îl intitulează *Între utopia orfică și hieratismul mioritic*⁴ pornea de la o afirmație a lui Mircea Eliade : “Numai poezia ne mai poate mântui, mai poate schimba omul” (*În curte la Dionis*). Era adusă în discuție invocarea lui Orfeu cel care, printr-un demers cu caracter taumaturgic, ar fi putut determina purificarea oamenilor de primitivism și violență. Totodată teoreticianul readuce în atenție și o formulare similară existentă în versurile lui Hölderlin: “Prin cântecul nostru mereu înnoit, El / Cel Prea Înalt/ trebuie să ajungă în inimile celor ce-l iubesc” (*Dichtersbedarf*). Pentru poetul Horia Stamatu, esența orfismului se descifrează în sensul înălțător al iubirii cosmice, aceea despre care vorbea Max Scheller, aceea pe care, la Beethoven și la Schiller, o regăsește opusă vanității imperiale, ca imn al păcii și al libertății. Dincolo de toate acestea, sunt totuși operate și trimiteri de certă rezonanță politică: “Astăzi, spune Horia Stamatu, lumea este tot mai obligată să creadă că nu există decât salvare istorică și deci numai în masă; suntem la erzaful de religie cu idolatrizarea maselor, și de aceea presiunea acestor mase asupra persoanei este din ce în ce mai fără limite, iar cum masa este ceva amorf și acefal, ea este reprezentată prin forță/.../ de niște tirani, organizatori ai războiului permanent numit *de clasă*, și care mint lumea prin orfizarea anti-sentimentelor, ura în locul iubirii, invidia în locul recunoașterii meritelor altuia, sacrilegiul în locul respectului față de divinitate, și acoperă toate mijloacele de comunicare în vederea jefului ultim: disoluția persoanei, pe care poetul în chip firesc, cum se vede și la personajul lui M. Eliade, vrea s-o salveze.”

În siajul celor de mai sus, a devenit evident că discursul religios păstrează o legătură discretă dar stabilă cu discursul poetic, ambele fiind, în esența lor, *Comunicare* și *Cuminecare*. Este rațiunea suficientă în temeiul căreia s-a înțeles: “...ca orice fel de experiență, trăirea poetică, precum și cea religioasă resimt nevoia cuvântului. Acestui fapt îi corespunde sensul grecesc primordial al cuvintelor respective: poezia este *facere* prin cuvânt, iar *teo-logia* este *vorbire* despre divinitate. Nu trebuie să presupunem pur și simplu că avem de-a face aici cu două *lucruri deosebite, cu vorbirea poetică sau cu cea religioasă*. Este clar că nu se poate distinge cu ușurință între limbajul poeziei și cel al tradiției mitologice.”⁵

Poetica lui Horia Stamatu este, evident, un *caz aparte* și prin aceea că ea păstrează un foarte discret halou de sorginte hegeliană. Ceea ce spune că *Poezia* (ca artă) își capătă determinațiile și prin situarea ei “în sfera care îi este comună cu religia și filosofia” constituind “un mod de a înfățișa înaintea conștiinței și de a exprima divinul, de a exprima cele mai profunde interese ale omului, cele mai cuprinzătoare adevăruri ale spiritului.”⁶

4. Horia Stamatu, “Între utopia orfică și hieratismul mioritic”, în *Revista Scriitorilor Români*, 1979, nr. 16.

5. Hans-Georg Gadamer, “Experiența estetică și cea religioasă”, în *Actualitatea Frumosului*, Iași, Polirom, 2000, p. 127.

6. Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Prelegeri de estetică*, vol. I, București, Ed. Academiei, 1966, p.13.

Tinzând să-și susțină, fără echivoc, propriul crez artistic, poetul Horia Stamatu își reconfirmă opțiunea și pe coordonatele preferințelor exprimate de traducătorul Horia Stamatu. Prin strădaniile acestuia din urmă, poemele lui Hölderlin, poetul despre care Heidegger spunea că *l-a așteptat pe Dumnezeu*, își făceau apariția în limba celebrului Don Luis de Góngora y Argote (“Seis poemas de Hölderlin” în *Punta Europa*, Caietul 44, Madrid, 1963). În ceea ce ne privește – și ne vizează în mod direct – îi datorăm lui Horia Stamatu traducerea în limba română a poemelor spaniolului Juan de la Cruz (*Opera lirică*, 1978). Textele acestea, dincolo de valoarea lor literară, devin semnificative și din perspectiva ideologiei pe care autorul lui *Kairós* își întemeiază propria poetică. Iar motivațiile respectivului demers sunt oferite în mărturie de o exemplară limpezime. Juan de la Cruz este poetul pe care Horia Stamatu îl considera drept marele său model: “La San Juan de la Cruz am găsit o culme, în sensul că *sunetul* ține loc de *image*./.../ Ca omagiu, și personal, și românesc, adus unei poezii de nivelul operei lirice a lui San Juan de la Cruz, la Freiburg, de prin 1968, m-am hotărât să traduc toată poezia lui, ceea ce am și făcut (...) San Juan de la Cruz m-a ajutat enorm *la poezie*, însă nu imitând. Prin studiu și traducere am ajuns la esența uneia dintre cele mai pure poezii, și aceasta m-a ajutat la propria poezie în sensul celui mai sever auto-control.”⁷

Trăsături esențiale ce conferă o amprentă cu totul specială crezului său poetic se regăsesc și în corespondența sa. Iată o lapidară, dar concludentă formulare dintr-o epistolă adresată lui Dumitru Țepeneag: “...hotărâsem să rămân la scrisul quintesențial.”⁸ Spunem *concludentă* pentru că aserțiunea, coroborată și cu multe altele, dar și cu mesajul care este propriu întregii sale creații, ilustrează o subtilă rezonanță cu un celebru adagiul heideggerian: *Der Dichter nennt das Heilige!* (*Poetul este cel care rostește Sacrul!*). Nu uităm că Horia Stamatu își desăvârșise formarea spirituală cu unul dintre discipolii celui care, înfruntând întreaga tradiție filozofică pornită de la Platon, își îngăduia să declare că timpul civilizației și culturii actuale “reprezintă *eine Zeit der Dürftigkeit*, o epocă a indigenței, a pușinătății, a mizeriei spirituale.”⁹ În eseul din care am citat rândurile de mai sus, ecourile *rostirii* (Sagen) heideggeriene sunt evidente și ele vor *popula* frecvent atât ideologia poetică, cât și poemele lui Horia Stamatu.¹⁰

Să spunem totuși că poetul exilat la Freiburg s-a ocupat de filosofia heideggeriană doar pe acea latură a meditațiilor ce își focalizează atenția asupra poeziei și a semnificațiilor ultime ce dau autenticitate și profunzime oricărui fapt

7. Apud Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc, 1945-1983*, Ed. Compania, București, 2003, p. 635.

8. Apud Marian Popa, “Scrisoare către D. Țepeneag,” în *Istoria Literaturii Române de Azi pe Măine*, Semne, București, 2009, p. 353.

9. Constantin Noica, *op. cit.*, 1995, p. 5.

10. Trimiterile la scrierile și personalitatea gânditorului german sunt frecvente la Horia Stamatu. Iată un motto din Heidegger la începutul poemului intitulat “Cabana înțeleptului”, pe care-l dedică împlinirii de către acesta a vârstei de 80 de ani. Adaugă și o notă, veritabilă reverență adresată venerabilei experiențe de gânditor: “Aus der Erfahrung des Denkens: Weg und Waage/ Steg und Sage/ finden sich in einem Gang.”

artistic. Meditațiile poetului se întâlnesc prin urmare cu autorul lui *Sein und Zeit* numai pe teritoriul evanescent al preocupărilor ce țin de *marea taină a Poeticului*. Acolo unde scrie despre Martin Heidegger și despre *Esența Poeziei* – pe care filozoful încearcă să o degajeze din creația lui Hölderlin – Horia Stamatu întrezărește un act de inițiere “în însuși temeiul aflării noastre în lume”. Un vers hölderlinian, reluat în demonstrațiile heideggriene (*De când suntem o convorbire/ Și putem auzi unul de altul...*) îi prilejuiește – de data asta teoreticianului – o meditație deosebit de interesantă: “Heidegger nu cunoștea limba română și nu o avea ca totală confirmare a acestui vers oferă unul din termenii fundamentali, *Cuvântul*, care vine de la *conventum*, deci în limba română *Cuvânt* spune că *oamenii o convorbire sunt*, pentru că numai fiind împreună au ajuns la *Cuvânt, in conventum*.”¹¹

Un alt vers din Hölderlin pe care Heidegger îl ridică la rangul unui veritabil postulat (“... *Ceea ce rămâne poeziei ctitoresc*”) ¹² îi oferă lui Horia Stamatu prilejul unor considerații cu totul speciale. “Adevărata fantezie a poetului/.../este profeția ¹³” spune el. ^a și Eminescu, continuă el ideea, a fost unul dintre poeții marilor profeții, ca și Novalis, ca și Hölderlin. Doar că – în timpurile lui – apăruse și deja se instaurase timpul ignar al rostirilor vide, al decăderilor și al pușnătății spirituale (*Zeit der Dürftigkeit!*). Pornind de la propriul destin și de la *teroarea istoriei* (expresia lui Mircea Eliade) nici poetul, nici gânditorul preocupat de soarta Ființei nu și puteau refuza propria mărturie despre timp: “În timpul oropsit de azi, orice gest anulează pe cel precedent dacă a fost pozitiv sau nu îl îndreaptă dacă a fost negativ/.../ orice gând luminos este imediat redus la negură prin îndoială, orice salt este imediat tăiat de o bruscă paralizie, totul este redus la orizontul unei indefinite mlaștini”.

Accepția hegeliană acorda operei de artă rolul de conciliator între ceea ce este exterior, sensibil, trecător și cugetarea pură, între realitate, natură și libertățile infinite ale gândirii conceptuale. Fără a fi fost un hegelian, Horia Stamatu ne convinge, pe calea eminentă a poemelor sale că arta, în realitatea ei vibrantă, este singura capabilă să înlăture ceea ce Hegel numea “...aparența și învelăciunea acestei lumi rele și trecătoare din conținutul valoros și veridic al fenomenelor, dându-le acestora (și implicit nouă, celor de azi) o realitate superioară, născută din spirit.” ¹⁴

11. Horia Stamatu, *op. cit.*, p. 16.

12. Un postulat pe baza căruia filozoful concluzionează că “Poezia este întemeiere prin cuvânt și în cuvânt” că ea este o “întemeiere a Firii”.

13. Horia Stamatu, *op. cit.*, p. 16.

14. Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *op. cit.*, p. 15.

Stanțe

*când nu te știam
auzeam sângele bolborosindu-mi sub coaste
nervos, asudându-mi palmele
aflam păcate primordiale ghicite în rodii
uscate de femei îmbrăcate în mătase roșie
cearșafuri amețeau nopțile și falangele degetelor tale
îmi sunau stingerea*

*când nu te știam mii de năluci ascultau
singurătatea poetului mergând
pe sârmă ghimpată și țipătul
lor a trezit orașul
pe străzile luminate au poposit apoi copii
ce împușcau iepuri de câmp*

*când nu te știam străinii
îmi vorbeau de Poesie și
de munții Rodnei și de litere întortocheate
aduse dintr-un timp uitat
tu veneai ca din mijlocul unei ape
chipul tău destrămat în
nopți trezite de vinuri amare*

*ai apărut într-un târziu transfigurat pe poduri
în lumina răcoroasă a unei dimineți*

*așa trec prin pasajele umilinței
cu pasul săltat de parcă romantismul
a murit și au rămas doar versuri
desuete citite sub brocarturile caselor boierești
din care nici un sens de mers nu se mai vede ci doar câmpia
tresare la atingerea ninsorilor cu număr impar de fulgi
geometric perfecți liniștea aceasta
adormită se agață de obiectele din jurul meu
devin transparentă apoi greierii sar*

speriați de ici colo cu
zgomote asemănătoare

așa trec
orbecăind între dimineți smulse din trecut
de farurile mașinilor uriașe, așa trec
ca peste un șotron
colorat de sângele ce-l pierd
din indiferența zeilor

Am să plec de-acasă într-o zi
străzile mă strigă răgușit și de data asta
nu le pot ignora
tu mi-ai citi versuri de Homer
neînțelesurile lor tulburătoare ar asurzi trecutul plin de praf
îmi caut pașii incomozi și-i număr de câte 13
ori pe fiecare talpă
din memoria lor se desprinde gardul tatălui meu
ce se clatină așteptându-și buldozerul
apare și masa de scândură cu firmituri înșiruite
sub vișinul plin de ploi și struguri

ochii sticloși ai vecinilor mă iscodesc
și păsări cu aripi negre le acoperă fața
nimeni nu poate spune nimic

toate au amuțit sub șinele ruginite ale tramvaiului

spațiul dintre noi s-a dilatat
sigur că iarna asta sterilă e vinovată
te-am strigat dar sunetul te-a ocolit și
s-a întors pe
subtilul înveliș al pământului
iubirea adormea între fântâni
a rămas neatinsă doar imaginea ta
exactă
întinsă peste peisaje ce se repetă
acum mă trezesc ciuntită

Balada hanului lui Chimham

“Au pornit °i s-au oprit la hanul lui Chimham lângă Betleem
Ca să plece apoi în Egipt” (Ier.41:17)

*Era o vreme când seară de seară la han
Poposeam
Dar ce timpuri frate ce timpuri! –
Iar noi cât de veseli de tineri eram...
Toată tinerețea agoniseala și timpul ne aruncam
Pe tejghea în hanul de la răscruce Chimham*

*Oho îl știa tot ținutul trăgea acolo
La nepotul lui Barzilai
Tot bunul betleemean
Se întâlneau în el cele patru vânturi
Din patru pământuri în hanul
De la răscruce de secolii Chimham
Ne culcam odată cu zorile
Privighetorile balade și imnuri psalmodiam
... Dar ce timpuri frate ce timpuri
a i noi cât de veseli
de frumo°i °i de tineri eram!*

*Iar într-o seară blândă de iarnă ne întâlneam
Cu prietenii și cu miracolul
La hanul acela din stele Chimham
(Cum aş putea să te uit spune cum
Tinerețea mea stea aprinsă pe ram!)
... Era o noapte obișnuită un vânt ușor
Scutura de zor frunze de jar și planeți
Înșiruindu-le ca mărgele pe-o ață
În romburi pătrate în cercuri pe o bucată
De catifea violet. Dar noaptea da noaptea
Era atât de frumoasă... cum o priveam
Noi prin ochiul soios înnegrit de geam
Cu ochi de poet!*

*De jur împrejur risipiți pe la mese
La un vinicel ciozvârtă de miel
Beduini din Perea din Galileea Decapole
Și de pe țărmul Mării erau (La un semn
Ne adunarăm și noi cu toții poftă de viață
Și de mâncare sămânță de vorbă
De bună seamă aveam!)*
*Cu torțe stelute și cu opaițuri ne canoneam
Să aducem lumină-n incinta divină
... Dar ce timpuri frate ce timpuri
Grozav de veseli de frumoși de tineri eram
În odăile lui Chimham!*

*Când se iviră deodată cu tot
Alaiul lor vesel alai ca din rai
Craiul Baltazar "vrednic vechi cărturar"
Craiul Melchior - barba ca un nor (iar
Craiul Gașpar tocmai freca în palmă un zar!)*
*Estimp noi cu toții în păr
La masa din mijloc ne veseleam
Dar ce timpuri frate ce timpuri
a i noi ce frumoși de tineri eram!...*
*Să fi văzut atunci arătare
De îngeri și oameni (și Pruncul
Și El! gungurind ca un porumbel)
În bordeiul de vite de la hanul Chimham
Iar prin geam raza stelei
Voios clipind clipocind-zornăind*

*...Iar prin geam
Raza stelei se umflă și se îngroașă-gogoasă...*
*Prin aerul serii siderale calești
Treceau huruind strunindu-și cu greu
Bidiviii de jar
Cu luminile lor ca un proiector
Peste coșnița așezată-n pridvor
Peste Pruncul în fașă în coșarele
Lui Chimham!*
*Dar ce timpuri frate ce timpuri
Iar noi ce frumoși de tineri eram!*

... Ca la un semn ne-adunarăm ciorchine
 În jurul minunii aceleia – Prunc divin
 Pâlpâind în copaie
 Gungurind acolo senin pe rogojina de paie -
^a i vai ce veseli ce tineri eram
 În hanul de la răspântii
 De căi lactee Chimham!...
 Și cum stam noi așa ca proștii și ne holbam
 Pruncul pe raza stelei prelins
 Între noi în staul de oi la moșul Chimham
 Mi se păru că doar mie-mi zâmbea țință în ochi
 mă privea...
 ... O ce timpuri frate ce timpuri! iar luna
 Legănându-și gondola pe boltă
 Luna cea nouă estimp (Cioban
 Între mioarele sale)
 Lin pe cer
 Cobora

Valeriu Anania, Aurel Sasu,
Despre noi și despre alții,
 Ed. Curtea Veche, 2009,
 Colecția "a tiință o i religie",
 coordonată de Basarab Nicolescu o i
 Magda Stavinschi. Lucrare apărută cu
 sprijinul Fundației John Templeton.

Pietre

*Unde poate dormi
Regina Mlaștinilor
În rochia ei din diamante*

*Plutește peste
Labirint de canale
Vâsle ridică
Vâsle coboară*

*Ploaia din diamante
O ține de veghe*

*Fulgere sapă adânc
În piatra cioplită
Cu fiare din basme
Alunecă
Pândesc prada
Zboară
Peste ape din diamante*

Noroi în lagună

*În palate
Totu-i de vânzare*

*Coliere din diamante
Inele din diamante
Brățări din diamante
Statui din marmură de Carrara
Tablouri în ulei
De maeștri răposați*

*În piețe
Cărți de joc alb cu negru
Măști de carnaval
La flux
La reflux
Arcade din șisturi
Ape în plumb topit
Ploaie din diamante*

*Șlepuri pe ape poleite
Stindarde-n furtună
Poduri peste canale
Stradele pavate-n piatră
Diamante în noroi.*

Tăcere

*Ședeau în cerc
Umbre suspendate în ocră
între două lumi
în cursa himerei
atomi ai foamei*

*erau sudați împreună
sub cerul asurzitor
muiți în răs invizibil
pământ ars, tușuri șterpe și bete
cenușa oarbă a zilei precise*

*focul picura biciuit
culori se-amestecau
vertical printre bucle
praful făcea casă-n ochi
se contura nisipul în gură*

*cei de acolo pluteau
prin labirintul tăcerii
cascadori ai himerei
canicula era bolnavă de foame
atomii se luau la trântă prin aer*

Câteva referințe despre Biserica Ortodoxă și societatea românească actuală (I)

Vorbind despre Biserică^o i în Biserică – despre rolul^o i importanța ei, am ajuns la multe definiții ce i se dau Bisericii, cu alte cuvinte am ajuns la o teoretizare, la o nuanțare a detaliilor... Nu^o tiu, în schimb, în ce măsură, împlinim în practică cunoștințele teoretice pe care le cunoaștem despre Biserică^o i dacă le împlinim în Biserică – acolo unde le este locul^o i rostul!... Biserica, în calitatea sa de extensie în lume a Trupului înviat al lui Iisus Hristos, nu duce o existență în solitudine ci se constituie într-o realitate socială făcându-și simțită prezența în lume față de care are o seamă de îndatoriri, îndatoriri provenind din faptul că ambele, ^o i Biserica ^o i lumea, sunt creații ale lui Dumnezeu, prima fiind Împărăția Harului dumnezeiesc iar a doua fiind Împărăția legilor naturale¹. Lumea este pentru Biserică mediul în care își desfășoară activitatea, mediul în care aduce la îndeplinire comandamentele primite de la întemeietorul^o i capul său Hristos, este realitatea care trebuie recapitulată^o i îndumnezeită pentru a putea fi înfățișată lui Dumnezeu în unire cu omenirea deja restaurată de Iisus Hristos. De cealaltă parte, Biserica este pentru lume ceea ce este sufletul pentru trup, este realitatea constituită în puntea de legătură între Dumnezeu^o i lume, este mediul de epectază a lumii în ansamblul ei către destinul ei final, către rațiunea ei eshatologică.

Asupra lumii acționează însă^o i societatea umană, căci trebuie să facem această distincție între lume ca loc teologic, loc, spațiu în care fiecare lucru, fiecare realitate fizică are locul ei bine stabilit, locul ei în care^o i din care își realizează menirea, locul pe care se află centrată, ^o i societate ca summum de indivizi, comunitate umană, care își manifestă acțiunea asupra lumii transformând-o, cu pretenția de a o eficientiza^o i, nu de puține ori, deplasând-o din locul pe care se află centrată prin acțiunile pe care le exercită asupra elementelor ei. În această ordine de idei, dacă într-o începuturi Biserica se putea identifica într-o mare măsură cu societatea prin aceea că membrii Bisericii erau în același timp^o i, într-o foarte mare măsură, elemente ale societății, în vremea noastră Biserica nu mai poate fi identificată cu societatea fiindcă prin procesul de secularizare, centrul de greutate în viața cetățenilor s-a deplasat din zona autorității Bisericii în zona autorității societății umane luată ca realitate autonomă.

Autoritatea Bisericii în viața cetățenilor nu trebuie percepută în sens absolut, ci nuanțată în direcția autorității inițiale asupra membrilor ei care constituiau în același timp^o i societatea. În contemporaneitate însă, consecutiv modificărilor apărute în conștiința maselor odată cu revoluția franceză, cu dezvoltarea filozofiei pozitivistice, cu dezvoltarea științei, se constată un hiatus între Biserică^o i societate. Marele vis al

1. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, “Prezența Bisericii în lume”, în *Mitropolia Ardealului*, Nr. 1-3/1982, p. 93.

Bizanțului a fost acela de a crea o societate creștină universală, administrată de Împărat și călăuzită spiritual de Biserică, ceea ce însemna o îmbinare între universalismul roman și cel creștin într-un program socio-politic unic². Această idee pleca de la premisa că omul este o ființă teocentrică, în toate laturile vieții sale deci și societatea era firesc să fie teocentrică, teonomă și dacă omul este responsabil pentru întreaga creație, societatea ca extensie umană poartă această responsabilitate. Momentul convertirii lui Constantin cel Mare a coincis cu debutul entuziast al acceptării de către Biserică a protecției imperiale și de-a lungul timpului nu s-a încercat o reflecție serioasă asupra acestei probleme a “simbiozei” dintre stat și Biserică, reflecție care să aducă necesarele corecții în ceea ce privește rolul statului și al societății laice în viața umanității căzute. Credința că un stat întreg ar putea – prin aceasta simbioză – deveni creștin s-a dovedit a fi fără suport și s-a constituit în final în marea tragedie a Bizanțului³. S-a dovedit că “simfonia” gândită de Împăratul Justinian a fost o utopie, Bizanțul nerezultând să devină un imperiu creștin universal așa cum s-a dorit de aceea, dacă în planul ideatic cel puțin, Biserica și societatea se puteau identifica, în plan real ele au fost și au rămas realități separate între care s-au dezvoltat de-a lungul timpului o seamă de raporturi. Atât societatea civilă cât și Biserica, luată ca instituție, au evoluat de-a lungul timpului și între ele s-au dezvoltat o seamă de relații, de la cele mai bune în epoca medievală, la cele mai neproductive – în epoca socialistă și de aceea se cuvine să facem o seamă de precizări în ceea ce privește natura raporturilor Bisericii Ortodoxe cu societatea contemporană.

Biserica și Statul

Relația Bisericii cu statul a fost statornicită de însuși Mântuitorul încă din timpul activității Sale pământești prin îndreptățirea dajdiei datorată Cezarului (Mt. 22,17). Răspunsul dat de Hristos fariseilor la întrebarea: “Se cuvine să dăm dajdie Cezarului?” subliniază două lucruri: recunoașterea autorității de stat, în cazul dat statul imperial și realitatea ne-opoziției dintre îndatoririle religioase și cele civice⁴. Potrivit Sfintei Scripturi, Dumnezeu este unicul izvor al autorității (In. 19,11; Rom. 13,1), iar Iisus Hristos deține toată puterea în cer și pe pământ (Mt. 28,18), dar în același timp, dacă Iisus Hristos a făcut cunoscută autoritatea spirituală deplină a lui Dumnezeu asupra întregii vieți umane, El a rânduit și supunerea față de autoritatea politică îndemnându-i pe apostoli și prin ei pe toți creștinii să se supună autorității pământești căci este dată de Dumnezeu, în vreme ce Hristos nu deține putere politică⁵. Mai mult decât atât, Apostolul Pavel dă comandamente precise în ceea ce privește acceptarea deplină a autorității statale spunând: “dați deci tuturor cele ce sunteli

2. John Meyendorf, *Teologia Bizantină*, trad. de Al. I. Stan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 283.

3. *Ibidem*.

4. Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, *Îndrumări misionare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 437.

5. *Ibidem*.

datori; celui cu darea, dare, celui cu cinstea, cinste^oi celui cu teama, teamă” (Rom. 13,7) căci “cel ce se împotrivesc^ote stăpânirii se împotrivesc^ote rânduielii lui Dumnezeu” (Rom. 13,2). Aceste comandamente învederează faptul ca Biserica^oi societatea civilă, din care face parte^oi statul, sunt două realități distincte, prima ocupându-se în mod direct de mântuirea credincioșilor, în vreme ce statul se ocupă de problemele legate de viața de zi cu zi a oamenilor, finalitatea celui din urmă reducându-se la veacul acesta⁶.

Peste toate acestea însă, relația Bisericii cu societatea în general^oi cu statul în special trebuie să țină seama de condițiile specifice sociale^oi istorice în care își desfășoară activitatea. Autonomia Bisericii față de stat, dacă înseamnă ne-imixtiunea Bisericii în problemele pur politice^oi ne-intervenția statului în problemele interne ale Bisericii nu trebuie, în același timp, să însemne^oi totala indiferență a Bisericii față de problemele societății contemporane. Biserica are datoria să lucreze pentru mântuirea credincioșilor^oi trebuie să intervină ori de câte ori aceasta este pusă în pericol de acțiunile puterii seculare, iar intervenția Bisericii nu trebuie să se reducă la denunțarea acțiunilor distructive ale societății contemporane, ci să se extindă în mod pozitiv în direcția determinării credincioșilor să lupte activ pentru eradicarea fenomenelor care atentează la integritatea chipului lui Dumnezeu rezident în ei.

S-a pus în ultima vreme problema implicării Bisericii în viața politică^oi în această direcție s-au ridicat glasuri care au susținut această posibilitate, dar s-au ridicat^oi glasuri care s-au opus^oi în ceea ce le privește pe acestea din urmă trebuie să facem o seamă de precizări, ele au venit din două direcții, pe de o parte s-au opus cei cărora le era frică de ceea ce însemna înrolarea Bisericii în politică în sensul că multe dintre acțiunile lor ar fi fost supuse în această situație criticii^oi ar fi fost date în vileag, în vreme ce alte glasuri, sincer îngrijorate, au considerat că această implicare a Bisericii în politică ar fi însemnat prejudicierea imaginii ei^oi impietarea asupra încrederii de care se bucură Biserica în rândul populației.

Trebuie observat însă că Biserica nu se poate supune sub nici o formă mecanismului electiv, adică ea nu poate face politică de partid, nu se poate lega la remorca niciunei formațiuni politice, fiindcă aceasta ar însemna să prejudicieze grav asupra comuniunii între membrii ei, care sunt la rândul lor membrii sau simpatizanții unui partid sau al altuia, urmează o doctrină politică sau alta. Angajarea Bisericii în rândurile unui partid ar însemna distrugerea voită a comuniunii între oameni, între credincioși, ar însemna în final autodizolvarea ei⁷.

Biserica, de asemenea, nu poate căuta obținerea puterii pentru ea însăși. Dacă ea ar căuta să dobândească puterea seculară, ar însemna o renunțare a ei la misiunea meta-istorică pe care i-a rânduit-o Dumnezeu^oi o concomitentă ancorare a ei în istorie^oi în *saeculum*⁸. A căuta obținerea puterii politice înseamnă denunțarea poruncii Mântuitorului de a da Cezarului cele ce sunt ale Cezarului^oi lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu (Mt. 22, 17)^oi deci transformarea Bisericii dintr-o

6. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969, p. 12.

7. Hans Kleis, “Biserica^oi politica”, în *Telegraful român*, Nr. 5-8/1999, p. 2.

8. *Ibidem*.

instituție divino-umană, reală punte între imanent⁹ și transcendent, într-o instituție pur umană, cu pretenții de factura egoistă. Biserica însă poate¹⁰ și trebuie să se implice în politică pe cât¹¹ și cu metode specifice misiunii ei. Rolul ei în îndrumarea morală a mirenilor se permanentizează, nelimitându-se la trasarea unor norme morale, se extinde asupra tuturor sferelor vieții sociale din care¹² și politica face parte. Nu trebuie să ne fie frică să folosim acest termen chiar dacă el a ajuns să fie considerat sinonim cu ideea de imoralitate, de refuz al responsabilității¹³ și, de ce nu, chiar de iresponsabilitate. Biserica are datoria de a face să răsară în mintea¹⁴ și în inima mirenilor dorința de a curăți actul politic, dorința de a-l spăla, nu în sensul de cosmetizare ci în acela de reformare profundă, de reorientare a priorităților, fiindcă indiferent de vremea în care a fost propovăduit, indiferent de condițiile istorico-politice, discursul Bisericii s-a realizat în acelea¹⁵ și cadre ale dragostei de țară, ale muncii creatoare de valori, ale înclinării spre cele cu adevărat importante pentru toți cei ce sunt chipul lui Dumnezeu, indiferent de pecetea pe care o poartă în ființa lor.

Responsabilitatea moral-politică a membrilor Bisericii nu iese sub nici o formă din cadrul general al responsabilității lor morale¹⁶ și apoi, în relațiile lor cu Biserica nu intervine nici o modificare generată de schimbările de natură politică pentru că rolul mirenilor în Biserică este fundamentat revelațional¹⁷ și nu suportă determinări în plan secular, indiferent de natura orânduirii politice, pentru că ființa Bisericii nu este afectată de *saeculum*, de lume, ba mai mult, în această sferă a responsabilității moral-politice, se observă mai accentuat caracterul sinergic al devenirii umane. Membrii Bisericii nu trebuie să uite niciodată că sunt mădulare ale aceluia¹⁸ și unic Trup al lui Iisus Hristos¹⁹ și că, în virtutea acestei realități, orice manifestare egoistă îi scoate din comunitate, pune stavilă, ridică zid între ei²⁰ și ceilalți, pe de o parte, și între ei²¹ și Dumnezeu, pe de alta. În această direcție apare ca deosebit de important rolul clerului, implicarea lui în politică trebuie, mai întâi de toate, înțeleasă sub acest aspect de fundamentare a unei moralități a actului politic, de întărire în inimile mirenilor a conștiinței comunitare, înțeleasă nu în sensul comunitarismului sau colectivismului de factură socialistă²², ci în sensul transparenței Bisericii²³ și a responsabilității creștine²⁴, în sensul slujirii semenului²⁵ și al împreună-lucrării pentru propășirea țării.

Biserica, cultura și civilizația lumii de astăzi

Vorbind de cultură ne vedem nevoiți să stăruim puțin asupra ideii de valoare fiindcă determinarea culturii societății umane se face folosindu-ne de unitatea de măsură a valorii, cultura fiind, în esență, un summum de valori. Nu este

9. Nikolai Berdiaev, *Împărăția lui Dumnezeu și împărăția Cezarului*, Ed. Humanitas, București, 1998, p. 91.

10. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, "Transparența Bisericii în viața sacramentală", în *Ortodoxia*, Nr. 4/1970, p. 509.

11. *Idem*, *Responsabilitatea creștină*, p. 183.

cazul să facem o clasificare a valorilor culturale, dar trebuie să spunem că acestea se împart - într-un mod sumar - în *valori mijloc*, adică cele care ajută la realizarea altor valori cum sunt valorile economice și *valori scop*, cum sunt valorile estetice, morale și religioase ¹². Se naște firesc întrebarea: care sunt valorile supreme? Răspunsul diferă de la o societate la alta. În societatea antică greacă se considera că valorile filozofice (estetice, etice, politice) sunt valorile supreme. În creștinism însă apare o nouă ierarhizare: vorbim de valori absolute, eterne și valori trecătoare, relative; valoarea absolută, eternă, cu existență pur spirituală este Dumnezeu, El l-a creat pe om după chipul Său și prin aceasta i-a dăruit din atributele Sale printre care și pe acela de creator. Omul este creator de valori, el plăsmuiește valori cultivând artele, filozofia, științele folosindu-se de valorile dăruite de Dumnezeu: harul, darurile Sf. Duh, iubirea, credința, răbdarea, cumpătarea, bărbăția, înțelepciunea, etc. Urmându-și destinul creator, omul înfrumusețează lumea, o înnobilează realizând astfel acte de cultură. Această concepție creștină a stat la baza culturii europene care, într-o începuturi, a fost o cultură religioasă ¹³. Pe acest fundament s-au consacrat valorile imuabile ale culturii: binele moral, adevărul sfânt și frumosul artistic.

În vremea noastră însă, asistăm la o periculoasă răsturnare a valorilor, asistăm la o schimbare de locuri între valoarea mijloc și valoarea scop, iar rezultatele acestei schimbări sunt dintre cele mai înspăimântătoare. Este suficient să ieșim o singură zi pe stradă, să deschidem radioul, să ne uităm la televizor și constatăm că non-valoarea este ridicată la rang de normă culturală și, dacă Biserica a fost cea care a contribuit decisiv la fixarea valorilor culturii moderne, ea este chemată și astăzi să-și reia munca în sensul reinstaurării unor criterii reale ale valorilor. Marea majoritate a fenomenelor zise culturale se constituie în atacuri lipsite de discernământ la adresa sănătății mentale și morale a societății contemporane și cei mai loviți membrii ai ei sunt tinerii și din această cauză situația dată este extrem de îngrijorătoare.

Căci tinerii, de pildă, se află la vârsta la care învață să prețuiască munca, fie a lor (caz ideal), fie a altora, se află la vârsta la care își formează o imagine personală despre lume și viață, și decantează pornirile spre un domeniu sau altul de activitate, în concluzie se află la o răscruce, deci sunt vulnerabili. Această vulnerabilitate se constituie în hrana acțiunilor iresponsabile ale unor proprietari de mijloace massmedia și ale unor factori de decizie din cadrul societății, factori care sunt chemați să vegheze la buna dezvoltare psiho-somatică și afectivă a tinerilor.

Toate sferile culturale: muzica, literatura, cinematografia sunt subjugate de fenomene pentru care termenul “subcultural” este încă mult prea blând. Genuri muzicale dintre cele mai lipsite de muzicalitate invadează societatea și se insinuează în mintea tinerilor producându-le perturbări comportamentale; filme a căror teme principale sunt sexul și violența lasă în memoria lor imagini care greu vor fi ertse, literatura prolifică de aberații comportamentale reprezentată cel mai adesea de autori de import creează în mintea tânărului imaginea unei societăți în care tot ce contează

12. Ilarion Felea, *Religia culturii*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, Arad, 1994, p. 260.

13. *Ibidem*, pp. 262-263.

este senzația. La toate acestea se adaugă televiziunea din care se revarsă în modul cel mai abject cu putință absurdul, inumanul, promiscuitatea morală, toate îmbrăcate în minunatele peisaje sud-americești și nu numai; televiziunea pentru care senzaționalul este pus pe treapta supremă; televiziunea pentru care imaginea manifestării a 20-30 de homosexuali în cadrul unui marș este mai importantă decât adunarea a peste 100.000 de oameni la un hram mănăstiresc, și exemplele ar putea continua.

Ar fi nedrept să reducem manifestările culturale doar la aceste acte, care nici măcar nu se integrează în conceptul de cultură, de vreme ce oameni cu un mare simț de răspundere și fac cu profundă dăruire datoria la templul culturii. Trebuie să amintim și fenomenele cu adevărat culturale, de valoare incontestabilă care, chiar dacă se adresează unei categorii de oameni formată cel mai adesea din specialiști și mari oameni de cultură, păstrează balanța culturală într-un precar echilibru.

În această ordine de idei, Biserica este chemată să ia atitudine împotriva acelor manifestări care prejudiciază în modul cel mai grav sănătatea morală a societății care este incapabilă să ia, de la sine, atitudine împotriva lor. Discursul moral al Bisericii nu trebuie numai să înfiereze actele subculturale amintite, ci și să ofere alternative. Sunt vrednice de admirație, în acest sens, editurile care s-au orientat către literatura mare, care au ales să publice operele marilor teologi ortodocși pentru a oferi pe această cale o alternativă cu adevărat viabilă pseudoculturii. Biserica, trecând și ea prin durerile tranziției, se vede constrânsă de factorul financiar la scăderea cadenței publicațiilor sale care nu mai ajung la publicul larg. Dar chiar și în această situație, prin pârghiile ce-i sunt puse totuși la dispoziție de societatea actuală, trebuie să intervină ferm în direcția unei educații culturale bazate pe sănătoasele principii morale. Lărgirea accesului Bisericii la învățământul preuniversitar de toate gradele oferă acesteia șansa de a interveni eficient în educația tinerilor contribuind la formarea unor criterii valorice capabile să ferească tineretul de mirajul roșcovelor ușor digerabile dar absolut nehrănitoare ale fenomenelor subculturale actuale.

ZAMFIRA MIHAIL

Și totuși, limba română

Cu un titlu incitant, parcă ar fi un vers, lucrarea lui Vlad Pohilă, *Și totuși, limba română* (Ed. Prometeu, Chișinău, 2008, 496 pp.), apărută recent, devansează cercul specialiștilor, adresându-se cititorilor din toate domeniile, pe care o tie că îi va atrage prin tematica interesantă, mobilizatoare, în jurul unei teme majore. Este o caracteristică meritorie a lucrărilor care, cu riscul de a apărea drept “populiste”, se adresează cititorilor cu preocupări de instruire și prin delectare. Aceasta este destinația cărții “de popularizare”, și denumirea unei “colecții” de lucrări de larg orizont cultural, devenită celebră în prima jumătate a sec. al XX-lea, datorită unor savanți precum Ion Simionescu sau Simion Mehedinți, a avut și are ca scop revigorarea interesului pentru lectură și, astfel, pentru aprofundarea unor subiecte de statornic interes pentru societatea modernă. Filonul francofon, și nu numai el, a fost evident în popularizarea științelor în Europa la nivelul lectorului matur care perseverează în “educația continuă”. Intelectualii români și-au adus contribuția la actualizarea subiectelor solicitate de către societatea civilă sau considerate importante de către formatorii de opinie.

Specializarea terminologiei științifice în sec. al XX-lea, se înțelege și cea lingvistică, a determinat o restrângere a ariei de circulație a lucrărilor de specialitate. Deschiderea științelor spre publicul larg s-a realizat prin scrierile unor distinși specialiști care au “adaptat” pentru cercurile de nespecialiști, dornici totuși să cunoască mai profund problematica unor discipline, prezentarea într-un limbaj accesibil a unei tematici științifice riguroase. Unul dintre criteriile de accesibilitate îl constituie tocmai folosirea unei terminologii pe înțelesul tuturor, aspect asupra căruia cu deosebire Eugen Coșeriu a atras atenția lingviștilor din întreaga lume.

Studiul *Și totuși, limba română*, al cărui titlu a fost transferat volumului, se referă la una din problemele esențiale ale lingvisticii generale. Denumirea limbii unui popor constituie în egală măsură cartea lui de identitate dar și confirmarea unui adevăr științific, bazat pe argumentele specialiștilor. Vlad Pohilă este unul dintre subtilii cunoscători ai graiului său matern, pe care îl cultivă cu fervoarea unui îndrăgostit și-l analizează cu luciditatea imparțială a unui judecător. Este în același timp un poliglot de performanță, ceea ce îi permite accesul la comparații compulsate și la privirea de ansamblu integratoare. Vlad Pohilă este cel care a editat până acum multe lucrări lingvistice normative pentru concetățenii care ar trebui să respecte, măcar în scris, regulile unei exprimări literare, adică standard.

Vlad Pohilă însuși scrie într-o limbă română exemplară. În plus, el ia apărarea limbii române vorbite și scrise în Republica Moldova, “în legătură cu

suspecta recunoaștere de către Uniunea Europeană [în noiembrie 2007] a sintagmei “limba moldovenească” (p.20) și citează în acest sens afirmațiile politologului Vladimir Socor referitoare la implicațiile politice sau de altă natură atunci când se stabilește denumirea unei limbi [în nomenclatura oficială, modernă; adăosul nostru, Z.M.]. El atrage de la început atenția că “e bine să se știe că nu e la mijloc o problemă sau o obsesie pur românească (moldovenească, dacă vreți), că asemenea “confruntări lingvistice” au mai fost și probabil vor mai fi în diferite colțuri ale lumii, atâtă timp cât nu s-a erodat pasiunea pentru limba maternă, ca expresia cea mai elocventă a dăinuirii unei națiuni, a spiritualității acesteia” (p.20). În cazul legiferării de către Uniunea Europeană asistăm la negarea expresă a unui adevăr științific, pe care savanții lingviști l-au afirmat în nenumărate ocazii: limba vorbită în Basarabia este limba română. Și, considerăm noi, aceste adevăruri științifice trebuie reiterate deoarece opinia publică și înaltele foruri de decizie internațională sunt intoxicate cu afirmații false de către exponenții unor grupuri de interese partizane, cum au procedat directorul unui “Centru pentru limbile și culturile popoarelor din CSI” de la Moscova și reprezentantul Rusiei la CEDO, susținătorii unui lobby intens pentru o denumire care i-ar avantaja în politica lor de îndepărtare de Europa a românilor din Basarabia. Vlad Pohlă dezvăluie adevăratele motive, politice, ale luptei încrâncenate pentru recunoașterea și impunerea, pe plan internațional, a denumirii graiului moldovenesc, ca denumire pentru limba oficială (de stat).

Încă în anul 2003 opinăm că se impune repetarea în foruri academice a adevărilor științifice, foruri care au girul adevărului, rezultat al cercetărilor lingvistice, și cităm *Declarația finală*, susținută în unanimitate, a participanților la Simpozionul Național de Dialectologie din 31 mai 2003, în care se afirma că “noi participanții, cercetători științifici ai Academiei Române și cadre didactice universitare, dezbătând problemele legate de unitatea limbii române, a graiurilor și a dialectelor ei, constatăm că au fost aduse din nou argumente lingvistice hotărâtoare în ceea ce privește unitatea de structură intrinsecă a limbii române vorbite în R.Moldova și România” (Zamfira Mihail, “Norma unică a limbii române literare în Basarabia (1812-1918)”, în *Unitatea limbii române cu privire specială la Basarabia și Bucovina*, Ed.Academiei Române, București, 2004, pp.155-178, în spec.pp.177-178).

În același timp trebuie intensificată familiarizarea pe cât posibil a tuturor locuitorilor cu problematica conotațiilor de responsabilitate publică pentru fiecare individ ca cetățean conștient de identitatea și demnitatea sa. Pledoaria lui Vlad Pohlă atrage atenția tocmai asupra acestui aspect pentru implicarea civică a concetățenilor noștri, implicare materializată prin conștientizarea valorilor limbii materne pe care o vorbim. În acest sens ni s-a părut foarte interesant articolul “Cel mai puternic, mai sigur liant” (pp.265-269, tipărit în 2004), referitor la *Deceniul ONU de ocrotire a popoarelor băștinașe și a limbilor acestora* care va fi prelungit pentru încă zece ani (între timp au și trecut patru ani), pentru că despre destinul unor limbi “cu probleme” se va vorbi și se va acționa de la cea mai înaltă tribună a lumii. Noțiunea de “limbă

primejduită” are în vedere cele mai diferite forme de strâmtorare, neglijare, sfidare a dreptului unei sau altei populații de a-și vorbi/utiliza nestingherit graiul în toate sferele vieții, prin urmare Programul ONU “oricât ar părea de surprinzător”, vizează și Republica Moldova, unde “situația lingvistică este una dintre cele mai dificile în partea de sud-est a Europei”, deoarece limba băștinărilor [limba română] “nici pe departe [nu are] situația pe care ar trebui s-o aibă o limbă oficială, de stat” (p. 266).

Preocuparea permanentă a cercurilor științifice de implementare a adevărului despre limba română din Basarabia va fi cea care va asigura, în final, modificarea de mentalitate, proces firesc în etapele istorice succesive. Iar intelectualii, în genere, prin solidarizare la această afirmație și difuzare a adevărului științific despre limba română din Basarabia sunt cei care mențin problematica identității lingvistice în actualitate. Felicitări lui Vlad Pohilă pentru contribuțiile sale lingvistice publicate de-a lungul anilor.

Scrisul său rămâne mărturia unor alcătuiri narative cuceritoare, cu referințe multiple la fapte de istorie, la personalități din timpuri revolute sau la contemporani, cu o neostenită plimbare prin universuri ale cunoașterii umane. Titlurile capitolelor volumului vorbesc de la sine despre subiectele abordate. Astfel: *Locuri scumpe sufletului* sau *Oameni dragi, de ieri și de azi* cuprind eseuri cu portrete de neuitat ale multor contemporani sau cu descrieri ale unor locuri memorabile.

Oamenii dragi nu numai lui Vlad Pohilă ci, vrem să credem, tuturor celor care i-au cunoscut sau i-au citit, sunt purtătorii de fâclie ai culturii și modele pentru generațiile viitoare. Ei se numesc Nicolae Iorga, Mircea Vulcănescu, Anton Golopenția, Eugen Coșeriu, Raoul Țorban, cântăreașă Maria Cebotari, lingvista Mioara Avram, cântăreașă Sofia Rotaru și mulți alții. În portretele lor sunt relevate aspecte noi ale personalității, sunt descifrate enigme biografice sau genealogice, informația documentară prevalează, relatarea derulându-se ca o povestire atrăgătoare. Adevărate “portrete” pe care le privești îndelung, adică le recitești, pentru a cunoaște mai profund personalitatea celui omagiat.

Iar locurile scumpe sufletului sunt, cele mai multe, în legătură cu aceleași mari personalități: Botoșanii lui Nicolae Iorga și Țefan Luchian, Ipotești lui Mihai Eminescu, Cernăuți în care au fost colii intelectuali din Bucovina și nu numai și, nu departe de acesta, localitatea Boian, amintită de M. Eminescu în *Doina*, clonată în Canada la începutul sec. al XX-lea de migrații români acolo, readusă în actualitatea sec. al XXI-lea de *Jurnalul* unei localnice, Anișă Nandriș-Cudla, care a lăsat mărturie zguduitoare despre deportarea sovietică în Siberia, dincolo de Cercul Polar, a familiei ei, evocator al aceluiași surghiun a mii de români din Bucovina și Basarabia în 1941 și, în alte serii, în anii 1946-1949 și mai apoi, numai pentru faptul că erau români. Monografia elaborată de un alt localnic, profesorul de limba română Vasile Bizovi, *Boianul*, Cernăuți, 2005, 580 pp. este o demonstrație despre românitatea Boianului, a întregii Bucovine de Nord. Este și cartea de vizită a unui sat-blemă a Bucovinei, după cum monografia *Cornova*, Chișinău, 2000, a prof.univ. Vasile Țoimaru a însemnat un alt sat-blemă a Orheiului Basarabiei. Maramureșului îi

este dedicată o evocare care-l situează în categoria “miracolelor” care se cer mereu explicate (sau interpretate), căci aduc “mari satisfacții intelectuale și neașteptate împliniri sufletești” (p.106).

Atunci când autorul intră pe teritoriul care a devenit și al său de multe decenii, în lumea cărții, el se mișcă protector printre subiectele pe care le împărtășește cu generozitate cititorilor săi. În capitolele *Ce mi frumos, dragostea de carte* (preluarea titlului unui articol incisiv despre sloganuri caduce ale epocilor trecute, pp.312-324) sau *Disecarea cărților* atenția este îndreptată spre sentimentul uman al dragostei pentru Lumina minții, care consideră de milenii cuvântul scris de inspirație divină (Cf. *Cartea, o magnifică lucrare a spiritului divin*, pp. 252-255).

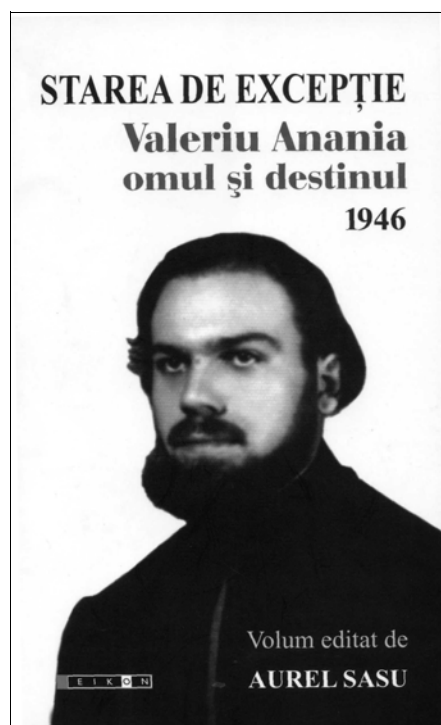
Cartea este văzută, cu deosebire, prin prisma bibliotecii, pe care o consideră o necesară și permanentă ajutoare a culturii, parte integrantă și mesager. În articolul *Biblioteca între tradiție și modernitate* (pp. 259-263) se discută și despre biblioteca electronică, cu site-uri în care pot fi accesate cărți în format electronic, multe aparținând unor autori consacrați. Este citată, cu mult umor, caracterizarea unui editor a unor asemenea cărți: “Cartea [pe care o ai în mână când o citești] e ca o femeie pe care o simți, o poți mângâia. E-book [cartea în format electronic] e ca aceeași femeie, doar că o privești la televizor”. Cartea este analizată și în perspectiva cititorului, care cumpără, dăruiește cărți sau frecventează biblioteci pentru a citi. Și aici analizele lingvistice abundă în folosul instructiv al articolelor reeditate acum, care au fost citite în diferite reviste de-a lungul ultimului deceniu, contribuind la sporirea dragostei pentru carte.

Cultura enciclopedică a autorului este evidentă în toate referirile sale la evenimente, oameni și, mai ales, la cărți (cf. capitolele *Popoare, destine, culturi*, pp. 378-446 sau *Puțină istorie*, pp. 448-488). Congenerul nostru este reprezentantul unei specii de intelectual pe cale de dispariție, anume “enciclopedistul” care “tie totul și ceva pe deasupra. M-a impresionat cu deosebire întreaga argumentație din studiul *Dualul ex-iugoslav* (pp.395-414) pentru subtilitățile de cunoscător profund al structurii lingvistice. Propunându-și ca primă referință *dualul* [o categorie gramaticală de plural care indică “două exemplare” (de obiecte sau persoane), specifică numai unor limbi], autorul dezvoltă o expunere pe multiple planuri despre ceea ce a însemnat unitatea lingvistică sârbo-croată, imaginată în anii 40’ ai sec. al XIX-lea de către Vuk Karadžić și Ljudevit Gaj sub forma scrierii unificate, cu alfabet latin, a unei limbi bazate pe două variante: varianta sârbă și cea croată, ceea ce a condus “la maxima [lor] apropiere, unificare chiar” (p. 395). După 150 de ani, în 1990, destrămarea Jugoslaviei a însemnat începutul unei întreceri separatiste, cu apariția purităților, care urmăresc curățirea limbii croate de sârbisme și vice-versa. În nomenclatorul limbilor Europei a mai apărut, concomitent, din rațiuni politice, încă o limbă, aș zisa *bosniaca*. Considerăm că acest studiu este un avertisment bine documentat la ce poate conduce “vânzoleala «moldoveniilor» primitivi de la Chișinău: dacă aceștia și-ar face nestingherit mendrele, peste o generație-două ar fi mulți basarabeni vorbitori de «limbă moldovenească», care, însă, nu i-ar mai înțelege

pe Eminescu, Blaga, Rebreanu, Petrescu, Stănescu, Preda, Sorescu...”(p. 397). Cine are urechi de auzit să audă și ochi de văzut, să vadă !

Cultura sa enciclopedică este evidentă și în “Calendarele” anuale pe care de un deceniu le alcătuiește și le publică cu o dăruire ce nu precupește timpul investit pentru investigații, mărturii de prestanță ale climatului cultural din marile biblioteci din Chișinău.

Într-un preambul și un epilog, Vlad Pohilă a fost prezentat în această lucrare de două personalități de excelență: poetul Grigore Vieru (*De ce mi-e drag Vlad Pohilă*) și Doamna (cu majusculă) Lidia Kulikovski (*Vlad Pohilă poartă o povară ceva mai mare decât el – grija limbii române*). Caracterizarea pe care i-o fac, ce poate fi sintetizată lapidar: “este profesorul nostru de limba română” îngemănată cu “concretele și hotărârile sale acțiuni întru apărarea Limbii Române pe tragicul pământ dintre Nistru și Prut” îl așează pentru totdeauna printre apărătorii permanențelor unei culturii, Vlad Pohilă este mesagerul statorniciei limbii române între Nistru și Prut.

Starea de excepție, Valeriu Anania, omul și destinul, 1946, Volum editat de Aurel Sasu, Editura Eikon, 2010

Niciodată somnul

*Mi-am închipuit că aş fi singurul înger...
Viitorul l-aveam în palma dreaptă,
în stânga purtam inima mea
în care puteau să încapă
toate poveştile
horoscoapelor scornite de aştiri.*

* * *

*Cât am putut,
am chemat primăvara.
Niciodată somnul şi tăcerea.
Şi-am vorbit despre ea
tu, mamă, şi noi, copiii tăi.
Am alăturat-o,
ca pe o stea,
pe Georgiana.
Şi mi-am pus visările în palmele ei...*

* * *

*Nestăpâniţi, caii suri
i-am ținut departe,
struniţi de căpestre
şi zăbale meşterite de-un faur.
Din stele, pulbere de aur,
păşteau neştiuţi
de mine,
neştiuţi de noi,
dincolo de provocările
zidite-n zăpezile veşnice.*

* * *

*Casa soarelui era la orizont,
cu ferestrele crescute din iarbă.
Şi ce poate fi mai optimist decât
să poţi trece, prin anotimpuri line,
cu cupele visului pline,
ca fiind ale tale pe de-a-ntregul.*

* * *

*Ningea sau ploua,
oraşul era al meu
şi viaţa lui se-ncherba
în viaţa mea.
Ne una acelaşi vis secret
şi-un viitor fără un nume anume,
dar regăsit într-un vers de poet.*

O aventură heraclitiană în Logos și întru Logos

În ultimii 10 ani am primit de la poetul Theodor Damian, 10 volume de poezii. Cel mai recent se numește *Exerciții de înviere* (Editura Universală, București, 2009) și pare a fi o contrapondere la toate cele nouă volume anterioare, scrise sub semnul aparențelor dintr-un “vis al morții eterne”. Spun *o contrapondere*, fiindcă cele 55 de poeme, ce se întind pe 108 pagini, par a exprima nevoia de reinițiere a poetului în arta scrisului prin impactul ocant cu necesarul contingent guvernat de Logos și de curgerea heraclitiană a lumii înfometate de unitatea ei primordială, înțeleasă ca armonie divină.

În Logos și întru Logos, aventura heraclitiană a poetului Damian a început cu *Liturgia Cuvântului* și continuă cu *Exerciții de înviere*, după ce autorul a văzut *Lumina Cuvântului*, a trăit *Dimineața Învierii*, a rostit *Rugăciuni în Infern*, a fost dus în *Ispita răni*, a trăit adevărurile din *Nemitarnice*, a învățat cum se moare, în *Semnul Isar* și a alergat spre vindecare, îmbrățișând, plin de dragoste, pe toți oamenii din lume, în *Stihiri cu stânjene*.

Apelând la forma comună a limbii vorbite, precum odinioară poetul francez Jacques Prévert, poetul Theodor Damian își scrie “exercițiile de înviere”, ca un ascultător atent la “îpățul dintâi” și ca un visător “pelerin”, care vrea să ne spună ce vede în visul lui, ce gândește și ce a cunoscut în lumea prin care a călătorit și călătorește, furat de plăcerea de a “studia oamenii la intersecția vieții”. Pentru a se testa dacă e viu, poetul folosește un procedeu insolit, ce dezvăluie o succesiune de imagini relevând un instinct haric determinat: “dau cu piciorul / în țepușă a visului / și curge mult dor / și dorul mă doare / de profundis / așa stau și studiez dorurile / pe fețele oamenilor (...)”.

Trezit din visul unei cunoașteri estetice, întemeiate pe o gândire intuitivă, poetul declară surprins: “Ceea ce până acum nu am văzut / aceea am cunoscut / toate ouăle s-au botezat întru Brâncuși / toate săruturile / sub o poartă închisă / foamea de unu a intrat în lume / din nou / ceea ce am văzut / aceea am cunoscut / lumea murea și învia / într-o coajă de ou” (“Foamea de unu”, p.12).

Expresia “foamea de unu” apare aici ca o reverberație a filosofiei unității totului armonios într-un flux - *Panta Rei* - moștenite de la filosoful Herakleides din Ephesus (535-475), și totodată o aluzie la credința “Într-unul Dumnezeu, Tatăl Atotputernicul, Făcătorul Cerului și al Pământului (...)” așa cum îl știm din Crezul religiei creștine, supranumită “Religia Logosului” sau a ordinei universale, încarnate în trupul lui Hristos.

Stilul neconvențional și impactul dintre ermetismul metaforic al gândirii poetului și universul mirific revelat, rezultă într-o poezie de dimensiuni metafizice, neo-manieristă, alternativă, holistică și transdisciplinară. Într-o astfel de poezie, mentalul, emoționalul, spiritualul și dimensiunile de cultură dau naștere unui discurs liric încărcat de referințe filosofice, religioase, științifice,

literar artistice °i de arte vizuale, reliefând un poet singuratec °i singular în universul poetic al timpului nostru.

Intrigat de teoria evoluționistă potrivit căreia Universul ar fi apărut ca rezultat al unei explozii atomice numite “big-bang”, poetul duhovnic intervine pe un ton categoric: “universul vine nu din explozie atomică / ci din explozie de iubire / esența lumii nu e chimică / ci psihică”(…) Spre a-°i susține propria-i convingere, poetul se sprijină pe afirmații celebre: “Meister Erckhart ne-a învățat / că omul este un fenomen acustic / °i ne-a spus să avem un / de ce / pentru fiecare lucru (...)”.

Rezultând din explozia iubirii, Universul imaginat de poet nu poate fi decât un templu. În acest templu nu se poate intra decât după o prealabilă inițiere, fiindcă intrarea în el “te moare °i te învie (...)” °i “trebuie să mori de multe ori / ca să înviezi tot de atâtea / ca să înceapă transfigurarea / alergarea ta neîncetată / pe drumul templului” “... °i te pregăte°ti cucernic / °i cu sânge / pentru exercițiile învierii...” “...marea curge / Heraclit o împinge din urmă / val după val...”

Aventura imaginară heraclitiană, din poezia “Exerciții de înviere” continuă, până când poetul descoperă că templul la care aleargă oamenii înfometați de armonia °i ve°nicia unului ființial este un loc fără timp, “că locul acesta cre°te un tip de ființă”, ceea ce “Heraclit n-a mai spus-o.”

Precum în multe dintre poeziile publicate de-a lungul anilor, în poemul “Exerciții de înviere”, din cartea cu acela°i titlu, poetul dezvoltă la dimensiuni general-umane ideea de moarte °i înviere christică din celebra ODĂ *în metru antic* de Mihai Eminescu. La Eminescu reînvierea luminoasă din “visul morții *etern*” e pusă sub semnul întrebării, (“Pot să mai reînvii din el ca / Pasărea Phoenix?”), pe când Damian vrea să ne spună că reînvierea este posibilă în taină, prin purificarea cre°tinului după canoanele religiei sale: “Mai bine să stai în templu / să te dezlegi °i să te purifici / în apele groase / curse din lacrima ființei”.

Dacă Eminescu imploră în final “nepăsarea tristă” ca să-i redea ființa spre a putea muri lini°tit, Damian î°i continuă fără grijă aventura sa heraclitiană în templul *Logosului*, pe care îl înțelege ca drum °i destin.

Învierea de care vorbesc ambii poeți - aflați într-o stare de melancolie °i de gravă reflectivitate asupra destinului ființei omului - este, în final, calea unică de răscumpărare a vieții ca “suferință dureros de dulce”, cum spunea Eminescu.

“Nu putem cumpăra Învierea”, ne avertizează preotul-poet Damian într-o omilie poematică, plină de adevăruri spuse în Logos °i întru Logos: “Toți avem nevoie de Înviere / pentru că toți suntem în captivitate egipteană/ pentru că toți trăim / în preajmă / cu îngerul întunericului / cu frica de aripa lui grea / ce amenință pe întâii no°tri născuți / pe ceilalți născuți ai no°tri / pe noi în°ine. / Toți avem nevoie de Înviere / pentru că toți trăim cu faraonul în spate / înghesuindu-ne înspre imposibila mare. / Unde vom fugi de mânia cea dinapoi? / °i iată / marea cea imposibilă devine posibilă / iată valurile-i tulburi despicându-se /

încătu^oat / iată Pa^otele înaintea noastră / ^oi noi în Pa^oti / de la moarte la viață / de la ură la dragoste/ de la noi la Dumnezeu / de la mine până la tine / topind gheața în care eram ținuți/ dezghețând cuvântul din inimă / ^oi pe Dumnezeu din cuvânt. / Nu putem cumpăra Învierea / nici întreagă, nici pe bucăți / soldații ne-au spus / ea vine a^oa deodată / pentru unii / pentru alții mult a^oteptată / Ne trebuie o Înviere la toți / a^oa cum îi trebuie căprioarei apa izvorului / a^oa cum îi trebuie în noaptea istoriei / o stea călătorului”.

Claritatea stilului ^oi plasticitatea limbajului recomandă această omilie poematică spre a fi rostită de la amvonul bisericii, cu prilejul slujbei din Duminica Sfintei Învieri.

Prin modul de exprimare, autorul ni se prezintă ca un poet nonconformist, pluridimensional, format pe un fond mistic de orientare cre^otin-ortodoxă, un isihast încrezător în sihăstria lui (“Doar isihia”), un filozof pasionat de detaliile vieții ^oi un explorator împătimit al sufletului omenesc însetat de iubire. Peisajul cotidian devine sursă de inspirație ^oi furnizor de subiecte pentru naratorul causeur.

Cu o subtilitate de limbaj suntem introduși în arena spectaculară a vieții de toate zilele, într-o lume trivială pe care autorul o elevează. Instinctul poetic deodată trezit, face să ște^onească din subcon^otient un furnicar de gânduri insolite, din care poetul construie^ote fără ezitări, poemele zilei.

Bucuria de a trăi curgerea vieții e trăsătura esențială a poeziei lui Theodor Damian. Verbozitatea rămâne pentru poet un scop în sine ^oi o obsesie motivată de ve^onicia Logosului. Numai din această perspectivă l-am putea înțelege mai bine pe poet, când ne spune cu o simplitate intimă, ademenitoare: “Am să scriu un poem verbal / căci acela rămâne în veci (...) căci verbul rămâne în veci / chiar dacă ^oi verbul e substantiv / el însuși / dar substantivul prin el s-a făcut / bate toaca la Biserica Sf. Apotoli din Astoria/ deci cum spuneam / la început a fost Cuvântul...” În final, înțelegem că acest poem va fi scris dincolo de orice constrângeri. Con^otient de universalitatea limbajului ^oi de perspectiva integraționistă a poeziei din era cuno^otințelor în care ne aflăm, poetul este predispus să accepte cuvinte rostite direct în alte limbi. (Am să scriu un poem verbal / singura problemă e că sunt / prea multe rime / nepotrivite / pentru el: banal, convențional / schicksal / baal”).

Pe coperta finală a cărții citim o observație potrivit căreia “Theodor Damian transformă tot ce atinge în poezie” (Alex^a tefănescu). Numai că actul de a transforma în poezie concretul imediat ar presupune me^ote^ougul de a transcende acest concret peste prăpastia dintre fizică ^oi metafizică. Dar această prăpastie nu există, poetul trăind în metafizica Logosului. Ne-o spune chiar el, relatând o experiență în acest sens: “Am avut întâlnire cu metafizica./ Fizica n-a venit / A venit numai meta. - Mă văd ^oi acum stând cuprins / De frică ^oi bucurie / Ca la venirea Mariei Elisabeta – noroc că fizica n-a venit / căci m-am putut juca cu meta la infinit – / am încercat toate combinațiile / meta-creion, meta-hârtie / meta-osea, meta –na^otere / meta –moarte, meta –stea. Toate lucrurile au un meta

/ Cu sămânța ascunsă-n Altarul alcătuirii / Ca un duh ce ține barierele / firii.”
(Poemul “Meta”, din volumul *Ispita răinii*).

După cum observăm, poetul nu are nevoie să transforme nimic în poezie, fiindcă poezia există în universul său, înțeles ca Logos, unde, prin revelație, combinația de fizic și metafizic îl provoacă la un joc fascinant, iar lui nu-i mai rămâne decât să se joace într-un timp nedeterminat, precum odinioară Ion Barbu, Leonid Dimov sau Nichita Stănescu. În acest joc, poetul se simte sprijinit de duhul ce ține “barierele firii”. Numai dintr-un asemenea joc poate rezulta, în cele din urmă, poezia. Calitatea ei va depinde de măiestria jucătorului poet, provocat de revelații.

Așa înțelește și grație te semnatarul acestor rânduri, aflat de aici înainte în așteptarea unui “Poem verbal”.

HORIA ION GROZA

Glasul tainic al pustiei și Învierii

Cu bucurie salutăm apariția unei noi cărți de poezie a foarte talentatului poet româno-american Theodor Damian: *Exerciții de înviere* (Universalia, București, 2009). Pentru autor, poezia se definește printr-o exclamație de sinceritate pornită dintr-un univers de du-te vino al raționamentelor, intuițiilor, revelațiilor și credințelor, dintr-un bogat univers interior cu largi deschideri spre alte universuri de unde reverberează către cititor într-o comunicare ce deține forța de impact a unui strigăt. “Strigătul meu ca o inimă/ deschisă/ plouă acolo de sus în jos/ și de jos în sus/ ca pe tărâmul unde încă/ nu am ajuns// Strigătul meu călător/ arpele casei/ păzind ușa ta/ și a celor ce mor” (*Plouă acolo*).

Acest strigăt dospește în trăirile fiecărei zile în contemplarea atentă a evenimentelor ei, în reacția sensibilă dar profundă a ființei la situațiile mereu schimbătoare ale realității. Conștient sau nu, viața este o călătorie, are un punct de plecare și un punct terminus, este o călătorie a eu-lui printr-o ucenicie a încercărilor, a bucuriilor dar mai ales a durerilor și nevoițelor, o călătorie de luptă, arși și fortificare printr-o “pustie” spirituală. Așa de unde ar putea prinde mai multă putere de exprimare această plină de neprevăzut călătorie interioară decât din inspirația călătoriilor exterioare prin geografia lumii? Mai mult de o treime din noua carte a poetului Theodor Damian este cuprinsă în ciclul *Scrisorile pelerinului* cu ecouri din pelegriările sale prin Finlanda, Spania, Argentina sau Suedia iar pledoariile și mărturiile sale încep cu un lung poem din 22 părți încărcat de impresiile de voiaj din Varșovia.

Alexandru tefănescu observa că, precum mitologicul Midas transforma în aur tot ceea ce atingea, Theodor Damian transformă totul în poezie. Un astfel de proces este ilustrat într-un crescendo al expresiei de către poemul cu care

debutează prezenta carte, poem intitulat foarte potrivit *Țipătul dintâi* deoarece este prima din °irul exclamațiilor lirice ale cărții. Momentul inițial îl constituie observarea cotidianului oferit de urbea var°oviană, creionarea impresiilor, în°iruirea unei multitudini de nume într-un început al comunicării – un dialog cu cei prezenți °i cei trecuți °i, deodată, cum spunea Alex^a tefănescu, din acest iure° de notații °i chemări irumpe poezia: “profesore Nicolae Anușei/ de unde e°ti ascultă-mă/ °i tu ai vrut să vezi/ jocul cercurilor concentrice/.../ culorile nu mai contează/ numai circumferințele/ aluneci pe ele ca pe gheață/ dintr-una în alta/ de sus în jos/ °i de pe pământ la cer/ din exces de cunoa°tere/ în mister//Ce arde cercul/ n-ai °tiut” (*Țipătul dintâi*).

Momentul al doilea se constituie tot cu cuvinte simple dar aduce personalizarea, interiorizarea. Poetul, în promenada sa pe străzile ora°ului, cu nesecata sa aviditate în a asimila cât mai mult, observă un trecător enigmatic “cu gulerul pardesiului ridicat/ de°i e noapte/ e cald afară”. Este semnul însingurării, explorării lăuntruilor, al meditației: “Artistul trece pe lângă mine/ e înalt °i subțire/.../dar el trăie°te în cercurile lui/ cine °tie cum e acolo/ poate e iarnă sau vară” (*Țipătul dintâi*). De aici până la al treilea moment, culminant, nu rămâne decât un pas – mintea recepționează semnalul, inima tresare °i gândul ne poartă înfiorat “pe căile unui alt destin/ din poartă-n poartă/ nu întotdeauna unul/ în care te recuno°ti/ ci unul ciudat °i străin/ ca atunci când te cuprinde/ necuprinsul °i te arde pustia/ ca atunci când asi°ti/ înghețat/ la felul cum clipa/ trage după ea ve°nicia (*Țipătul dintâi*). Iată cum ajungem de la Nowy Sviat la drumul crucii: “Fiecare are pustia sa/ a°a cum fiecare are o cruce” (*Țipătul dintâi*).^a i la capătul acestei pustii pentru cei vrednici a°teaptă nu o *Fata Morgana* ci o reală înviere. Astfel întreaga carte devine o fierbinte mărturie a unor existențiale “exerciții de înviere”.

Poetul folose°te o serie de leitmotive care conferă tărie, consistență °i unitate celor comunicate. Unele frapază prin exotism °i sonoritate ca râurile Dresleuca °i Menecadusa, nume dragi autorului care a copilărit pe meleaguri boto°ănene. Altele au o nuanță florală. A°a sunt rozele cu son de romanțe °i idile (“trandafirii din grădină/ ne-au lăsat clipe târzii”; “trandafirii sunt genero°i” - *Țipătul dintâi*), dar mai ales stânjeneii care poartă temperatura marilor arderi interioare: “stânjenel de foc” “stânjenelul auriu °i fierbinte” (*În Malta cavalerii*), “stânjenelul eretic” (*Palmierii Granadei*), “stânjenelul înfierbântat” (*Botezul dorinței*). Aceste flori marchează impacte existențiale: “stânjeneii/ invadează câmpul dintre mine/ °i moartea mea” (*De la Apenini la Anzi*); “când ți s-au ofilit stânjeneii/ ce fericită erai” (*Păsări născute aiurea*); “E o inimă în formă de stânjenel” (*Am să scriu un poem verbal*). Marea, cu întinderile sale – °i poetul în impresiile de călătorie aminte°te de Marea Mediterană, Marea Ro°ie °i de Marea Baltică - posedă atributele universurilor interioare, exprimă asimilarea transcedentalului: “Stau în ocean ca-n metaforă/ e cald acolo °i bine/ a°a cum e în pustia Egiptului/ a°a cum e înlăuntrul/ cuvântului de iubire/ rostit de mireasa fără de mire” (*Spre Malmö*); “Marea e în pe°te/ tolle et lege/ ia °i cite°te” (*Țipătul dintâi*).

Dar cel mai propriu leitmotiv pentru aspirațiile poetului de asimilare transfiguratoare a Creației, în elanul pur al inimii însetate de înălțimi 0i de atingere a depărtărilor orizontului fizic 0i spiritual, este cercul. Poetul începe cu realitățile imediate - “Nici în New York/ nu am văzut/ în douăzeci de ani/ atâta grijă pentru culori/ miros 0i cercuri concentrice/ poate acolo se face totul/ invizibil/ cum nu vezi spinul înflorind/ în pustii” (*Țipătul dintâi*), impresie citadină cu rezonanțe în amintirile candorii copilăriei - “Eram copil 0i desenam/ o floare întâi, un cerc/ cât se poate de rotund/ 0i apoi alte cercuri mai mici/ pe linia cercului/ cu care mângâiam trotuarele/ ora0ului meu” (*Florile mele, marea vieții*). Este aspirația de o viață: “am iubit cercul/ sau ideea de cerc/ îngerul lui/ sau prăpastia atingerii lor nesfârșite/ sau infinitul în fiecare din ele/ viața 0i moartea/ cercurile mele concentrice/ 0i tangențiale totodată/ sâmburele fecundat de ele/ gaura neagră peregrină/ în univers” (*Doar isihia*). “În cercuri/ poți să te 0i încurci/ căci nepătrunse sunt căile cercului/ dar nu-i nimic/ bine că e0ti de partea/ perfecțiunii” (*Țipătul dintâi*). Până la urmă, prin trăirile existențiale (în care travaliul “pustiei” 0i răsplata “Învierii” joacă un rol primordial, după cum vom vedea), cercul ca simbol capătă sens deplin în înțelegerea întregii Creații: “Tot ce ieși cu tine/ sunt circumferințele/ dacă 0tii cum să le pui/ la un loc/ poți vedea de departe cercul/ cu tot ce cuprinde el/ din vecie/ apă, aer, pământ 0i foc” (*Țipătul dintâi*)

Înainte de a intra în substanța propriu-zisă a acestei remarcabile cărți de poezie să mai zăbovim puțin în me0te0ugul poetului 0i al mijloacelor sale de explorare 0i comunicare. Theodor Damian păstrează nostalgia poeziei clasice, a ritmului 0i rimei, 0i în acest sens găsim două exemple foarte singulare în grupajul celor cincizeci 0i trei de poeme ale plachetei. Unul, plin de melodie 0i mister, alcătuit din patru strofe 0i jumătate, cu o fascinantă monorimă începe astfel: “Moarte moarte/ cu frunzele coapte/ cu sânul în noapte/ 0i steaua de lapte// Moarte moarte/ te zguduie foarte/ căruța de fapte/ pe drumu-n departe... (*Iluzii deșarte*). Celălalt sună ca un descântec nu mai puțin lipsit de farmec: “Să nu se mire busuiocul/ că pasărea înghite ciocul/ să nu se mire pescăru0ul/ că valea 0i-a-nghițit urcu0ul/ de când a0tept să vină iară/ o vrăjitoare de la țară/ o ursitoare sau vreo fiară/ să-mi smulgă spinul mort din gheară” (*Un șarpe a intrat*).

Dar propriu poeziei lui Theodor Damian este o altă curgere a torentului liric. Doina Uricariu 0i îi întitulează prefața *Poemul verbal* 0i, într-adevăr, a0a este turnura poetice a autorului care clăde0te din verbe 0i imagini un e0afodaj ca un castel de cărți de joc care pare fragil dar care posedă o stabilitate de nezdruccinat prin poezia care le leagă ca un mortar solid. “Am să scriu un poem verbal/ căci verbul rămâne în veci” (*Am să scriu un poem verbal*). Nu este cuvântul în sine care crează poezia lui Theodor Damian căci cuvintele folosite sunt simple 0i foarte la îndemână a0a cum se succede în fluiditatea discursului. Poezia reiese din în0iruirea cuvintelor, din interferența frazelor, din saltul de la o idee la alta 0i din reîntoarcerea care le transfigurează.

Theodor Damian 0tie cum să deschidă brusc, din câteva amănunte ale prezentului care amorează la rândul lor amănunte ale trecutului, o perspectivă

uria^o în timp, ajungând înapoi până la primul om Adam ^oi până la moarte: “Iată u^oa din fața mea/ deschisă puțin/ nevopsită ^oi grea/ ai vrut s-o deschizi mai mult/ dar nu s-a putut/.../ ^oi după ce culegi ciupercile/ de rouă/ după ploaie/ cu sora ta ^oi cu mama/ ca să se bucure Adam/ că faci tu/ ce n-a mai apucat el să facă/ a^oa-ți treci calea/ ^oi vama/ lăsând înapoia ta/ lumea aceasta/ tot mai săracă” (*Țipătul dintâi*). Tot astfel, din prezentul sunetelor toacei poetul reu^ete să fulgere lumină departe în trecut, într-o frumoasă transfigurare ce dă deodată senzația unui timp universal, dominând toate timpurile - un timp al ve^oniciilor: “înăuntrul ciocanelor/ mi^ocareă ritmată încă mai dăinuie/ se spune că după multe veacuri/ ^oi-un mit/ muzica lor a prins rădăcină/ în toiagul lui Aaron/ care-a înfrunzit” (*Bucățică cu bucățică*). Acest uria^o univers interior de care se înfiora Kant numindu-l “universul moral” prin comparație cu cel al cerului înstelat, este un univers accesibil doar inimii ^oi credinței, ^oi nu simțurilor comune care constituie receptacolele minții: “ceea ce n-am văzut/ aceea am cunoscut/ lumea murea ^oi învia/ într-o coajă de ou” (*Foamea de unu*).

Un frumos poem care se simte că este scris la începutul secolului XXI sugerând noțiuni foarte moderne ca abstracțiunile fizicii spațiilor sau amenințarea apocaliptică a consecințelor încălzirii globului propune versuri ca acestea: “curg pove^otile a^oa cum curge/ Dresleuca în Menecadusa/ o parte de ape pe deasupra/ ^oi restul pe dedesubt/.../numai poetul sfetnic de taină/ la zidirea lumii/ a văzut cum matca poate înghiți apele/ dar vine o vreme/ când Noe ^oi va pregăti din nou arca/ ^oi cerul se va întoarce-n atomul dintâi/ când apele-^oi vor înghiți matca” (*Vine o vreme*).

Autorului îi place să magnifice detaliul la proporții gigantice. A^oa cum Geo Bogza ajungea printr-un continuu crescendo la monumental, Theodor Damian ajunge la profunzimi de etică cre^otină. Aceste trei versuri sună ca un haiku: “Ca o albină dai târcoale/ stânenelului auriu ^oi fierbinte/ ca îngerul morții femeii lui Lot” (*În Malta cavalerii*). Un amănunt din cotidian na^ote legătura cu alte evenimente ^oi printr-o generalizare vitală atinge dimensiuni mult schimbate. O expandare livrescă porne^ote din spațiul unui ^oir de capitale reale sau suflete^oti ^oi ajunge la cel al cerului: “Contează că oriunde te afli/ Var^oovia, New York/ München sau Boto^oani/ cineva acolo sus/ te iube^ote” (*Țipătul dintâi*). Se poate ^oi invers – o mic^oorare – timpul mare curge într-unul mic ca într-o pâlnie: “O, cum intră Granada/ în ve^onicie/ într-o singură zi” (*Palmierii Granadei*).

Poezia se clăde^ote pe nesimțite din interferențe, translatări de planuri, extrapolări, contradicții. Versurile “Dintă, splendoare, Co^obuc/ de unde vin într-acolo/ mă duc” (*Degeaba mă duc*) denotă o contradicție intenționată chiar dacă în prima clipă pare să nască ilaritate. Contradicția, prin jocul construcției, aduce brusc nuanțe noi - “verbele la timpul trecut/ se îneacă-n prezent” (*Palmierii Granadei*), chiar transcendente - “câci verbul rămâne în veci/ chiar dacă ^oi verbul e substantiv/ el însu^oi/ dar substantivul prin el s-a făcut” (*Am să scriu un poem verbal*).

Poetul creează cu îndemânare un univers ambiguu structurat pe logica cu care începe cunoa^oterea ontogenetică - aceea pe care o folose^ote copilul în

primele sale asocieri ^oi sistematizări. Printr-o distrugere a limitelor dintre lucruri, acestea încep să se înrudească, să nu mai păstreze o ierarhie a ponderilor – care este cauză ^oi care efect, care domină ^oi care se subordonează, care este mai mare ^oi care e mai mic. Iată două exemple: “În timp ce se/ adăpostea/ veverița cea frumoasă/ înghițea scorbura/ vedeam scorbura/ în pânțele veveriței” (*Mostra esențială*); “toți cred că pe^ote/ e-n mare/ ce iluzie când de fapt/ marea e-n pe^ote/ tolle et lege/ ia ^oi cite^ote” (*Țipătul dintâi*).

Poetul este un moralist ^oi, subtil, prin procedeele sale, pornind de la etica de rând a omului (“... grădinari/ care seamănă ^oi culeg/ decența/.../ investe^ote/ că fructul acesta se coace/ din în ce mai rar” - *Țipătul dintâi*; “de firul acesta putred atârână/ nemurirea ta/ dar ce înseamnă discernământ/ în ispita aceasta încrâncenată/ prelungă ^oi grea” - *În Malta cavalerii*), el ajunge la problemele morale de la nivele superioare de generalizare (“îmi place să mor frumos/ ca World Trade Center/ sub cerul atlantic” spune poetul ^oi adaugă: “mormanul de moloz/ încă e acolo/ ca o piramidă jefuită/ 5978 de ani au trecut/ între primul babel ^oi al doilea/ fiecare babel se na^ote din acela^oi material/ ^oi are aceea^oi ursită” – *Ca o piramidă jefuită*). Chiar starea universului ia o turnură etică: “Din când în când/ o dată la 15 bilioane de ani/ stelele înnebunesc/ ^oi încep să se mi^ote de sus în jos/ ^oi de jos în sus/ ^oi intră în găurile negre/ ^oi se rotesc în toate direcțiile/ cu zăludă îndemănare/ despre care nu vor povesti niciodată/ cu fiecare nebunie/ ceva se na^ote pentru totdeauna/ ^oi dăinuie a^oa cum dăinuie/ o minciună neru^oinată” (*Ghicitoare*); “teoria big-bang-ului/ este în totală revizuire/ universul vine nu din explozie atomică/ ci din explozie de iubire/ esența lumii nu e chimică/ ci psihică/ tolle et lege” (*Exerciții de înviere*).

Theodor Damian este preot ^oi acest lucru transpare cu finețe din termenii ^oi trimiterile versurilor sale: Cain (*Rătăcirea lui Cain*), “euharistia coace pâinea” (*Grâul acela*), “mironosițe” (*Un port ca o gură de leu*), tămâiere, cădelnițare (“vaporul bine mirositor/ respiră din greu/ în hâp^oul de ape bine mirositoare” – *Un port ca o gură de leu*), crucificare (“cât despre necurăție/ iată ^oi-acuma soldatul/ cu sulia rana Lui o împunge” - *Iată și-acuma soldatul*), liturghie (“cânt-o liturghie/ răstălmăcită/ înstrăinată/ amară” - *Păsări născute aiurea*). Mesajul poeziei lui Theodor Damian este deci profund cre^otin. În acest sens etica constituie un lucru important. El remarcă faptul că la Var^oovia la^oi portofelul pe masă la restaurant ^oi întorcându-te îl găse^oti, pledează pentru decență care este un fruct care “se coace din ce în ce mai rar” (*Țipătul dintâi*), constată că “oricum orice lucru merge în jos/ spre a avea/ ^oi în sus spre a iubi” (*Limite*) ^oi caută “un om care caută oameni/ care a terminat cu luatul/ ^oi încă e om/ care a terminat ^oi cu datul/ ^oi care nu mai dă ceea ce are/ ci ceea ce este// caut un om care nu mai ^otie ce-i uitarea/ uitarea de sine” (*Singurul lucru*). El conchide: “a^oa studiez oamenii la intersecția vieții/ ^oi mă testez dacă-s viu/.../a^oa stau ^oi studiez dorurile/ pe fețele ^oi în mersul oamenilor”. ^a i, făcând aluzie la epistolele pauline (2 Cor.12,1-10), adaugă: “n-o să ne schimbăm niciodată/ decât atunci când/ o să ne-nfrunzească/ țepu^oă-n picior” (*De profundis*).

Convins de mesajul cre^otin al lumii ca Crea^oie poetul afirmă: “universul vine nu din explozie atomică/ ci din explozie de iubire” (*Exerciții de înviere*). Omul răspunde acestui mesaj prin lupta sa cu imperfecțiunile sale etice, cu strădania sa pentru dobândirea virtuților, în mijlocul încercărilor vieții, în care avertizator se simte gândul perisabilității ^oi morții. “La Babel/ a mai căzut o stea/ a^a ne golim cerul/ de luminătorii mici/ a^a se face că tot mai mult/ întuneric/ ni se strânge-n priviri/ ca ^oi cum soarele moare// Ne retragem în moarte/ ca litera-n bârlogul tăcerii/ *non omnis moriar*/ mai apucă să strige Horațiu/ atunci când a înțeles/ că e posibil să te lezezi/ de timp ^oi de spațiu/ *non omnis moriar*/ a strigat când a înțeles/ că moartea/ se ascunde în viață/ a^a cum nimicul e-n toate” (*Scriu în Rosario*).

Această luptă interioară spre perfecțiune este ca străbaterea “pustiei” de-a lungul întregii vieți căci “Fiecare are pustia sa/ a^a cum fiecare are o cruce” (*Tipătul dintâi*). Leitmotivul Pustiei este leitmotivul major al cărții *Exerciții de înviere*. “Pustia este locul unde/ fulgerul moare/ între pustie și fulger/ pustia este mai tare” (*Palmierii Granadei*), spune Theodor Damian subliniind caracterul de nevoi^o în spirituală, de suferință, pe care îl presupune acest loc de purificare interioară - “Încă nu s-a descoperit/ câtă disperare este-ntr-un de^oert/ ^oi cât pustiu într-un ceas/ de disperare” (*Clopot arzând*) - acest “pustiu cu dunele-n spasme/ sângerând din ochiu-i închis” (*Pustiu cu dunele-n spasme*). Datorită explorării tainelor sufletului ^oi al adevărilor sale inefabile, pustia ca modalitate cre^otină de strădanie spre o continuă eliminare a imperfecțiunilor ființei are, con^otient sau nu, nevoie de poezie căci aceasta, ca ^oi credința, poate ajunge acolo unde raționamentele minții nu pot ajunge. “Pustia/ e locul unde s-a născut/ cu adevărat poezia” (*Palmierii Granadei*).

Dar ce este în fond Pustia? Tema a fost dezbătută liric acum patruzeci de ani de către remarcabilul poet Ion Alexandru ^oi suntem recunoscători lui Theodor Damian că o reia, ca pe o temă gravă, mereu actuală, cât va exista cre^otinătatea, cu mijloacele de expresie ale sensibilității poetice de astăzi. “Suntem clădiți pe Marele Izvor/ Ce urcă-ntruna ^oi coboară/ Pustia se întinde între noi ^oi el/ Cu uria^oe pietrele-i de Moară.../ ^a i rostul nostru fi-va peste veac/ de-a nainta cu teamă în tăcere/ Să nu se prăbu^oească din înalt/ Pustia marilor mistere// Poetului i-a fost încredințat/ Pustia s-o iubească ^oi străbată/ Întemeind din vămi în vămi/ Albastru câte-un ochi de foc în piatră.../ Poetul ^oi Pustia, pururi frați/ Porniți în căutare prin Pustie/ Maica lor e Pustia ^oi ei sunt îmbarcați/ Pe-o navă-mpotmolită în Pustie”, scria Ion Alexandru (*Ce este Pustia? în Vămile Pustiei*, Ed. Tineretului, 1969). Pustia este podvigul sufletului însetat de Dumnezeu, de Creatorul lumii. “Am văzut pustia umblătoare. I-am văzut/ Genunchile tăbăcite de-atâtea rugăciuni/ I-am văzut trupul de^oert, strungit, chinuit.../ Pustia umblătoare poteca strămtă/ Firul acesta nevăzut ce brodează/ cu răbdare căma^oa/ Universului, această funie de foc/ ce ține-va port legat pământul (*Pustia umblătoare* în Ion Alexandru, *Imnele Bucuriei*, Cartea Românească, 1973).

Poetul Theodor Damian scrie într-un climat sufletesc asemănător: “Am căutat tristețea din lucruri/ să-mi fac din ea rădăcină/ ^oi adăpost/ ^oi din locuire un

rost// când m-ai dat afară/ mi-a fost a°a de frig/ dar umblu din nou/ umblu întruna/
°i caut/ °i strig” (*Rătăcirea lui Cain*) °i menționează efectul stăruitorului travaliu
sufletesc - “singura care stă e isihia/ tot ce ȋne de pustiu e pustiire/ numai
sihastrul nu se pustie°te/ el pustie°te pustia” (*Doar isihia*).

Parcurgerea cu succes a “pustiei”, “pustiirea pustiei”, duce la rodul bogat
al victoriei asupra suferinȃei aduse de boală °i moarte, la Înviere. “E-atât de sigur
că nu mai este moarte/ Că voi pleca de-aici fără să mor/ Mă-ntorc la tine mamă
de departe/ Cu fiul tău la chip nemuritor”, scria Ion Alexandru (*Învierea în Imnele
iubirii*, Cartea Românească, 1983). ^a i peste patru decenii un alt poet la fel de
inspirat continuă: “Peste Susquehana trecem/ tu cu fiul risipitor/ în braȃe/ ȋl ȋneai
a°a de parcă/ ȋl treceai de cinci ori/ într-o singură dată/ a°a cum trecem/ °i vieȃile/
parcă cinci într-una/ °i nici aceea a°a de curată” (*Susquehana trecem*), unde
Susquehana pare ca râul Styx.

Ion Alexandru cânta astfel Învierea, bucuria fără de seamă a acestei
reînnoiri, a acestei întoarceri la adevărata fiinȃă, la esenȃe: “^a i ȃrâna este
cântătoare/ ^a i în ea sunt laude-ndeajuns/ Tot ce rode°te nu mai moare/ de-nviere-i
cosmosul străpuns.// ^a i de-aceea-s plin de fericire/ Pământ fi-voi pururi viu/ Nu-i
loc decât pentru iubire/ În mormântul ce-a rămas pustiu.” (*Țărâna în Imnele
iubirii*, Cartea Românească, 1983). Iar Theodor Damian scrie despre necesitatea
acestei Înnoiri care poate fi rezultatul unui proces continuu, compus din o serie
de înnoiri mici, completându-se una pe cealaltă: “Programul meu s-a terminat/
peste trei zile începe din nou/ trei zile de moarte/ apoi Învierea cea de care/
trebuie să am parte/ trei zile de leac/ °i-apoi Învierea care le vine de hac” (*Apoi
Învierea*). Prin aceste mici învieri de zi cu zi străbatem cu pace °i bucurie viaȃă,
străbatem cu curaj prin spinii pustiei, până ajungem la Învierea cea mare. Cum
îmi scria poetul Theodor Damian în dedicaȃia scrisă cu generozitate pe
exemplarul dăruit mie: “acest volum [este] despre cum se luptă pustia cu filosofia
°i biruie°te.” Trăirea autentică, cre°tină, învinge raȃionamentele abstracte ale
filosofiei.

Dar cu aceasta nu s-a terminat mesajul autorului. El vorbe°te °i despre
natura artei sale, despre ce înseamnă Poezia (aceea care, printre altele, “s-a născut
în pustie”). “Despre inocenȃă poeziei mele/ se va scrie mai târziu/ poate mâine/
când dragostea se va vinde/ pe o bucată de pâine” (*De la Apenini la Anzi*).
“Poezia aceasta/ născută din pulberea argintie/ de sub picioare/ de elefanȃi/ se va
scrie/ pe zidurile lungi luminate de felinare/ °i se va cânta/ de îndrăgostiȃi
înstelaȃi” (*Elefanȃii s-au întors înapoi*). Imaginea, foarte frumoasă, aminte°te
cumva, în graȃia ei, de elefanȃi lui Salvator Dali pe delicate °i fragile, lungi
picioare de găză. Theodor Damian adaugă cu gravitate: “Poezia niciodată nu
moare”, poate fiindcă “numai poeȃi pot înȃlelege/ de ce vântul în lumină/ nu bate”
(*Palmierii Granadei*).

Poezia constituie un lucru vital căci vorbele ei, rostite sau sugerate,
reprezintă însă°i fiinȃă autorului lor. “Vorba lui Socrate/ mori a°a cum ai trăit/
contează fiecare cuvânt/ pe care l-ai/ sau pe care nu l-ai rostit” (*Spre Malmö*).

Versurile consonează cu spusele biblice - “din cuvintele tale vei fi găsit drept și din cuvintele tale vei fi osândit” (Matei 12, 36-37).

Poetul care dezbate tema Pustiei cu siguranță nu este străin de spusele Domnului Iisus care, după cea a îndurat pustia prin postul Său de patruzeci de zile, fiind atacat de ispita mâncării a zis: “Scrie este ‘Nu numai cu pâine va trăi omul ci cu tot *cuvântul* care iese din gura lui Dumnezeu’” (Matei 4,4). Pentru că Poetul este mângâietor și slujitor al cuvântului, dacă el este, în plus, creștin și plin de credință, în virtutea versetului biblic “La început a fost Cuvântul și Cuvântul era cu Dumnezeu” (Ioan 1.1), se poate considera “sfetnic de taină/ la zidirea lumii” (*Frumusețea ei dinlăuntru; Vine o vreme*), căci el e părtaș la făurirea frumuseții tainice a lumii, a nopții de Paști, a sufletului nostru: “ucenicim la ea președe o viață/ și președe o moarte/ ca Pavel urmând lui Hristos” (*Frumusețea ei dinlăuntru*). Este o trecere dintr-o viață în alta, de la facerea lumii la adâncimile incomensurabile ale sufletului: “de mai multe ori m-a răpit/ nu știu cum am ieșit și iar am intrat/ de câte ori am murit și am înviat” (trimitere directă la epistolele pauline, 2Cor.12,1-10). Iată exercițiile de înviere ale poetului creștin.

Cartea de față propune multe imagini memorabile ca, de pildă, “un port ca o gură de leu” și, ca toată creația poetică de bună calitate, trezește rezonanțe din lirica universală. Citind versurile îmbibate de sentimentul îndoielii și ispita înțelepciunii neutralizatoare ale lui Theodor Damian (“cu o moarte se moare/ nu se știe în ce direcție merge/ dar nici nu contează/ că și în viață/ nu contează când mori/ dacă e dimineață/ sau e amiază” - *Helsinki*), mi-am amintit de celebrul poem *The Road Not Taken* (Drumul pe care nu l-am ales) al marelui poet american Robert Frost. Ros de aceleași simțăminte, acesta din urmă concludă totuși, cu certitudine, că un singur drum este cel care îți îmbogățește cu adevărat sufletul: “Two roads diverged in a wood, and I, I took the one less traveled by, and that has made all the difference” (Două drumuri în direcții opuse intrau în pădure./ Eu l-am luat pe cel mai puțin umblat/ Înainte de toate, aceasta e diferența”). Sunt multe drumuri pe care le poate alege un om în viață – unele foarte facile și roase de atâtea umbre, altele dificile și pline de surprize. Pustia, drumul puțin umblat, este calea eticii creștine cu un câștig incomensurabil de pe urma suferinței străbaterii acestei poteci înguste și cu spini: “iată singura cale/ care te izbăvește de cel rău/ și uite-așa/ fără să știi de ce și cum/ te-ai făcut mai bogat/ cu un drum/ dar și mai bătrân/ drumul pe fruntea ta/ coroana care te face stăpân” (*Helsinki*).

La sfârșit câteva poeme să umple cartea. Chiar și un poem în engleză despre care te întrebi dacă îți are locul în această plachetă românească, deși nu este rău de loc, și care vorbește inspirat de râurile comunicării, debutând cu interesante versuri despre avatarurile Nimicului. În general, avem în față o carte deosebit de puternică, cu teme majore, dezbătute cu inspirat meșteșug artistic, cu lumini în profunzimi și un tulburător mesaj - un drum cu adevărat câștigat de cititorul care îi străbate paginile fluide și dense. Cu *Exerciții de înviere* remarcabilul poet Theodor Damian ne invită încă odată la meditație asupra vieții printr-un lirism de foarte înaltă calitate.

Plajă la mare

*Trupuri întinse pe nisip,
amfore arse,
scoase la mal din adâncuri
de o neștiută furtună,
se umplu de veșnicie
cu fiecare rază de soare,
în fiecare clipă marcată de
ritmica de ceasornic a valurilor,
de mângâierea brizei mătăsoase.*

*Până când,suflete,
rătăcești peste ape călcând?
Nestăvilite, valurile depărtării
până când se vor lovi
de țărături și de trupurile de lut
din care doar cioburi rămân,
memento al neîmplinirii
perfecțiunii formei?..*

Vapoare în port

*Priviți-le, greoaiele țestoase se apropie de mal,
orizontul e plin de carapacele negre,
abia plutind cu burțile încărcate.
Obosite, s-au oprit departe, în radă,
așteptând să ajungă la cuibarele danelor
și să lepede așteptata povară,
libere-n larg să plutească iar
spre Terra Nova,
dincolo de Capul Bunei Speranțe...*

Un nou roman al vieții din exil: *Dragă Maria* de Constantin Eretescu

Nu avem încă cu adevărat o literatură de exil. Desigur s-a scris multă literatură de calitate în lumea exilului (a exilului și nu a diasporei, adică înainte de '89) și lista autorilor este foarte lungă și onorabilă: Eliade, Cioran, Ionesco, Cotruș, Stamatu, Vintilă Horia, Virgil Nemoianu, Matei Călinescu, Norman Manea, Andrei Codrescu, Herta Müller și mulți alții. Dar, deși topica ei aparține pe de-a întregul problemelor contemporaneității, s-a scris prea puțin despre viața din exil propriu-zisă. Aceasta a fost consemnată în special în jurnale, și cele ale Monicăi Lovinescu, Virgil Ierunca și Sanda Stolojan au fost absorbite pe nerăsuflăte de către cititorii lor târzii. Se face însă simțită în special lipsa literaturii de ficțiune, capabilă să analizeze în adâncime starea de spirit a exilatului în contextul vieții sale într-o lume străină căreia de nevoie și din dragoste de libertate i-a cerut adopțiunea.

Constantin Eretescu își propune să contribuie, cu talentul său scriitoricesc și experiența sa personală de viață, la umplerea acestui gol. El este autorul unui "jurnal de emigrație" (*Pensiunea Dina*, Ed. Fundației Culturale Române, 1995) care descrie episodul ăderii în lagăr a celui fugit dincolo de sârma ghimpată a granițelor patriei. Acum el abordează, prin tulburătorul său roman epistolar, *Dragă Maria* (Criterion, 2009), scurta dar zbuciumată perioadă de acomodare oficială (în carte, de aproape cinci luni), petrecută imediat după intrarea în țara de adopțiune ca refugiat politic. Aceste două perioade prin care au trecut zeci de mii de oameni fugiți în Vest, asumându-și atâtea riscuri, inclusiv pe cel al vieții, de dragul libertății, au intrat în istorie și trebuie făcute cunoscute.

Evadarea din lagărul comunist a implicat întotdeauna un sacrificiu datorită ruperii definitive de locurile și oamenii dragi, precum și părăsirii unui serviciu stabil și a unui minim confort economic. Ea a adus angoasa nesiguranței acceptării în noua societate și a constituit un test dur al tăriei speranței și caracterului în condițiile unor mari sfârșiri sufletești, mai ales datorită imposibilității răzgândirii, inexistenței unei căi de întoarcere. Imigrantul politic se găsea, în primele luni petrecute în noua țară, exact pe mijlocul drumului, între două lumi, tras de una înapoi și trăgându-se de alta înainte. Eroul cărții *Dragă Maria* declară cu emfază și, în același timp, cu subînțeles în epistola către iubita sa din România: "Am trecut pe partea cealaltă a lumii. De acolo îți scriu. Corespondență de pe lumea cealaltă".

Dacă eroul va rămâne între două lumi și după parcurgerea acestei perioade de început, constituie problema unui alt capitol de viață, mult mai îndelungat. Alegerea unei asemenea poziții pentru restul vieții este ca "mersul pe mijlocul drumului". Trăirea simultană în cultura a două lumi constituie "o formă de schizofrenie, o pricopseală a lumii moderne, tulburătoare, primejdioasă uneori,

dar nu lipsită de farmec. Există un deliciu al vieții în schizofrenie. Trai în ispite, chemări de dincolo, de dincoace, porunci, °u°oteli, °oapte... mersul pe sârmă între două culturi”, scria Constantin Eretescu în volumul său de eseuri *Fețele lui Ianus* (Ed. Fundației Culturale Române, 2001).

Pus deodată față în față cu cruda realitate a unei lumi cu alte reguli, unde visele se tocesc °i simțurile se ascut, imigrantul se opre°te din elanul goanei sale °i se reexaminează. “Emigrația e un bun prilej pentru introspecție”, spune personajul principal al cărții. Cât de solidă a fost motivația plecării ca să justifice perioada de caznă a trecerii prin furcile caudine? “Nu mai puteam respira aerul de acolo... Ne mi°cam la unison... Ne min°eam...Telegrame de mulțumire adresate pre°edintelui... La fabrică eram amenințați în fiecare zi. Ne lipseau piese... Nu lipseau niciodată angajamentele, întrecerile în producție, datoria patriotică... Multiplică acum tot ce-am spus cu ceasurile zilei, cu zilele săptămânii, cu săptămânile anului °i cu anii celor aproape trei decenii”. “Pe voi intelectualii, educația v-a îmbrăcat cu un strat protector care nouă ne lipse°te”, îi zicea lui Anghel un muncitor, “citiți scrieri ascunse, vă imaginați situații neîntâlnite”.

Anghel se autojustifică scriind iubitei: “Tu nu te poți supăra pe mine fiindcă am ales să trăiesc liber”. Maria, iubita sa, reflectează: “Tu ai ales între dragoste °i libertate... Noi am rămas pe loc, găini de curte, fără aripi”. Ea adaugă un gând cu referire la cei fugiți: “Ne rupem în două, lăsăm câte o jumătate din noi într-o țară, plecăm sfârtecați departe, °tiind că întoarcerea, chiar dacă nu va fi vreodată, nu va mai fi aceea°i. Ce-i mai ciudat e că pleacă partea cea mai bună dintre noi”. Iar un alt erou al cărții, Gherasim, mânat mai degrabă de mirajul înavușirii, declară dezamăgit: “Hoți de umbre, asta suntem...atra°i de sclipici, de lecturi. Dar mai ales de vorbe auzite de la alții...Vrem să călătorim, să fim bogați...Ne-am hrănit cu vorbe. Suntem noi în°ine stafii”.

Cu aceste probleme, precum °i cu cele pe care le implică direct cunoa°terea noii societăți °i adaptarea la ea, probleme exacerbate de dramatismul înfruntării cu o ordine de lucruri prestabilită °i adesea deziluzionantă, se ocupă noua carte a lui Constantin Eretescu scrisă într-o formulă inedită pentru creația sa. Este compus doar din scrisori °i este în mare măsură de factura unui monolog, cam ca celebrele *Scrisori* ale Mariane Alcoforado, scriere considerată a fi inaugurat acest gen de proză (1969). Pare un monolog deoarece din totalul de 69 scrisori, 60 aparțin eroului principal Anghel °i doar nouă iubitei sale Maria °i substituentei sale. Scrisorile aduc specificul lor de timp care dau o notă aparte romanului. “Între scrisul unei epistole °i cititul ei se interpune un timp care modifică intensitatea sentimentului din spatele cuvintelor, a°a încât ceea ce prime°te destinatarul este în fapt o versiune alterată a ceea ce-i fusese expediat... Timpul schimbă textul chiar °i pentru autorul lui... Ne surprindem mirați, dacă nu de-a dreptul ru°inați, de propriile noastre scrisori, pentru că ele sunt supuse cel mai mult acțiunii lui distructive”, mărturise°te Anghel.

Anghel, împreună cu prietenul °i fostul său coleg de °coală, Gherasim, au venit în New York, poarta de intrare de vest a Americii - poartă pentru

europeni, pe filiera tradițională: au trecut Dunărea, au stat în lagăr la Latina (“în compania unor oameni la care să-ți fie frică să te uiți”), au fost repartizați într-o casă pentru emigranți fără locuință, așteaptă să li se definitiveze formele, teoretic, sunt ajutați să-ți găsească prima slujbă din care se pot întreține singuri.

Starea sa sufletească în această perioadă de intensă emoționalitate, plină de ocure traumatizante, de descoperiri, de înfrângeri, evoluează după graficul clasic, trăit de generații de imigranți politici. Prima senzație după dezmeticirea în noul mediu, este aceea de uoară deprimare, cauzat de melancolia părăsirii locurilor natale. Urmează apoi momente de entuziasm, corespunzând marii excitații a noutăților (“trăiesc miracolul orașului”, scrie Anghel. “Mă străbate o energie proaspătă, un altfel de electricitate”. “Retrăiesc o stare pe care o încercam în adolescență... să pătrund în toate lucrurile din jur dar și în cele închipuite, în oameni, să le absorb substanța vitală”). Foarte curând însă imigrantul cade într-o alarmantă stare de nefericire – lucrurile sunt diferite, greu digerabile, visurile par să n-aibă vreo șansă, singurătatea și neputința comunicării sunt apăsătoare (“insuccesul, înfrângerea sunt boli transmisibile, de care trebuie să te ferești”). “Supraviețuirea este mai mult decât un instinct. E o profesie”).

Cumva o ieșire din această neagră stare o aduce începutul de deprindere al limbii, precum și orientarea și obișnuirea cu specificul locului, dar inevitabil se ajunge apoi într-o deprimare extrem de gravă și profundă, într-un tragism soldat la cei slabi chiar cu sinuciderea. Cauza deprimării o constituie neputința de a găsi o slujbă “demnă”, mizeria, sărăcia, inconfortul, singurătatea, spaima produsă de lipsa de adaptare și de descoperirea prea multor necunoscute ale noii vieți. Existența între două lumi este descurajatoare, lipsită de orice orizont – lumea familiară, de acasă, este departe și de neatinș iar lumea de aici strivește prin prezența sa dură, severă, rece, lipsită de înțelegere, exigentă, neprimitoare și chiar dușmănoasă. “Trăiesc cu sentimentul că un tribunal cu judecători mascați m-a condamnat la moarte, m-a urcat pe podiumul de execuție și în secunda în care trebuia să mor mi-au tras capul de sub ghilotină, numai ca să mă împuște după aceea”. “Permanentă izolare în care trăiesc. A trecut o săptămână de când n-am mai vorbit cu nimeni”. “Aici viețuim de pe o zi pe alta”. “Am să ajung mut”. Deprimarea aceasta este ilustrată în roman de încercarea de sinucidere a unui cambodgian sau de actul disperat de prostituare al unei filipineze, urmat de dispariția ei. La cei mai tari, care supraviețuiesc (“Viața mea nu a devenit o povară. Încă o doresc”) produce o stare de nemulțumire, de așteptare într-o amărăciune rebelă, care amână sau chiar anulează bucuria viselor cu care a venit eroul.

În fine, pentru cei care au trecut examenul, urmează o linie continuu ascendentă ca moral. Începe să se întrezărească o perspectivă, revine încrederea. Adaptarea sosește cu o ierarhizare a lucrurilor, o concentrare pe priorități, o intrare în ritm cu localnicii: “În locul propriei mele vieți am început să trăiesc evenimente politice. Care nici măcar nu mă interesează”. “Imit felul de a fi al celorlalți. Un mod de a te uita fără să vezi...Nu întorci capul”. Cu aceasta vine însă și omenia - în toată mizeria apare și lecția solidarității umane (“Ți-ai făcut

un ochi nou pentru partea nefericită a lumii, pe care nu-l aveai până acum”, observă Maria).

În tot intervalul menționat mai sus, de la primul °oc până la recăpătarea încrederii, o grijă rămâne permanentă: interviul de acceptare, pentru care imigrantul politic î°i configurează tot felul de scenarii cât mai impresionante (un hispanic din Guatemala sau Honduras declară că ni°te soldați l-au împu°cat pe taică-său °i i-au poruncit maică-sii să-l gătească; Gherasim îl sfătuie°te pe Anghel să imagineze “o versiune palpitantă la vechea poveste a torturilor °i închisorii”).

Anghel porne°te noua sa viață cu spectrul, ca un permanent semnal de alarmă, al ajungerii pe stradă în caz de nereu°ită, un sentiment pe care l-am trăit cu intensitate noi toți, mai ales că New York, ca oricare ora° mare, este plin de asemenea oameni nefericiți. “Peste un an, dacă nu mă descurc, mă mut în dosul unui tufi° din Central Park”, scrie el într-o scrisoare. Învață că simpla diplomă de inginer nu este îndeajuns. Cară lădițe la zarzavageria unui corean (“duc picici °i tarapangele”) °i scânduri la un depozit de materiale de construcție. În final, după testul murdării pantalonilor, obține o slujbă într-o companie, la banda de montaj de biciclete staționare.

Pentru un imigrant venit din lagărul comunist cu sete de libertate, teroarea de a fi în permanență urmărit, controlat, constituie un sentiment dominant cu al cărui co°mar a refuzat să se deprindă a trăi înainte de a fugi °i refuză a-l accepta în țara în care a venit, unde sensibilitatea sa mărită depistează cu rapiditate mijloacele ascunse de supraveghere. Ambele romane anterioare ale scriitorului Constantin Eretescu *Party cu un ceas mai devreme* (Universal Dalsi, 2001) °i *În căutarea Alexandrei* (Cartea Românească, 1999) se mi°că între două terori – cea din țara de origine °i cea din țara de adopțiune. Scrisorile lui Anghel trimise Mariei trec întâi prin mâinile autorităților române (“am convingerea că până să ajungă la tine scrisorile mele sunt citite de oameni care le schimbă sensurile, poate că adaugă cuvinte”, scrie Anghel. “Impresia mea este că se a°teaptă ca să-ți răspund...dar eu iubitul nu vreau să-ți fac rău. Asta e motivul pentru care nu vreau să mai °tiu de tine”, îi răspunde Maria). Scrisorile nu sunt aduse Mariei de către po°ta° ci de către ni°te oameni suspecți, în costume gri, care îi vorbesc cu subînțelesuri (“Acum, de când nu mai e°ti, trăiesc într-o casă căreia i s-au zmulș încuietorile. Viața mea e în primejdie”, sună cuvintele Mariei).

Pe de altă parte, în America, nou veniții sunt găzduiți într-o casă (Amos House) în care camere video pândesc discret. Anghel trăie°te într-o teroare. El vine stăpânit de sentimentul teribil care stăruia în România, o închisoare de “toate zilele” cum spunea Ion Ioanid °i care a inspirat în atâtea cărți pe Herta Müller, laureata Nobel 2009. Este con°tient nu numai de supravegherea din partea autorităților locale dar °i de rețeaua de informatori ai securității române°ti infiltrate între imigranți. Deocamdată însă, trecând cu bine examenul dur al perioadei de stat la Amos House, de pregătire, se întrevede în con°știința lui tot mai matură, tendința de eliberare de frica de frică: “Cât despre băieții în costum gri, ce-a° putea să spun?...E acolo un mesaj, dar îmi scapă °i neghicindu-l, nu mă apasă, dimpotrivă, devin astfel un om liber”.

Amos House, blocul cu multe etaje, în care sunt găzduiți toți imigranții până își fac un rost, cu pereți înegriți de multele serii de ocupanți, are plase de sârmă – mai multe în jos, pentru a preveni sinuciderile “o una sus, ca să te împiedice, pesemne, să-ți iei zborul”. Anghel notează: “mă demoralizează că nu văd cerul”. Camera socială, cu televizor, unde se adună toți ca să-și omoare timpul, are efect deprimant prin prezența atâtor destine tragice și apăsătoare întrunite între cei patru pereți. Altfel, fiecare stă în cuoca lui, incapabili să comunicăm, lipsiți de instrumentul limbii”. Toți sunt un ghem de speranțe și deznădejdi, într-o așteptare care macină, într-o luptă cu necunoscutul și cu teama de a nu cădea în alienare, izolați ca niște leproși. Anghel, care povestise că, înainte de internarea în Amos House, fusese supus la un examen psihiatric, citește o carte “care mă sperie, *One Flew Over the Cuckoo's Nest* (Zbor deasupra unui cuib de cuci). Citesc, mă culc și descopăr că sunt chiar eu acela”. Iată senzația apăsătoare, uneori, a unui ospiciu de nebuni.

Evenimentele mărunte ale orașului repercutază diferit în sufletele speriate, stresate, descurajate ale imigranților. Anghel este oprit pe stradă de către trei punși care îi pun “un cosor în dreptul burții”. Cel mai impresionant este însă episodul în care vecina sa, o negresă liberiană, îi destăinuie cu seninătate că tatăl său care călătorea cu gândul departe în țările calde când își bătea trist tobița sa cât un cantalup, se pregătește să plece la ai săi, în cealaltă lume – o relatare sobră și cutremurătoare spusă cu o liniște mioritică, cu acea supremă împăcare cu lumile toate și cu moartea.

Eroul observă că singurătatea lor de cuocă traumatizantă există și în lumea din afară, în lumea celor care sunt pe de-a întregul americani, împământeniți și stăpâni pe ei. “Oamenii nu-și vorbesc. Iar atunci când o fac, se concentrează asupra vremii. Ghicesc în aceasta teama de a afla ceva personal despre cel pe care-l ai înaintea ta. Dar și teroarea de a fi contrazis...- iluzie a comunicării, care a înlocuit-o pe cea adevărată. Dar câți resimt lipsa realului, atunci când interlocutori de bună calitate se oferă să te reprezinte? Milioane de oameni fac sport de performanță prin delegație... Am început de multă vreme să pierdem contactul cu lumea reală”. Un mediu artificial, inuman, transpare astfel în multe detalii ale fiecărei zile.

Într-o asemenea lume obsedantă și străină, în acest ospiciu plin de drame omenești, eroul romanului își găsește suport moral în dragostea sa către Maria. “Mulțumită ție mă simt încă teafăr și întreg la minte într-o lume pe care o înțeleg din ce în ce mai puțin”, scrie Anghel. “Te iubesc Maria. Chiar și atunci când îți povestesc spaimile zilei”. “Ești singurul meu reper în viață”. Maria îl imploră să o uite și să-și ia rămas bun. El protestează: “Maria mea. Mă uită, mă pierde, simt cum se depărtează de mine.” O scrisoare a lui Anghel care scapără deodată strigătul “asist la parastasul unei iubiri” se încheie cu rândurile: “Te iubesc Maria. Scrie-mi aș cum faci pomenile pentru morți”. Nevoia de Maria rămâne vitală.

Nu știu exact de ce Maria îi cere să curme și irul scrisorilor și îl îndeamnă să-și ia inima în dinți ca să cunoască o altă fată. Aici intervine misterul atât de frumos al relațiilor umane. Este oare pentru a-l întări pe el și a-l ajuta astfel să

intre pe deplin în lumea spre care a plecat și năzuit și cu care se luptă pentru acceptare? Sau într-adevăr pentru a scăpa de persecuțiile securității care îi bate ei mereu la ușă? Ultimele trei scrisori din carte sosesc din partea Luciei care s-a mutat în locuința din care a plecat Maria și care îi scrie cu simpatie. Sunt aceste scrisori într-adevăr din partea unei alte persoane? Anghel continuă să i se adreseze cu “Dragă Maria”. Bănuiește ceva sau cunoaște realitatea cu tăria inimii, în pofida evidențelor oferite minții sale? Cumva Maria a adoptat această strategie pentru a-l putea încuraja, fără a da de bănuț ochilor indiscreți ai securității?

În procesul de convalescență a sufletului lui Anghel care înțelege cu timpul că zarurile sunt aruncate și nu mai este cale de întoarcere și doar mersul înainte poate rezolva lucrurile, se înscrie relația sa plină de compasiune umană cu vecina sa filipineză, Pilar Pomelo, o ființă firavă, discretă și neajutorată, care comunică greu, nu se descurcă, “moare de foame” și comite acte de disperare ca prostituția (și poate chiar sinuciderea, pentru care Anghel o caută la morgă). El o încurajează, o hrănește, o salvează. Este un act nobil care transfigurează mica lor lume, murdărită de micile meschinării ale colocatarilor, lume care câteodată devine însă halucinantă ca în picturile lui Hieronymus Bosch - aspect bine prins de condeiul autorului.

Este remarcabil cum cartea beneficiază de un specific aparte al talentului și personalității creatoare a scriitorului. Constantin Eretescu, care a emigrat în America în anul 1980 și descrie în carte, în fond, propria sa experiență de viață, este nu numai scriitor (prozator, dramaturg, eseist) dar și cercetător în domeniul etnografiei. A luat doctoratul în științe filologice cu o teză despre mitologia populară, a lucrat la Institutul de Etnografie și Folclor din București și a predat antropologie culturală la Rhode Island School of Design din Providence. Cum Mircea Eliade nu putea să facă o prestigioasă carieră scriind despre spiritul religios al omului fără a lăsa ecouri în proza sa care dublează astfel armonios cu aspectul ei artistic profilul său de cercetător științific, așa nici Eretescu, autorul cărților *Folclorul literar al românilor* (Compania, 2004), *Fata Pădurii și Omul Noptii* (Compania, 2007), *Uriașul Guguza și alte povești actuale* (Casa Cărții de Știință, 2007) și, mai ales, *Vrăjitoarea familiei și alte legende ale orașelor lumii de azi* (Compania, 2003), care culege legende urbane de la studenții săi, nu putea să nu îmbogățească proza sa cu fantasticul conferit de legende și de cel de dincolo de ele.

Sunt multe episoade în roman care poartă marca fantasticului, dar cel mai puternic episod este cel al răpitorului Rupert care îl urmărește și terorizează cu insistența sa omniprezentă. Acest răpitor negru, cu pene verzi și ochi roșii, de teama căruia nu mai iese pe străzi și care ajunge până la urmă să stea cu el în cameră de are probleme cu administratoarea, întruchipează rând pe rând “îngerul [său] păzitor” sau un agent “de la poliție, de la FBI” sau o piață rea, cum îl simte înfricoșată vecina sa, filipineză.

Visele joacă un rol important în desfășurarea acțiunii și ele se împletesc abil cu realitatea. Visele atârână cu atât mai mult ca greutate cu cât singurătatea e mai mare, or singurătatea, în cazul “pacienților” de la Amos House, era

principala problemă. O scrisoare începe cu o relatare care pare reală până când începe să intrige – eroul povestește despre o ieșire în oraș, pe celebra Fifth Avenue, dar lucrurile curând par ciudate. Pe cer atârna un soare negru, oamenii de pe stradă sunt îmbrăcați în negru, distanțele cresc în loc să se micșoreze, pe trotoare sunt înșirate cadavre, capul unui bărbat se sparge și din el ies rulmenți, un om cu cilindru și un obolan mort în buzunar duce un steag urmat de soldați care cântă un marș (“we bomb for tranquility, we kill for humanity...”), huruit de tancuri, fanfare, jăcânitul carabinelor, mașini care merg singure fără șoferi, rulmenți care urcă pe cracul pantalonului, râuri de rulmenți peste tot. La sfârșit eroul precizează ușurat: “M-am deșteptat la vreme”.

Autorul își alege cu grijă numele personajelor și este atent la simbolistica lor. Numele eroilor principali, Anghel și Maria, ca la Bunavestire, permit o transfigurare a relației umane, cu substratul nădejdi și iubirii, singurele puncte de reazăm, în încercările atât de grele prin care trec cei doi. “În lipsa ta, am început să vorbesc mai mult cu Maria din icoane”, scrie la un moment dat eroul. Acest transfer de la Maria pământească la cea cerească este pe deplin motivat de persistența eroului în a nu înceta să creadă în iubire și în aspirațiile sale, în ciuda faptului că iubita sa reală se retrage încet dar definitiv din scenă. Iar cartea și cea din urmă scrisoare se încheie cu rândurile ce pot sugera o generalizare umană, deasupra evenimentelor zilnice și perisabilității timpului: “Aici sunt, Neprihănită Fecioară. Îți scrie nevrednicul tău anghel, stăfie la Amos House”.

Ce putem conclud după ce întoarcem ultima pagină? Este *Dragă Maria* un roman de dragoste sau un roman simptomatic pentru o perioadă dramatică, dureroasă și adesea tragică, cu sacrificii care lasă urme de neșters, perioadă trăită de un număr mare de oameni și care necesită a fi cunoscută? O discuție în acest sens stârnea Eugen Simion la apariția romanului lui Marin Preda *Cel mai iubit dintre pământeni*, o carte care la vremea ei a fost extrem de relevantă și în care unii vedeau istoriile amoroase ale eroului, analizate cu mare pătrundere psihologică, iar alții – un roman politic. Nu știm dacă noua carte a domnului Constantin Eretescu va avea un impact asemănător. În tot cazul este un document zguduitor, al unei perioade de “botez” dur și sacrificial, prin care au trecut toți care au fugit din hotarele comuniste de dorul libertății, un document în care ne recunoaștem și care trebuia scris. O carte care stă la loc de cinste în literatura problemelor autentice ale exilului și care *trebuie* citită. Mulțumim remarcabilului scriitor Constantin Eretescu pentru munca sa de pionierat în acest domeniu.

Lumini înlăcrimate

*Îmi spun: din nou mi s-a făcut de înger
Mi s-a făcut de-un înger nepereche
De-aceea astăzi sânger, sânger, sânger,
Ca de o muzică măiastră, veche...*

*Ce jerbe de lumini însoritoare
Mă bântuie atunci pe negândite
Dar visele-s în pulber nimicite
Și-aripa nu se-ndură să mai zboare.*

*Un pește mic cu aripe de spumă
Pieziș străbate apa-n cer de humă
Eu știu: și umbra e o amăgire
Visez spre ziuă că sunt iar Urumă.*

*Mi s-a făcut de-o stranie natură:
Mă podidesc subit lumini pe gură...*

Mă-nfășur în nisipurile lumii

*Nisipul acesta fierbinte
pulber de biblice temple,
glorii, faraoni, piramide
purtat din ocean în ocean
vânturat de tumultuoase cascade
fărâmițări de lavă, de scoici și de stânci*

*adus de vânt din drumurile lungi
depus în bărbi stufoase de vikingi
dinspre fiordurile-adânci
pe albiile de ape ajuns până aici*

*nisipul acesta, pe care odihnesc, iubito,
rotunzi umerii tăi
născut e
din Impulsul
din fluxul și refluxul
creației dintâi.*

Dimineața scriu cărți

*despre viețile prietenilor mei afumate
de cuvinte de pahare de plastic
care răcăie timpanul când le strângi în palmă
despre dâra lăsată de ei pe poteci pietruite
când își caută ispita
despre nopți lungi hippy scriu despre clătitelile din
vama veche dâsantrânsa doi la una
despre privirea ascunsă în colțul ochilor
când nu te mai zărește perechea
și tu poți să te scalzi deznudat de iluzii în
valuri valuri să te lupți în nisip după dragoste
să o fugărești ca pe un animal de pradă
să o sacrifici de amorul artei de foame de sete
despre zori de mahmureală și dureri în coaste
scriu
și despre toate complimentele scrijelite pe țărm
și abandonate printre măslinii sălbatici pe care
nu-i mai salută nimeni
a doua zi.*

La place Stanislas

*Inima mea bate circular în ritmul vântului
care lovește porțile aurite din
piața Stanislas
frunzele alunecă precum versurile unui imn
și se opintesc la porțile statuii
de-acolo țâșnesc ca o fântână
asemeni unui gest de rugă spre cer

melancolic mâinile mele recompun
surâsul ambrei tale
din amintire.*

Tâlhar pe cerul românesc

Revoluția mea împotriva tâlharilor politici care
au diminuat, umilit, manelizat °i dezintegrat poporul meu

*Căzuse din lume pe lacrimă, tâlharul;
Din gura lui silaba tot rece viscoalea.
Își renega acum povestea cu amarul
Pe care îl dăduse mulțimii să îl bea.*

*Mai deschidea un ochi voind să explice,
Cu sânge fumegând subțire din obraz;
Priponit în lanțuri părea un novice,
Sau chiar o fecioară căzută-n extaz.*

*Căzuse sub lanțuri prăbușit în drum,
Și cercam din lacrimi să ridic un zid;
Când el se înălță ca pasărea din scrum,
Iar visul meu gemea sub lanțul lui solid.*

Noiembrie cade oblic

*Toamna înăbușită clipește-n felinar,
Cu rouă plâng mesteceni pe frunzele de jar.
Bolta se desfătă cu Luna prinsă-n spate,
Fecioară în extaz, cu șolduri aromate...*

*Cădelnițând tomnatic, prin taine și prin ceață,
Frunze mierii se leagănă-nspre moarte.
Noiembrie cade oblic, cu umbre ne răsfăță,
Pe gene tremurând, în viscole de șoapte.*

*Iluzii apăsate se plimbă pe poteci,
Tu porți iubito încă lumina crudă-n poală;
Cu vise mă-nvelesc în zilele mai reci,
Și-n sinea mea te-aștept ca într-o catedrală.*

ALEX. ȃ TEFĂNESCU

Întâmplări cu scriitori

În audienȃ la Geo Dumitrescu

Aveam 21 de ani, eram student în anul III la Facultatea de Limba ȃi Literatura Română din Bucureȃti ȃi îi trimiteam versuri lui Geo Dumitrescu la *Poșta redacȃiei*, rubrică pe care ȃi-o mutase de curând de la *Contemporanul* la *România literară*. Versurile le semnam cu un pseudonim feminin, *Ioana Matei*. Geo Dumitrescu a fost încântat, nu ȃtiu dacă de versuri, sau de... feminitatea mea, ȃi a început să mi le publice în *România literară*. O adevărată sărbătoare a fost pentru mine ziua de 26 iunie 1969, când mi-au apărut în *România literară* nu mai puțin de opt poezii: *Amintiri despre izvoare*, *Tu ai dreptate*, *Tristeȃe*, *Măcar întunericul*, *Întoarcerea Lui*, *Oprire riscată*, *Ospitalitate regală*, *Vis puberal*.

Colegul ȃi prietenul meu, George Arion (care fusese remarcat de Geo Dumitrescu cu câteva luni înainte ȃi avea deja experienȃ) mi-a atras atenȃia, la o vodcă băută la *Trocadero*, asupra drepturilor băneȃti care-mi revin pentru versurile publicate. Mi-a făcut cunoscut până ȃi programul de la casieria Uniunii Scriitorilor.

Mi se părea minunat ca, pe lângă gloria de a apărea în *România literară*, să mai primesc ȃi bani. M-am înfiinȃat, deci, chiar a doua zi, la casierie, dar am aflat că banii sunt pe numele *Ioana Matei* ȃi că nu i-aȃ putea ridica decât dacă aȃ aduce o adeverinȃ, semnată de Geo Dumitrescu, din care să rezulte că eu, Alex. ȃ tefănescu, sunt Ioana Matei.

Drept urmare, am ajuns la sediul redacȃiei, de pe b-dul Ana Ipătescu nr. 15, unde i-am explicat secretarei, o femeie tânără ȃi prietenoasă, ce vreau. Mai mult decât atât, făcându-mi-o complice, am convins-o să-l anunȃe pe redactorul-ȃef al revistei că a venit să-l vadă... Ioana Matei. Secretara a intrat în biroul lui Geo Dumitrescu ȃi, întorcându-se în anticameră, m-a anunȃat că poetul mă primeȃte. În acel moment s-a petrecut o scenă amuzantă, pe care o evoc azi cu gândul că astfel îl fac pe cel dispărut să mai trăiască o clipă prin ceea ce avea mai omenesc ȃi mai vulnerabil.

Prin u^oa întredeschisă l-am văzut pe Geo Dumitrescu aranjându-se repede, emoționat, în fața unei ferestre pe care o folosea ca oglindă. ^a i-a netezit părul, ^oi-a îndreptat cravata, s-a studiat fugitiv din profil, luându-^oi o mină visătoare. Voia s-o dea gata pe Ioana Matei.

Când am apărut în cadrul u^oii, m-a gonit, enervat:

– Vă rog nu intrați! A^otept pe cineva.

– Eu sunt cea pe care o a^oteptați.

– ...?

– Eu sunt Ioana Matei.

– Cum să fiți?...

– Eu sunt cea care semnează Ioana Matei. E un pseudonim.

– Aha...

Cu un mare efort de voință, Geo Dumitrescu ^oi-a stăpânit furia ^oi ^oi-a compus o atitudine protocolară.

– Dumneavoastră, deci... ^a i erați plină de farmec... Vreau să spun, plin de farmec...

– Sunt ^oi acum...

Cu o grabă în care se descifra nu numai solitudinea, ci ^oi nerăbdarea de a scăpa de mine, poetul mi-a semnat adeverința de care aveam nevoie.

În seara aceleia^oi zile, la *Trocadero*, cu vodca în față, îi povesteam lui George Arion întâmplarea. Iar el, cu binecunoscutul lui umor, î^oi imagina cum ar fi evoluat în continuare relația mea epistolară cu Geo Dumitrescu, dacă nu mi-a^o fi dezvoltat identitatea.

De-a lungul anilor, Geo Dumitrescu ^oi-a regăsit umorul. În dedicațiile pe care mi le-a dat pe volumele sale n-a uitat aproape niciodată să-i transmită salutări ^oi Ioanei Matei. Acum, când el nu mai e, nu mai e nici ea. A fost îngropată odată cu poetul, a^oa cum erau îngropate pe vremuri, de vii, împreună cu faraonul mort, roabele lui favorite.

Al unsprezecelea poem

În 1971, la douăzeci ^oi patru de ani, eram cel mai conștient redactor de la o revistă din provincie. Buzuindu-se pe seriozitatea mea, redactorul-^oef mi-a dat sarcina să mă duc la București ^oi să aduc zece poezii de la Nichita Stănescu. A^oa mi-a spus, “zece poezii”, ^oi cu această precizare în minte am plecat la drum.

Nichita Stănescu nu avea pe atunci o adresă. Locuia la diferite admiratoare (uneia dintre ele i-a scris pe peretele dormitorului, cu creionul dermatograf, un lung poem; era modul lui de a plăti chirie). A^oa stând lucrurile, a trebuit să o fac pe detectivul ^oi am aflat că îl pot găsi pe poet seara, la restaurantul Athénée Palace.

Seara, Nichita Stănescu se afla, într-adevăr, la una din mese, înconjurat de prieteni. Când i-am spus pentru ce venisem, m-a întrebat cu o gravitate jucată:

– Exact zece?

– Da, zece.

Înțelesese, de fapt, de la început ce voiam, dar îl amuza stilul meu funcționăresc, inadecvat la viața boemă dusă de el, și voia să prelungească situația, ca să o guste din plin.

A făcut din discuția cu mine un spectacol, dar nu un spectacol cu public. Mi-a vorbit mereu în șoaptă, delectându-se de unul singur cu umorul involuntar al solicitării mele. Iar amuzamentul lui, departe de a fi fost batjocoritor, avea ceva tandru.

– Poemele se află la dumneavoastră? l-am întrebat ușor îngrijorat de evidența faptului că nu avea o servietă.

– Da, m-a asigurat el. Te rog să scoți un carnet și un pix.

M-am conformat, nedumerit, și Nichita Stănescu a început să-mi dicteze poemele cerute, improvizându-le unul după altul. Comesenii nu urmăreau scena, fiind absorbiți de o discuție despre fotbal. Eu notam înfrigurat, cucerit de frumusețea stranie a versurilor.

După ce am terminat de scris și cel de-al zecelea poem, Nichita Stănescu m-a somat să desprind din carnet o foaie albă.

– Am să-ți dictez acum al unsprezecelea poem, mai frumos decât toate celelalte.

Mi l-a dictat și era, într-adevăr, cel mai frumos.

– Îți place?

– Da.

Era un da înflăcărat și competent. Cu toată naivitatea pe care o arătam la vârsta aceea în relațiile cu oamenii, despre literatură știam destul de multe.

– Bine, a spus poetul, atunci să-l ardem, ca să rămână numai al nostru.

Mi-a luat foaia din mână și i-a dat foc de la o brichetă. În timp ce hârtia ardea răsucindu-se ușor, vedeam literele devenind întâi roșietice pe negrul celulozei carbonizate și dispărând apoi fără urmă.

Un poem creat pentru mine de cel mai mare poet al secolului douăzeci! Un poem care trăise doar câteva zeci de secunde!

Nu mai promisem și nici nu mai aveam să primesc vreodată un asemenea dar.

La ce folosește doliul

Un scriitor pitoresc, de care azi nu-^oi mai aminte^ote aproape nimeni, a fost Nicolae Velea. A murit la 31 ianuarie 1987, căzut în zăpadă, undeva, în apropiere de Casa Presei Libere (pe atunci se numea Casa Scânteii).

În 1983 lucra la revista *Luceafărul* ^oi îi încânta pe toți cu scrisul său, popular-năstru^onic, dar ^oi plin de tandrețe față de ființa umană. Bea mult ^oi era nonconformist, ducând o viață boemă, de^oi copilărise la țară, unde se învață moderația.

Eu eram pe atunci redactor la *România liberă*, condusă (încă) de Octavian Paler. Conform unei hotărâri luate de PCR, la Academia “^a tefan Gheorghiu” s-a constituit o comisie de verificare ideologică ^oi profesională (de “atestare”, acesta era termenul), prin față căreia aveau obligația să treacă, în cel mai scurt timp, toți lucrătorii din presă. Drept urmare, la sediul Academiei “^a tefan Gheorghiu” (unde este astăzi Facultatea de Jurnalistică), ne-am întâlnit într-o zi câteva sute de scriitori, ziari^oti ^oi fotoreporteri. Încercam să ne păstrăm umorul, dar ^otiam că nu e chiar o joacă ^oi că există riscul să ne pierdem posturile.

Era prezentă ^oi o colegă a mea căreia îi murise de curând tatăl. Purta o panglică neagră la reverul lat al unui sacou ^oi el închis la culoare ^oi era foarte tristă. Când a ajuns în față comisiei, a fost tratată cu înțelegere ^oi i s-a acordat, după un simulacru de examinare, un calificativ bun. Ie^oind de acolo, ne-a povestit că a avut parte de multă îngăduință ^oi, inaderentă la veselia noastră, ^oi-a îmbrăcat paltonul ^oi s-a pregătit de plecare.

Atunci a apărut Nicolae Velea, stângaci-ceremonios, ^oi i-a adresat o rugămintă cu totul nea^oteptată:

– Doamnă, vă rog frumos, împrumutați-mi ^oi mie doliul!

Luată prin surprindere, femeia a amuțit. Apoi, a înțeles despre ce este vorba, ^oi-a desprins panglica neagră de la rever ^oi i-a dat-o lui Nicolae Velea.

– Luați-o, o să-mi confecționez alta acasă.

După ce a spus aceste cuvinte, a plecat în grabă.

Noi l-am ajutat pe Nicolae Velea să-^oi prindă “doliul” la rever ^oi, astfel înarmat, el s-a prezentat în față comisiei, unde mecanismul înduio^oării a funcționat din nou.

Cei care însă, ulterior, au încercat să-l imite pe scriitor n-au mai avut succes.

Sacoul mitic

Într-o zi din primăvara lui 1970 l-am vizitat pe ^a tefan Bănulescu la redacția revistei *Luceafărul* (al cărei redactor-^oef era din 1968; în 1972 va pleca în SUA, cu o bursă de studii de ^oase luni, iar la întoarcerea în țară, va renunța la conducerea revistei). Nu era o vizită obișnuită. Aveam deja, de câteva săptămâni, o rubrică săptămânală, *Comentarii critice*, în *Luceafărul*, dar redactorul-^oef nu mă văzuse niciodată la față. Îmi încredinșase rubrica la recomandarea lui Nicolae Manolescu, care mi-era profesor la Facultatea de Limba ^oi Literatura Română, ^oi voia, pe bună dreptate, să mă ^oi cunoască. Gândul că urma să-l întâlnesc pe un scriitor atunci în vogă mă intimidă. Nu împlinisem încă 23 de ani ^oi nici nu terminasem facultatea (abia pregăteam lucrarea de licență); lumea scriitorilor mi se părea scaldată într-o lumină cerească. Mă îmbrăcasem cu cele mai bune haine pe care le aveam ^oi anume cu o pereche de pantaloni negri, din tergal, ^oi un sacou dintr-o stofă groasă compactă, de culoarea cenușii, importat din Cehoslovacia. (Trebuie să explic aici, pentru tinerii de azi, că în timpul comunismului obținerea unui produs de import era considerată o adevărată victorie).

^a tefan Bănulescu m-a primit sobru, dar prietenos. Avea o figură uscățivă, părea sculptat rudimentar în lemn, ^oi purta plete. În scurtă vreme ^oi-a făcut apariția ^oi Constantin Țoiu, cu aerul lui de boier de vișă veche. ^a tiau amândoi că sunt originari din Bucovina ^oi mă examinau încântați, ca pe o ființă exotică.

– Uite, i-a spus Constantin Țoiu lui ^a tefan Bănulescu, ce haină are! E un postav special, care se face numai în satele din Bucovina. Se bate la piuă.

Mă gândeam că nu sunt dintr-un sat din Bucovina, ci din Suceava. ^a i îmi aminteam ce mândru fusesem când reușisem să-mi cumpăr sacoul, de la magazinul *Adam* din București. Dar cum să-l contrazic pe Constantin Țoiu, care tocmai îmi pipăia o mânecă, iluminat de admirație față de arta de țesători a țărănilor?

– ^a i croiala, ^a tefane, merită atenție. Nu-ți vine să crezi că a fost făcută de un țăran. Uite ce linie elegantă are! Cu ce e mai prejos haina asta decât una fabricată la oraș?

Avea dreptate, nu era cu nimic mai prejos...

EPILOG. În 2008, la o întâlnire a lui Constantin Țoiu cu publicul, la care participam ^oi eu, m-am gândit că-i fac scriitorului o surpriză frumoasă dacă dezvălui adevărul despre sacoul purtat de mine cu aproape patruzeci de ani în urmă. Nici n-am început bine istorisirea că prozatorul s-a înfuriat ^oi a început să strige:

– Să taci! Să taci! Sunt sigur că era un postav țărănesc! Cum îndrăznești să mă prezinți aici ca pe un ignorant?!

Respirație bouche à bouche

Eugen Uricaru, Ion Mircea, Cornel Ungureanu, Vasile Dan și Alex ă tefănescu – aceasta a fost componența grupului de scriitori care în 1997 a plecat într-o vizită în China. Călătoria cu avionul până la Beijing – cu escală la Baku – a durat unsprezece ore. Călătoria cu noi, în cală, și un sicriu, cu un mort în el, ceea ce unora li s-a părut de rău augur.

În capitala Chinei ni s-a pus la dispoziție un microbuz pe care scria, cu litere mari, “oaspeții ai guvernului chinez” (bineînțeles, în chineză). Așa se face că poliștii din intersecții ne salutau și ne dădeau prompt prioritate, indiferent de culoarea semaforului sau semnele de circulație. Eugen Uricaru își dorea foarte mult să ajungem în Tibet (citindu-i romanele publicate ulterior am înțeles de ce). Dar autoritățile, cu o fermitate exprimată politicos, nu ne-au lăsat să pătrundem acolo. Am vizitat, în schimb, o mică localitate din apropierea Tibetului, străbătută de pârauri de munte, peste care se arcuiau poduri de lemn, cu balustrade delicat traforate și colivii cu papagali atârinate de stâlpi de bambus. Casele, de piatră măruntă, cu acoperișuri multicolore și ferestre strâmbe, erau și ele pitorești. Oricum (eu, cel puțin), nu înțelegeam nimic din stilul de viață al localnicilor.

În piața centrală a micii așezări (piață pătrată și oarecum asemănătoare cu cele din orașele transilvănene) existau bănci de piatră, lăfuite de-a lungul anilor de intemperii și poate de fundurile (de domnișoare chinezoaice, mă gândeam eu visător) care stătuseră pe ele. Acolo, în soarele de amiază, ne-am făcut reciproc fotografii. Trecătorii nu se mirau (au și ei pasiunea, chiar mania fotografiatului). Îi amuzau însă figurile noastre de europeni (ei nu ne numesc “albi”, ci “nasuri mari”, pentru că nasurile noastre par foarte proeminente în comparație cu cele turtite ale lor).

Era o căldură umedă. În zare se vedea Muntele de Jad. Deodată, lui Cornel Ungureanu i s-a făcut rău. Pământiu la față, a căzut într-o rână, apoi s-a lăsat pe spate, lent și (aparent) definitiv, ca și cum ar fi fost lovit de apoplexie. Ne-am speriat cu toții, groaznic. Eram complet nepregătiți. Nu știam ce trebuie să facem într-o asemenea situație. Exact în acel moment de inacțiune deznădăjduită din partea noastră, de undeva, nu știu de unde, și-a făcut apariția o femeie frumoasă, cu păr lung, care a luat repede și energic primele măsuri de resuscitare a celui căzut. Pe mine m-a trimis să procur o bucată de zahăr. ceilalți au primit și ei ceva de făcut. Necunoscuta – care vorbea franceza – s-a aplecat asupra lui Cornel Ungureanu și a început să-l sărute (așa am crezut în primul moment, astfel încât mi-a trecut prin cap să le în eu), de fapt, să-i facă respirație artificială *bouche à bouche*. În numai câteva minute prietenul nostru și-a revenit. Iar necunoscuta, pe care am fi vrut să o sărbătorim la un restaurant sau măcar să-i oferim un buchet de flori, s-a făcut nevăzută.

Am aflat, ulterior, că era nu o zână, ci o tânără din Franța care tocmai terminase facultatea de medicină și călătoria singură prin țări îndepărtate ca să ajute

pe cei care ar avea eventual nevoie de ea. Amintirea ei ne-a rămas tuturor în suflet ca un parfum de flori de liliac.

La întoarcerea în România, Cornel Ungureanu a scris ^oi a publicat o carte cu titlul *A muri în Tibet*.

O porție de musaca

Într-o vară, la Neptun, stăteam la o masă de pe terasa Vilei Scriitorilor ^oi mâncam o musaca. Peste cubul format din straturi de cartofi ^oi carne tocată, bucătarul revărsase smântână ^oi pastă de roșii, compunând o porție extrem de ispititoare. Mâncam hotărât ^oi eficient, tăind câte o bucată zdravănă ^oi făcând ca porția să se micșoreze rapid. Tocmai atunci ^oi-a făcut apariția nu ^otiu de unde Mircea Dinescu, care m-a studiat o clipă ironic ^oi mi-a spus dojenitor:

– Alex, Alex, tot la plăcerea asta ai rămas. Mai sunt ^oi alte plăceri pe lume...

Am înțeles la ce făcea aluzie ^oi i-am răspuns:

– Ai dreptate, dar eu prefer musacaua.

– De ce?! a întrebat Mircea Dinescu, cu falsă candoare.

– În primul rând, i-am explicat, pentru că musacaua mă acceptă imediat, nu trebuie să o... conving. După ce mi-o aduce chelnerul, trec direct la acțiune. În al doilea rând, nu sunt nevoit să mă ascund cu ea prin tot felul de locuri întunecoase. O savurez în mod declarat, în văzul lumii.

Plus multe alte avantaje: musacaua nu rămâne gravidă, nu are SIDA, nu-mi cere să o iau de nevastă...

– Gata, bătrâne, m-ai convins, m-a oprit Mircea Dinescu din perorație, a ezându-se la masa mea. Chelner, adu-mi ^oi mie o musaca!

In bed with Madonna

În 1990, fericit că, în sfârșit, pot să călătoresc în Occident, am plecat, împreună cu Gabriel Dimisianu, la Paris. Drumul l-am făcut cu un autobuz de ocazie (care ducea elevi din România la un concurs de ortografie franceză organizat de primăria Parisului). Ajunși la destinație, Gabriel Dimisianu s-a instalat în locuința prietenului său Dumitru Țepeneag, iar eu am fost găzduit câteva zile de Leonida Mămăligă. Apoi am ajuns musafirul lui Matei Vișniec, care avea o garsonieră în Cité Universitaire.

Matei Vișniec, despre care se poate spune acum, fără nici o exagerare, că a cucerit Parisul cu piesele lui de teatru de o stranie originalitate, era pe atunci

practic un necunoscut °i trăia extrem de modest dintr-o bursă de doctorand la Sorbona. Totu°i, m-a primit cu drag în singura lui cameră, în care exista un singur pat. Mi-a a°ternut o saltea pe jos °i a acoperit-o cu un cear°af curat, mi-a pus la dispoziție °i una din cele două perne ale lui °i m-a îndemnat să umblu la frigider ori de câte ori poftesc. Singura problemă a apărut atunci când a venit acasă °i tânăra lui soție (sau viitoare soție), Andra, despre care nu apucase să-mi vorbească. Era frumoasă, inteligentă °i vorbea româna, fiind originară din România. După ce am luat cu toții cina °i am vorbit °i râs pe săturate, ne-am dus la culcare. Matei °i cu Andra în pat, iar eu – jos. Am stins lumina °i... aici a început nebunia.

Matei n-a dormit toată noaptea, obsedat de eventualitatea ca Andra să se dea jos din pat °i să vină la mine. Eu, la rândul meu, n-am dormit toată noaptea, *sperând* că ea, imediat după ce va adormi Matei, se va da jos din pat °i va veni la mine. Bineînțeles că exagerez. De fapt, despre aceste temeri °i speranțe am vorbit cu glas tare chiar atunci, până după miezul nopții, declanșând hohote de râs. Matei a intrat °i el în joc, parodiind lamentațiile unui soț gelos. Iar Andra, dând dovadă de un rar întâlnit simț al umorului, a simulat °i ea indecizia unei femei care urmează să opteze între doi bărbați.

Totu°i, totu°i, până la urmă rezultatul acesta a fost. Eu n-am dormit toată noaptea, iar Matei n-a dormit nici el.

Singura care a dormit surâzătoare, fără griji, după ce a râs cu noi (°i de noi) pe săturate timp de mai bine de o oră, a fost Andra.

P.S. Printr-o coincidență, unicul film pe care l-am văzut la Paris, într-o sală de cinematograf, a fost *In bed with Madonna*.

M.N. RUSU

Diaconul Coresi, limba română și Mihai Viteazul

Cu numai câteva decenii înaintea actului politic realizat de Mihai Viteazul, Diaconul Coresi intra în cetatea Brașovului cu unele idei social-culturale care premerg pe cele ale marelui voievod.

Că ele călătoriseră spre el, sau tipograful spre ele, este mai sigur decât dacă am afirma că “meșterul învățat”, cum l-a numit brașoveanul Lucas Hirscher, a bătut cu pasul – după obiceiul timpului – orașele țării și ale Europei, îndeplinind astfel canonul breslei sale de tipografi.

Este însă cert că întrezărise lumea ideilor înnoitoare și cunoscuse ideile lumii noi prin intermediul tipăriturilor venețiene, sârbești, grecești, germane, slavone sau latinești. Este cert că ideea de a avea cărți în limba română nu putea să nu-i apară și lui, iluminatul și născocitorul literei de tipar autohton, indiferent de fluxurile și refluxurile religioase ale vremii sale.

Coresi avea vocația de precursor. Sunt prea multe coincidențe în scurta și strălucitoare sa biografie editorială care să nu dea de gândit cercetătorului său de astăzi. În anul 1557 tipărește la Târgoviște o carte comandată de Pătrașcu cel Bun, tatăl lui Mihai Viteazul. În 1581 publică la Brașov – ultima! – o *Carte de învățătură* dar prima pe care o semnează împreună cu popa Iane și popa Mihai din a chei. E o carte care probabil că a fost o învățătură și o pildă pentru popa Mihai în discuția pe care acesta a purtat-o cu Mihai Viteazul întru lămurirea aspirațiilor românilor din Brașov și pentru apărarea, adică deschiderea porților de Cetate, în fața vijelioasei înaintări a domnitorului spre Alba Iulia.

Unitatea și independența provinciilor românești, vizate de marele voievod, erau anticipate de Coresi prin ideea unității deși prin limbă a poporului român. Este ideea fundamentală pe care Coresi o aduce în Brașov la 1559, realizând aici primele tipărituri în limba română, o limbă culeasă de pe teritoriul Banatului, Maramureșului, Transilvaniei și Munteniei. Brașovul este, într-un fel, Alba-Iulia limbii literare române. Cu alte cuvinte, vizionarul Coresi intră în Brașov cu câteva idei *programatice*, recognoscibile în predosloviile și epilogurile cărților pe care le va tipări aici. Spiritul limbii române tipărite precede spada limbii și limba spadei de după Prima Unire.

Afirmarea și formularea acestora evoluează de la tipăritură la tipăritură. În *Catehismul* de la 1559, Hans Benkner, cel care aprobă, iar nu poruncește tipărirea acestuia, spune: “eu jupânul Hanăs Beagner am avut jelanie (cerere n.n.) pentru sfintele cărți creștinești și am scris (permis n.n.) aceste sfinte cărți de învățătură să fie popilor rumânești să înțeleagă, să învețe rumânii cine-s creștini.” Depășind poziția ideologică pe care se fixa judele Brașovului, Coresi afirmă la

numai un deceniu distanță, parcă în opoziție cu acesta, *sensul invers și renașcentist* al frazei lui Hans Benkner. “*Niște creștini buni* (românii din ^a chei, n.n.) socotiră ^oi scoaseră cartea din limba sârbească pre limba românească cu ^otirea mării Crai ^oi cu ^otirea Episcopului Savei ^lării ungure^oti. ^a i scoasem Sfânta Evanghelie ^oi zece cuvinte ^oi Tatăl nostru ^oi credința Apostolorilor *să înțeleagă toți oamenii cine-s rumânii creștini*” (subl. n.). A^oadar, nu românii trebuiau să afle cine sunt cre^otinii, ci cre^otinii! – indiferent de naționalitate – se cuvine să afle cine sunt românii ^oi ce vor ei. E o idee care va deveni formulă la cronicarii moldoveni ai secolului următor ^oi deviză istorică pentru învățați ^a colii Ardelene.

Dar trăsătura principală a “românilor cre^otini” o constituie matricea lor lingvistică: limba română. Prin aceasta ^oi prin intrarea ei în biserică – ^ocoala populară a timpului – vede Coresi, cu un veac înaintea cronicarilor ^oi cu două înaintea ilumini^otilor că poate fi realizată ^oi afirmată unitatea spirituală a românilor pentru ca ace^otia să nu fie “rău călcați de limbă păgână”. Este teza fundamentală, umanistă, care se desprinde din *Tâlcul Evangheliilor* din 1564 ^oi care poate fi regăsită ^oi în *Psaltirea slavo-română* din 1577; “eu diacon Coresi – scrie marele tipograf român din Bra^oov – dacă văzui că *mai toate limbile* au cuvântul lui Dumnezeu în limba (lor) numai noi rumânii n-avem (...) că într-*biserică* mai vârtos cinci cuvinte cu înțelesul meu să grăiesc, ca ^oi ceilalți să învăț decât întunec de cuvinte neînțelese într-alte limbi. Drept aceia, frații mei, preoților, scrisu-v-am aceste psaltirii cu otveat de-am scos din psaltirea sârbească pre limba românească să *vă fie de înțelegătură și gramaticilor*” (subl. n.).

Altă dată, în alte cărți, Coresi a scris ^oi “mi^oelimii” adică sâracilor, românilor de pretutindeni, adică nu numai preoților ^oi dascălilor care aveau misiunea să strângă pe ace^otia ^oi “feciorii” lor (generațiile noi) în jurul maicii lor, limba română, vorbită la altar sau la catedră. Prin cărțile tipărite de Coresi în limba română, la Bra^oov, românii din Transilvania – mult iubită de Coresi – Muntenia, Banat sau Moldova aveau să se reîntâlnească sub ideea că limba lor nu este mai puțin importantă ^oi mai puțin veche decât aceea a altor popoare din sud-estul Dunării sau din alte zone ale Europei centrale. Dimpotrivă. Dacă avem în vedere că Diaconul Coresi a centralizat – ca ^oi Mihai Viteazul sub ^oi prin arme – în jurul tiparniței sale din Bra^oov, într-o încercare temerară ^oi sublimă, limba vorbită de românii de pe toate teritoriile locuite de ei într-o sinteză care a pus bazele limbii române literare, dacă avem în vedere că ^a erban Coresi, fiul marelui precursor, a ajuns să scrie în tipăriturile sale numele de *român* în locul celui de *rumân* întrebunțat de tatăl său, atunci trebuie să observăm că evoluția limbii literare era în directă legătură cu evoluția conștiinței române^oti, că ideile care au pregătit concepția politică a lui Mihai Viteazul nu erau străine de strădania celui care prin modestie, diplomație ^oi măiestrie de breaslă a rămas în istorie sub numele de Diaconul Coresi.

A^oadar programul lui Coresi, pe parcursul a numai două decenii de la prima sa tipăritură ^oi până la Prima Unire, dăduse roadele cele mai importante. În 1601 în Alba Iulia, ideile lui Coresi ^oi spiritul său de sacrificiu se întâlnesc cu

spiritul ideilor °i cu sacrificiul lui Mihai Viteazul. A°a cum am mai afirmat (v. *Dicționarul scriitorilor brașoveni*), activitatea de editor, reformator °i traducător a lui Coresi nu poate fi separată de enclava de spiritualitate românească °i de °coală latinească ivită în jurul bisericii °i °colii din Scheii Bra°ovului. Drumurile ideilor europene au trecut °i prin chiliile de lemn ale °a cheiului. Că marele editor călătore°te spre acestea ca atras de un magnet, ori acestea se deschid către exuberanta lui dăruire °i intuiție culturală, rămâne unul din misterele genetice ale destinului nostru politic °i social. Un astfel de mister este omonim cu o călătorie. Cine tipăre°te – călătore°te.

Cert este că înainte de sosirea lui Mihai Viteazul sub zidurile Bra°ovului, porțile cetății din umbra Tâmpiei s-au deschis asemeni coperșilor de evanghelie în fața armoniilor lingvistice pe care “me°terul” lor le-a cules în tipărițiile sale bra°ovene, de la spiritul literei la litera spiritului.

La Bra°ov, graiul din Transilvania, Muntenia, Moldova °i Banat s-a întâlnit cu litera tăiată în ro°u °i negru a tiparniței lui Coresi.

*Capela veche a Bisericii
Sf. Nicolae din Șcheii
Brașovului vizitată de
Mihai Viteazul.*

Sunt o tristă întrebare

*Sunt o lumină,
atât cât am fost făcut,
restul,
mai mult o tristă întrebare –
o dilemă și-o spaimă,
mai mare ca la început.
Un univers cu un spațiu
sărăcit de prea multe omisiuni,
cu clipite cât eternitățile
din alte genuni,
îngropat faraonic,
în alte existențe și-n alte dimensiuni...*

*Din orice unghiuri planetare,
căderea sau urcarea înseamnă înălțare,
iar binele și răul
brodează, opozabil, minuni...*

*Efuziunea mă rănește:
am porii bolnavi
de vibrațiile aerului turbat...
Nimic nu se mai întrezărește,
dar caut salvarea
la Cel Crucificat...*

*Sunt o lumină,
atât cât am fost făcut,
restul,
mai mult o tristă întrebare –
o dilemă și-o spaimă,
mai mare ca la început...*

Te-ai prins

*Te-ai prins în perne
cu puful lor subțire te amesteci,
se face că ești o pasăre
una din feeriile muzicale ale
oricărei nopți albe.
numele meu se deșiră
în aerul de culoare neagră
se estompează,
- un zâmbet fad, o amintire
a unei grimase ironice.
numele ei l-ai așezat lângă ziua în care
te-ai ivit în lume*

*mereu ea îmi întunecă palmele
de fosfor
ca o tăietură adâncă în podul lor
prin vârfurile degetelor aprinse
ies aburi subțiri de viață cețoasă,
ultimii vapori ai ființelor vii ce
mor în mine,
rând pe rând.*

*de ai putea fi răspunsul
pe care inima mea îl caută!*

Pedeapsa

*Azi am luat nota doi
Pentru exces de viteză
în imaginație,
Pentru că am scris pe un curcubeu
"Proaspăt vopsit",
Pentru un rest de poezie
Închinat dublurii mele,
Și pentru furtuna de fluturi
Pusă la cale.*

Întâia pasăre, nebuna

*Scade, de pe pământ, în cer; în urma ei
Se-nchide, apăsător, tot ochiul cerului.
Se-nchide, apăsător, și ochiul meu,
Se-nchide, apăsător, lacul de gheață
Și apăsător, pe rând, toți ochii închiși
Din spatele celui din urmă ochi.*

Unei regretate singuratică

*Amândoi stăm pe vârful unui munte.
Atât numai că stăm spate-n spate.
Fiecare contemplă priveliștea
Ce i se desfășoară dinainte.
Nici unul nu știe de existența celuilalt
Deși suntem sprijiniți de aceeași creastă
Iar eu nu-ți cer altceva
Decât să-ți întorci privirea
Înspre imaginea pe care o văd eu
Și nu spre mine, cum cred că crezi.*

M.N. RUSU

Braşovul în *Jurnalul Doamnei Déry*

Déryne Széppataki Rozá (1793-1872), supranumită în timpul vieţii sale Doamna Déry, a fost una din cele mai mari actriţe de teatru şi operă din Ungaria Imperiului habsburgic. A debutat la Budapesta într-un rol episodic din *Hamlet*, la 28 martie 1810, apoi în comedia *Călătorie în Egipt*, de Spiess, în acelaşi an. Face o rapidă carieră artistică, datorită vocii ei deosebite, inteligenţei singulare şi devoţiunii sale totale pentru scenă. A cântat operă de Mozart, Rossini, Weber, Cherubini, Donizetti ş.a fiind foarte admirată de contemporani. Între anii 1820-1846 întreprinde numeroase turnee în oraşele din Transilvania şi Banat (Arad, Cluj, Tg. Mureş, Aiud, Sibiu, Braşov, Timişoara, Slatina, Abrud, Oradea etc.). A fost pictată de Miklos Barabas, cunoscutul pictor ungar al personalităţilor politice şi culturale din Bucureşti anilor 1832-33 şi de Carol Pop de Szathmary (al cărui portret, de fapt, gravură, este singurul care ni s-a păstrat). În anul 1848 se retrage de pe scenă, stabilindu-se la Miskolc. Uitată de contemporani, lipsită de resurse financiare, pentru a se salva de mizerie, îşi scrie memoriile, la îndemnul unui fost coleg şi autor de piese de teatru, în anul 1869. Moare la Miskolc, la 29 martie 1872.

În memoriile sale, editate abia în deceniile trecute la Budapesta, întâlnim foarte multe pagini despre viaţa artistică şi politică din oraşele româneşti ale Transilvaniei. Autoarea are memoria vie, stilul expresiv şi acidulat; a înregistrat aspectele inedite ale evenimentelor trăite care, astăzi, reprezintă un preţios caracter documentar. Reproducem, pentru prima dată în limba română, capitolul referitor la stagiunea teatrală desfăşurată la Braşov, între 18 iulie 1826 şi 5 noiembrie 1826. Descoperim aici o interesantă evocare a boierilor luminaţi, refugiaţi din faşa revoluţiei lui Tudor Vladimirescu. Dincolo însă de descrierile şi aprecierile Doamnei Déry la adresa românilor, avizi după teatru şi cultură, capitolul este important prin informaţiile pe care le furnizează pentru *Istoria literaturii române*, pentru *istoria teatrului în Transilvania*, de la începutul secolului al XIX-lea şi pentru *Istoria medicinei în România* (deşi unele necesită prudenţă în preluare). Iată doar trei din motivele pentru care memoriile actriţei Déry s-ar cuveni traduse; în fragmentele de faşă apare figura medicului ungar Karol Vásárhely stabilit în Bucureşti la 1832, frecventator al mediilor artistice bucureştene, prieten cu Wahmann, directorul teatrului în limba germană existent aici la aceea vreme. El, Vásárhely, este adus în Bucureşti – după ce iniţial a fost coleg de trupă cu Doamna Déry – de generalul Odobescu care, la 1 martie 1832, semnează decizia de angajare a acestuia în cadrele medicale ale armatei. Ea este pusă în aplicare de căpitanul Dimitrie Ciocârdia Matila, viitorul pamfletar de la 9 decembrie 1832, “hirurgul” Vásárhely fiind repartizat la “polcul nr.2” al tinerei

armate române, aflat la Brăila. Este “polcul cu cei mai inteligenți și culți ofițeri”, comandat de colonelul Engel, - scrie Dimitrie Papazoglu în amintirile sale. Prietenul Doamnei Déry va face în București, Craiova și Ploiești o remarcabilă carieră de chirurg și de conducător de spital. În 1859 îl găsim în corespondență cu Domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

Al doilea nume invocat de actriță în memoriile sale este acela al lui *Iancu Ștefanescu*, tânăr boier român, mare iubitor de spectacole de teatru. Aparent anonim pentru istoria literaturii române, el poate fi una și aceeași persoană cu omonimul său din anturajul poetului *Iancu Vacarescu*, aflat și el în Brașov, în timpul turneului Doamnei Déry. Numele lui Ștefanescu figurează adeseori alături de al poetului, pe lista de datonici ai boierilor români față de cămătarii săi, confirmând aprecierile Doamnei Déry cu privire la situația financiară dificilă în care se găseau românii și, implicit, cărturari ca Iancu Văcărescu, Nicolae Văcărescu, Dinicu Golescu, Ioan Făca, Carol Wallenstein, scenograful de la teatrul “Reduta” ș.a., în Brașovul anilor 1821-27. Documentele și informațiile istoriografice existente azi nu fac decât să valideze amintirile cuprinse în memoriile Doamnei Déry.

Traducerea de față urmează ediția lui Réz Pál, apărută la Budapesta, în anul 1952.

Fragmente din *Jurnalul Doamnei Déry*

...Acum trupa făcuse planul unei lungi călătorii. Mai exact, excelența sa guvernatorul Josika János trebuia să plece în primăvară la Sibiu. Eram așteptați acolo cu prilejul unui eveniment deosebit, dar nu-mi mai amintesc cu ce prilej. Poate instalarea lui? N-am fost prea atentă, atâtă doar că acolo se ducea tot tineretul. Era limpede că în cazul acesta trebuia să ne deplasăm și noi să pregătim o reprezentație extraordinară în cinstea guvernatorului. Chiar înainte de a porni la drum, am primit o scrisoare de la *București*, de la acel foarte cumsecade tânăr artist, *Vásárhelyi Károly*, care părăsise scena spre a se face medic. Studiasse la Pesta și terminase cu succes studiile medicale, un foarte destoinic și înțelept medic, așa că fusese invitat (să profeseze) la București. A și plecat și locuia de mai mulți ani acolo. Mi-a scris că-i merge foarte bine. E ținut la mare cinste, e foarte iubit și ungurii sunt foarte apreciați; mai scria că este foarte bogat și că mult ar mai dori să asculte cântece ungurești; așa ar mai simți că trăiește. Dar trupa care funcționează acolo este foarte slabă, așa că nu-i face nici o plăcere. El se cunoaște bine cu directorul neamș i-a vorbit despre mine, despre vocea mea, cu totul deosebită de aceea a celor care cântă acolo. Îmi scrie deci aceste rânduri din însărcinarea directorului, ca să vin ori în reprezentație, ori ca membru societar. Să-i scriu ce pretenții am, cheltuielile de drum și toate celelalte mi le asigură cu plăcere, doar să accept. Am meditat profund și cu toate că trupa mă descuraja,

întrebându-mă cum a^o avea curajul să mă pornesc singură pe un drum atât de lung ^oi greu, eram dispusă să accept propunerea. I-am răspuns totu^oi lui Vászárhelyi, desigur sfătuită de alⁱⁱ, singură n-a^o fi ^otiut ce să-i scriu, că de astă dată îmi este imposibil să primesc propunerea pentru că am contract pentru iarna viitoare la *Kosice*. Dar pentru că *Vászárhelyi* îmi scrisese că acolo (Bucure^oti, n.V.B.) e un bel^oug nemaipomenit, că totul se plăte^ote în aur ^oi eu m-a^o putea îmbogă^{li} grozav dacă-mi vor satisface preten^{li}ile, am să vin, cu următoarele condi^{li}i: speze de drum, două sute de forin^{li}, a treia parte din beneficiul fiecărui spectacol jucat, un spectacol în beneficiul absolut, neîmpăr^{li}it ^oi cu to^{li} banii odată ^oi vreau să vin pentru ^oase luni, pentru că pentru un timp mai scurt nu merită să faci un asemenea drum, cu atât mai mult cu cât directorul dore^ote să învâ^{li}arii de operă ^oi în limba română. Acest lucru îmi va lua foarte mult timp ^oi pentru asta doresc onorariu aparte.

Eram încă la *Chuj*, când a sosit o nouă scrisoare de la Vászárhelyi, cu trei pece^{li} mari, în care mă implora cu cerul ^oi cu pământul, zicând că dacă-mi vreau singură binele, să mă duc acum, pentru că directorul arde de dorin^{li}ă de a mă câ^otiga; publicul îi pretinde o cântărea^{li}ă, iar el l-a amăgit deja ^oi e de acord cu toate condi^{li}ile. Eu să scriu ^oi să le trimit contractul, parafat ^oi cu iscălitura mea ^oi el îmi va trimite îndată banii ceru^{li} pentru cheltuielile de călătorie, acolo unde voi dispune eu. După care, Vászárhelyi îmi în^oiră ofertele ^oi înlesnirile pe care dore^ote să mi le pună personal la dispozi^{li}ie, ca eu să pot economisi în întregime câ^otigul meu, fără să am nici cea mai mică cheltuială.

“Vino, dragă doamnă Déry – a^oa îmi scrie – eu am să mă consider un ales al norocului, dacă în acest ora^o bogat ^oi rece, în care trăiesc în bogă^{li}ie ^oi cinste, voi putea îmbră^{li}ă un compatriot. Sufletului meu îi e dor de patrie. S-ar putea întâmpla chiar să plec împreună cu dumneata, pentru că nu am de gând să mor printre străini. În zadar caut aici o inimă de prieten. Nu există nici o fiin^{li}ă de încredere de care să te po^{li} lipi. Î^{li} ofer deci: două camere mari, mobilier cu tot ce ăine de acestea ^oi hrană la dispozi^{li}ie. Am un negri^oor, pe care ăi-l dau în subordine. Î^{li} va urma fiecare pas ^oi când ai să vrei să mergi cu trăsură, echipajul meu î^{li} va sta de asemeni la dispozi^{li}ie, pentru că aici o doamnă nu poate merge pe jos. Ci, sau cu trasură, sau înso^{li}ită de un valet. Drăcu^oorul meu negru te va distra. E un ^omechera^o foarte original. Am să număr minutele până când am să te pot vedea. Dar să aduci cu dumneata o bucătăreasă unguroaică bună, ca să ne gătească ni^ote sarmale grozave. Cu toate că masa mea e îmbel^ougată ^oi aleasă, aromele mâncărurilor nu ^otie să le potrivească nimeni. ^a i pe urmă, mereu această carne de berbec! Doamne, cât mi s-a urât de ea! Te rog dar să-mi scrii cât mai curând ^oi bucură-mă cu un răspuns afirmativ”.

Îndată ce le-am arătat scrisoarea colegilor mei, spunându-le că mă duc, s-au revoltat împotriva-mi, zicând că e o nebunie să fac singură un drum atât de periculos ^oi cum de îmi închipui că eu am să mă despart de ei. Am pus la bătaie toate argumentele, de^oi nici eu nu voiam să plec din tot sufletul pentru că trupa se pregătea de turneu, inten^{li}ionând să cutreiere tot Ardealul. La sfâr^oitul stagiunii

am părăsit deci Clujul. Am străbătut drumuri lungi prin Ardeal străduindu-ne să ajungem la Sibiu °i la Bra°ov /.../

... După dejun, am intrat în Bra°ov. Ora°ul nu-mi era pe plac. Casele vechi întunecoase °i negre nu aveau darul să te înveselească. Totul mi se părea străin °i rece de parcă soarele n-ar fi pătruns niciodată în ora°ul acesta... străzile erau murdare °i mai ales pline de un miros deosebit de neplăcut. “Vai! – îi zic doamnei Udvarhelyi – ce miros neplăcut de seu de oaie îmi gâdilă nasul. O să avem parte de hrană bună, nu glumă!”

Am poposit la un han mare, am pus să ni se deschidă odăile, dar n-am despachetat, întâi trebuia să anunțăm autoritățile că am sosit. Am fost primiți cu multă bunavoință...

Îndată ce ne-am instalat, au început spectacolele...

...În timpul °ederii noastre la *Brașov*, am avut multe de văzut °i de aflat. În primul rând mă indispunea că sa°ii nu prea iubeau trupa °i teatrul în general. S-au reprezentat opere minunate ale celor mai mari compozitori. În zadar, cu excepția câtorva domni din Consiliu, latifundiari °i câteva familii care °tiau ungure°te, lumea nu prea venea la teatru. Mă dezamăgea pentru că eu îmi făcusem o părere foarte bună despre sa°i, citisem într-una din lucrările domnului Josika despre caracterul judecătorului din Sibiu °i al fetei lui. Erau descrise atât de înalțător, iar eu, atribuind noblețea lor sufletească tuturor sa°ilor, venisem la Bra°ov plină de dorință de a-i cunoa°te °i de a mă bucura de mărinimia lor! Dar mă în°elasem! Mi-a fost foarte frig în acest ora° mare, negru °i rece. O spun fără glumă; e într-adevăr foarte rece acest ora°, eu n-am simțit niciodată pic de caldură aici. Un lucru era sigur, sa°ii nu prea puneau prepe artă °i pe arti°ti...

...Era într-una din zilele când scena nu era montată încă °i noi nu începuserăm spectacolele. Ne pregăteam cu familia Udvarhelyi, cu care locuiam la aceea°i gazdă, să ie°im în ora°. Pe stradă văzusem plimbându-se bărbați îmbrăcați în diferite porturi. Se spunea: aceia sunt boierii. Gazdele ne-au spus că ora°ul are o promenadă frumoasă, acolo pot fi văzuți °i turcii; acolo se plimbă °i boieroaicele...

...Noi, mai ru°ino°i, ne țineam departe de mulțimea celor care se plimbau. Pentru cineva care n-a văzut prea multe în viață, aici erau multe de văzut! Turcii, tolăniți pe câte o paji°te mai ridicată, cu picioarele încruci°ate slobozind fumul gros din narghilele cu ciubuc, sorbeau câte o înghițtură de cafea din filigene. Dincolo, frumo°i, cu statura lor impunătoare, îmbrăcați în haine bogat împodobite, de inspirație națională, cu picioare micuțe, boierii cu chipurile lor grave. Pe cât erau de frumo°i °i de interesanți bărbați, pe atât de neinteresante erau femeile; se tolăneau alene pe sofale late stând cu picioarele stânse sub ele. Pe cât de delicate °i mici erau picioarele bărbaților, pe atât erau de mari °i de butucănoase cele ale femeilor, dar aveau încălțări largi. Mă mira pentru că nu umblau cine °tie ce mult; de obicei °edeau °i mâncau dulceață. Ele nu erau îmbrăcate în port național °i când se ridica vreuna, rochia atârna pe ea ca un fel de capot. Aveau căpaveici de toate culorile, din postav, mătase, catifea; unele erau

brodate cu fir de aur, altele, mărginite cu blană. Se plimbau °i sa°ii, cu frumosul lor păr blond, bogat, cu minunații lor ochi alba°tri, cu fețele albe ca liliacul alb. Vorbeau nemțe°te °i văzându-ne spuneau: “Sunt arti°ti”. “Da – spunea celălalt – Au avut ghinion. Păcat că nu °tiu nemțe°te, că m-a° fi dus °i eu. Poate °i asta, de aici din fața noastră, e tot o actriță?” “Ah, warum niht gar? Diese ist eine Offiziersfrau. Sie ist sehr nobel” (De unde! Cum o sa fie? E soție de ofițer. E foarte distinsă).

Ei, gândeam eu, frumoasă idee trebuie să aveți voi despre artistele unguroaice dacă nu puteți crede că au atât farmec cât o ofițereasă!

Boierii (români, n.n.) erau în adevăratul sens al cuvântului bărbați frumoși; cu ochi mari, negri, cu păr negru, din care ce-i drept, nu se vede prea mult de sub calpacele pe care le poartă; fețele brune, negricioase, deosebit de interesante, cu surprinzătoare buze roșii. °i cât de mult scoate în evidență înfățișarea lor deosebită, îmbrăcămintea lor aleasă °i pretențioasă. Bătrâni n-am prea văzut printre ei. Picioarele mititele °i delicate erau încălțate cu cizme foarte cochete, cu pinteni de grosimea unui inel, cu bumbi°ori mărunți la capete; poartă pantaloni lungi, alba°tri, dar poartă °i papuci la care pun jambiere încheiate strâns pe picior cu năstura°i mărunți °i lucioși °i pantaloni largi, strâni sub genunchi. Mie cei cu pantaloni lungi îmi plăceau mai mult decât cei cu jambiere. Dar, Dumnezeu mare, ce de haine au pe ei! Haina de peste pantaloni e creată ca o fustă °i are altă culoare, pentru că pantalonii sunt întotdeauna negri, din postav fin, lucios; vestoanele brodate bogat cu suita° îngust auriu sau argintiu, cu mâneci lungi, strâmte, împodobite °i ele cu suita°. Acestea au altă culoare ca vestele. Peste astea poartă un anterior, care nu se mai încheie, ci se poartă deschis ca să se vadă vestoanele de dedesubt; anteriele au °i ele mâneci lungi, ceva mai scurte decât celelalte °i largi. Dar sunt °i ele de altă culoare. Peste toate acestea poartă un fular sau caftan (nu °tiu cum să-i zic) lung până la glezne, de culoare închisă, sau negru. °i caftanele au mâneci lungi °i sunt despicate până la umeri, împodobite de ambele părți cu năstura°i °i dichisite cu suita°. Pe cap călpace frumoase, prinse cu o pană de egrete. Eu mă miram doar că această mulțime de haine, îngrămădite unele peste altele nu le deformează silueta. Dar deloc. Niciun pic. Toți aveau o siluetă frumoasă, zveltă.

La femei nu aveai ce să admiri. E drept că unele aveau cingători bogate din aur cu pietre scumpe, î°i puneau pe cap turbane din basmale frumoase, colorate. Asta era tot. Mai târziu m-au învățat °i pe mine cum se leagă; într-o clipită °i podoaba de pus pe cap era gata.

Au început reprezentațiile. Boierimea venea puhoi. Sărmanii! (Se va vedea mai încolo de ce spun: sărmanii!) pe sa°i îi vedeai doar duminica, în grupuri, îmbrăcați bogat, mergând disciplinați, spre biserică. Asta îmi plăcea.

...În schimb, boierii °i boieroaicele aveau o mare dorință să ne cunoască. Ne salutau în timp ce ie°eam din teatru, făcând gesturi drăguțe cu mâna °i ne zâmbeau. Pe atunci jucam mai mult prin hanuri °i urcam °i coboram de pe scenă trecând prin public a°a că ne vedeam destul de des. Am avut prilejul să cunosc o mică familie compusă dintr-o femeie văduvă, ceva mai în vârstă °i din doi copii

ai acesteia. Tânărul trebuie să fi avut vreo douăzeci °i doi de ani, fata optsprezece sau poate nici atât. Ei făceau în a°a fel să rămână ultimii ca să poată vorbi cu mine. Mă salutau întotdeauna:

-Ah! Buona notte dumneata Dery! Eu dădeam doar din cap vrând să spun că îi salut °i eu, dar eu nu °tiam române°te. Odată m-au prins de mână °i mama °i fata. Se exprimau cum puteau, când pe franțuze°te, °i o mulțime de cuvinte române°ti, presărând °i câte o vorbă stâlcită pe ungure°te...până la urma am priceput că e o seară frumoasă °i că ei mă iau pe mine à la căsa, la dulceață. Eu mă juram că acum nu se poate, ar dura mult până mă schimb °i sunt obosită, - Buon, buon! Nagy szeretem neked madame Déry. En jössz onap, neked minden aron.../ te iubesc mult madam Déry. Eu vin mâine, la tine cu orice preț - °i spuneau cu vorbe °i cu pantomimă, că mâine vor veni toți trei să mă ia la el acasă. Am înțeles într-un târziu ce vor să spună. S-au ținut de cuvânt °i au venit să mă ia. Locuiau în două camere foarte cochete, cu perdele bogate, oglinzi °i toată camera era împrejmuată de sofale, căci nu le pot spune divane pentru că erau a°ezate de-a lungul celor patru pereți ai odăii, altfel nu aveau nici un fel de mobile prețioase care să fi împodobit camera. În jurul mesei câteva scaune, un dulap mare de haine cu vitrină, de modă foarte veche. Ei, °i acum intrasem într-o mare încurcătură. Mama mi-a spus că ea e doamna °a tefănescu, pe băiat îl cheama Iancu °a tefănescu, iar pe fată, Catinca °a tefănescu.

Mama °i fata m-au condus spre sofa la poftindu-mă să mă a°ez. Ele s-au suit îndată, °i-au încruci°at picioarele turce°te °i insistau să mă reazim °i eu de perete, asemenea lor. Nu °tiau că mie mi-e imposibil. Întâi că purtam o rochie u°oară de vară, pe care nu doream să văd nici cea mai mica urmă de boțitură... Lor le era simplu să urce pe sofa, boieroaicele de atunci nu purtau nici un fel de corsete. Dar eu, strânsă în corsetul meu înalt, planchette, ca în ni°te zale (unde mai pui că avea cusute în câptu°eală sute de balene micuțe de os). Stăteam plantată între ele, adică în fața lor, crispată ca un puiet de plop. Deocamdată Iancu mă ridica °i mă a°ează între ele. Acum vorbeau întrerupându-se una pe alta, lucruri pe care eu ar fi trebuit să le înțeleg. În primul rând voiau să-mi dovedească cât mult țin ei, toți trei, la mine, că “fraomoz cantave madame Déry, ah dulce, mio place”. Tânărul °tia cele mai multe cuvinte ungure°ti dar stâlcit – Ha lesz nekünk (dacă vom avea noi) (Pardon lo mere la casa te be jövök (tu vii) *Bucarest* – dau neked nagy haz, sok sok szobát, te muszàlj nekem lakhi, Mindeg né zuk egymás; minden nekem van, neked három szobam, la domestique, mind neked adok, te nem fizet nekem*)...

°i a°a în continuare. Conversația se desfășura astfel, dar reu°eam totu°i să mă fac că pricep ce vor. Mi-au spus de pildă cu tristețe că la *București* ei sunt foarte bogați, dar s-au refugiat într-o noapte, aici la Bra°ov, doar să-°i poată salva viața. Au lăsat totul aducând numai scumpeturile °i salvându-°i cu mare greutate hainele brodate cu fir de aur.

Guvernul le-a sechestrat toate bunurile, dar acum ei speră că în scurtă vreme vor fi iertați °i îi vor recapăta drepturile °i atunci vor fi din nou bogați –

“most nagy szegeny! Ah, dumneata Déry! Szegeny Iancu! (Acum mare sărac – sârmanul Iancu!)- °i mama lui îi făcu semn să se apropie °i i°i sărută fiul °i plânseră toți trei.

“Sa°ii iau tot; sa°ii grosolani. Nu este aur, s-a dus tot, nu poți plăte°ti casa. Dă-mi blana, briliante, rubine, dai tot aici...” Amestecau franceza, italiana, oricare limbă, °tiută cât de puțin °i mi-au povestit ce de aur au plătit pentru hrană °i locuință ca să nu-i gonească din casă. Ei le spuneau: aveți puțină răbdare, o să ne trimită intendentul pe care l-am lăsat să vadă de bunurile noastre. °i ar fi avut sa°ii de unde a°tepta, dar era greu cu trimisul. Ei, nu, ziceau sa°ii, nu a°teptăm nici o zi. Aveți scumpeturi, dați-le încoace °i a°a, bucată cu bucată au scos de la ei toate comorile, până °i hainele scumpe dichisite cu aur. A°a se purtau proprietarii cu toți boierii. Erau cât se poate de grosolani, dacă oamenii se a°ezau puțin pe cerdac °i treceau sa°ii pe lângă ei, i°i puneau mâinile în °old °i îi îmbrânceau zicându-le: “Ce stați aici, duceți-vă în odăile voastre”, cu toate că preșul chiriei pe o zi era o monedă de aur. De aceea trebuia acum bietul Iancu să-°i cruțe hainele frumoase ca să nu le uzeze °i să n-aibă cu ce ie°i pe stradă; Majd akor be jövölsz te – (°i atunci ai să vii tu)- spunea Iancu, - Kinjitol cask egysper szadat, így: A- mar onap less neked véka arany, ezüszservice; leszewuipage, less t neked nagygazdag. Szerető nem szabad neked lenni a másik férfi bojár, mind, mind muszáj szerestsz. De ha nincs neked sverető, nem baj semi. Muszój mindég equipage járn; nem szabad lábad utcán mész, mondja egy rosz madam**.

Printre altele, într-una din zile am prezentat marea opera *Othello* °i când la sfârșitul spectacolului am coborât de pe scenă, în fața chio°cului cofetarului se oprise tocmai prinșul Ghica °i mânca dulceață cu lingurița dintr-o cea°că. Cum eu voiam sa-mi continui drumul, mi se adresă:

-Ah, Madame Déry! Bonsoir!- Eu am facut o reverență adâncă °i i-am zis ro°ind: -Excelență, eu nu °tiu frantuze°te.

Îi facu un semn tălmaciului, care îl însoțea întotdeauna la teatru °i care-i traducea dialogurile din piese, a°a că de multe ori când ceilalți încetau să râdă, dacă era vreo vorbă de duh, el abia începea. Îi spunea tălmaciului ce să-mi spună mie. Acesta mi-a spus pe ungure°te: Prinșul spune că dumneavoastră aveți o voce foarte plăcută, cântați foarte frumos °i domnia voastră meritați o înaltă apreciere °i o bună companie. În timpul acesta, prinșesa îmi vorbea fără încetare dar eu nu pricepeam nimic. M-am înclinat în fața amândurora °i mi-am împreunat mâinile la piept, ca semn de stimă °i recunoștință. Mă întreabă dacă vom prezenta °i *La Gazza ladra* (Coșofana hoafă). Lui opera îi place tare mult. I-am spus că o vom prezenta cât de curând - Dar *Barbe bleu* – *Barba albastra*?- Oh, °i pe aceea dacă excelență dv.porunce°te. S-a bucurat grozav, mi-a urat noapte bună °i s-a îndepărtat. O săptămână mai târziu am prezentat *Coșofana hoafă*. Primesc un bilețel, hârtie fină, parfumată, scrisă în ungure°te, era de la prinșesă, mă întreba dacă a° avea bunăvoință să apar la ea mâine seară la ora opt. Intenșionează să organizeze o petrecere °i un concert, în cercul restrâns al unor buni prieteni °i dacă a° accepta să cânt °i eu o mică *pièce*. I-am spus tălmaciului care-mi adusese

personal bilețelul că mă simt fericită să împlinesc dorința prințesei. M-am^oi dus, am cântat o arie dintr-o operă, nu mai țin minte din care. Ce încântați au fost! Îndată ce-am terminat s-au strâns lângă mine, lângă pian. Apoi după încheierea reprezentației, ne-am^aezat cu toți lângă gheridonul de ceai, o măsută plină cu flori, cu dulceață de toate felurile, prăjituri^oi era^oi rahat. Ei, eu^a ceva nu mâncasem încă, nici nu văzusem. E ceva foarte gustos, dar ar fi foarte complicat de descris. La vreo două săptămâni după asta avea loc spectacolul în beneficiu.

Prințesa îmi trimise din nou tălmăciul, cu un bilețel, înăuntru douăzeci de forinți pentru locurile ei la lojă^oi îmi scrie să o iert: ea^otie foarte bine că îmi e datoare cu un dar princiar dar acum ei sunt săraci^oi nu îi stă în putință să mă recompenseze domne^ote pentru bunăvoința pe care i-am aratat-o^oi pentru desfătarea pe care le-am oferit-o. Să fiu convinsă că ei negre^oit vor merge la Bucure^oti^oi î^oi vor ține princiar cuvântul dat.

Prințul mi-a trimis^oi el prin același tălmăci douăzeci de forinți pentru scaunul lui. Sărmanii boieri, erau într-adevăr de compătimit cu toți, dar mai demni de milă erau domnii cei mari, care acasă ținând curți princiare, se răsfățau în măreție, în mare cinste^oi trăiau în lux, iar acum erau expu^oi capriciilor^oi brutalităților unor proprietari morocăno^oi, chiar dacă acela nu era decât un oier necioplit...

La Bra^oov vremea ar fi trecut greu^oi ar fi fost foarte plicticos pentru că nu ne duceam nicăieri^oi cu excepția prietenilor mei buni, familia Catincăi, nimeni nu stătea de vorbă cu noi. Ei mă luau^oi cu forța în casa lor, mă îndopau cu dulceață^oi mămăligă turcească (rahat). Dar asta nu e o mămăligă ca aceea făcută din făină de porumb, ci un preparat deosebit de dulce. E greu de descris: e moale ca piftia când se face destul de tare, dar nu e umedă ci prăfuită cu zahăr, tăiată în pătrățele mici de două degete. Pătrățele pot fi albe dar sunt^oi roz^oi au un gust plăcut, aromă de trandafiri^oi uneori au^oi migdale în compoziție. Mie nu-mi plăcea să mă duc la ei numai pentru că vorbeau tot timpul^oi a^o fi vrut să vorbesc^oi eu, dar eu nu-i înțelegeam. Acasă măcar citeam toată ziua. Ne-am luat rămas bun de la cuno^otințele mai apropiate (...) printre care m-am despărțit cu cel mai mare regret de sărmana familia Ștefănescu. Au plâns într-adevăr din inimă^oi au rămas cu nădejdea că ne vom revedea la Bucure^oti, cu atât mai mult cu cât ne încurajase^oi familia princiară. Au^oi invitat trupa pentru trei luni. Nu mai^otiu câte sute de galbeni au oferit. Eu a^o fi acceptat cu plăcere cu toate că mi se spusese că într-un loc drumul este foarte strâmt^oi periculos. Mă gândeam că acolo voi coborâ^oi voi merge pe jos, dar doamna Udvarhelyi n-a putut fi convinsă cu nici un chip (...). Descompletată, trupa nu voia să meargă. Nici nu ar fi fost posibil pentru că nimeni nu ar fi putut să o înlocuiască pe doamna Udvarhelyi^oi trupa era puternică doar atunci când nu lipsea nici o verigă din canavaua ei.

* Când mă voi duce acasă, tu o să vii la Bucure^oti. Eu am casă mare, cu multe camere, tu trebuie să locuie^oti la mine. O să ne privim tot timpul. Am de toate, îți dau trei camere^oi slugi. Îți dau de toate, nu trebuie să plăte^oti nimic.

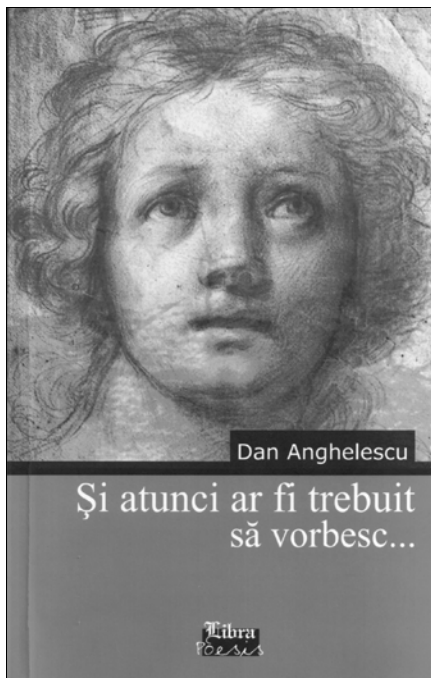
** Deschizi gura o dată, a°a! A, °i îndată, mâine ai să ai un obroc cu aur, un service de argint; o să ai echipaj, ai să fii foarte bogată. Iubit nu ai voie să ai, ceilalți bărbați boieri toți, toți trebuie să te admire. Dar dacă tu nu ai iubit nu face nimic. Trebuie să mergi mereu cu trăsură, nu e voie să pui piciorul pe stradă, să nu zică boierii că asta e o stricăță.

No bine las' că vin în curând la voi la Bucure°ti, îmi pun doar alte încălțări.

Traducere din limba maghiară de Veronica Bârlădeanu

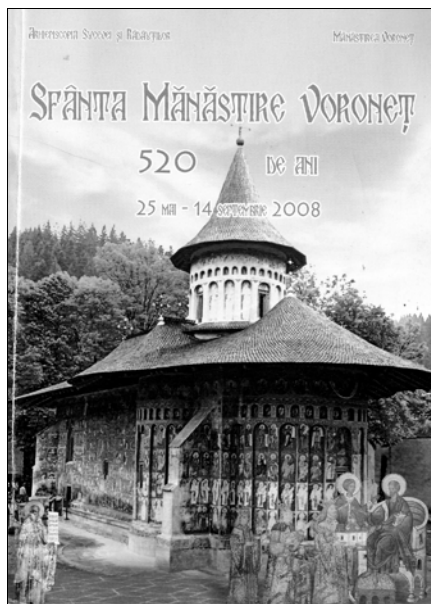
Fostul teatru "Reduta" din Brașov, în care a cântat Doamna Déry la 1836.

S-ar putea spune despre recentul volum de versuri al distinsului și eruditului poet Dan Anghelescu, că acesta scrie o poezie poliglotă, livrescă. De ce? Pentru că în versurile lui, așezate într-o arhitectură simfonică elevată, sunt inserate sintagme în limbile franceză, engleză, latină, germană etc. Nu este așa. Discursul său liric, utilizând citatele respective, celebre de altfel, îndreaptă cititorul spre spații intra-lingvistice pline de mister și rezonanță afectivă, producând un limbaj poetic inedit, cu multe invenții lirico-semantice, care îl diferențiază net de colegii săi de generație. Ceea ce, să recunoaștem, nu e puțin lucru, în peisajul literaturii române actuale.

M.N.Rusu

Sfânta Mănăstire Voroneț, 520 de ani, coordonator de volum: Monahia drd. Gabriela Platon, Editura Mușatinii, Suceava, 2009.

Filosoful, poetul, exploratorul valaho-dac, AETHICUS DONARES (ISTER), aprox. 421 – 500, autorul *Cosmografiei*, primul european ce descoperă America, primul european ce face ocolul lumii cu 1057 de ani înaintea lui Magellan (Portret în tu° de Patricia Pura).

AETHICUS DONARES (ISTER)

Alexander Magnus in Monte Chelion...

(466 A. D.)

*Vae terra fructifera
ac melliflua,
si ingruerint in ea
tot serpentes et bestiae...!
Vae habitatores orbis,
cum istae coeperint triumphare...!*

*Ingemitque
aedificavitque aras
in monte Chelion
immolatisque hostiis
deo deprecatusque est*

*tota die ac nocte dei
consilium et misericordiam
quaerens invenitque artem magnam.*

*Praecurrente potentiam dei
adfuit terrae motus magnus
in montana illa,
qualis antea
numquam fuerat
visus neque auditus,
et convenerunt montes adversus montes
vat(icini)um prophetae auditum:*

Surge, contende iudicium
adversus montes

et audiant colles vocem tuam,
audiant montes
iudicium Domini
et fortia fundamenta terrae.

*Hinc enim
montes commovebuntur
et colles clamabunt,
quia magno impetu proximaverunt
se montes iste usque stadium unum.*

*Faciens itaque consilium salubre
princeps magnus et congregans
cunctum exercitum regni sui a finibus
orbis terrarum medium eorum stabilivit
iuxta utroque mare, reliquo vero exercitu
in ipsa latibula montium inter colles
collocavit et fecit
cum eis placitum quasi
ad pacem foedera sociare ferentesque
porcum in diis eorum.*

Quod pro nihilo ducens

Alexander Magnus

*quasi subdolum congregavit
aes plurimum
et fudit columnas
mirae magnitudinis
et portas
et limina
et seras
et minans minavit eos
et omnem subolem eorum
et inclusit eos ad ubera aquilonis*

*in anno uno
et mensibus quattuor erexitque portas
et limina
et serracula mirae magnitudinis
et induxit ac linivit eas
assincitum bitumen
incognitum in orbe terrarum
nisi in insolam,
unde superius scripsimus. **

* Textul latinesc de mai sus se află editat după toate rigorile filologice în *Die Kosmographie des Aethicus*, ediția Otto Prinz, München, Monumenta Germaniae Historica, 1993, pp. 138-140. Poemul *Alexander Magnus in monte Chelion...*, datându-se în orizontul anului 466 d. H., s-a transmis până în zilele noastre “nealterat”, după cum se observă mai sus, prin lucrarea fundamentală, *Cosmografia*, de Aethicus Donares (Ister), tălmăcită din pelasgo-dacă/ valaho-dacă în latina imperial-romană a secolului al V-lea d. H. pentru un mai mare circuit chiar de filosoful-explorator, lucrare care, din păcate, fost-a cumplit “abreviată”/ “cenzurată”, barbar-amputată, de benedictinul Ieronim de Freising-Bavaria, pe la anul 763/764 d. H. Cu privire la viața și opera acestui Cavaler al Zalmoxianismului, distinsul receptor este invitat și la lectura studiului introductiv, *Filosoful / exploratorul pelasgo-dac, Aethicus Donares (Ister), primul european care descoperă America, făcând ocolul Pământului cu 1057 de ani înaintea lui Magellan*, de Prof. Dr. Ion Pachia Tatomiurescu, publicat mai întâi în *Cosmografii de martie* – antologie din creațiile membrilor Cenaclului Aethicus (1990 – 2009), Timișoara, Editura Aethicus, 2009, pp. 17 -84, apoi în web-revista *Agero* (din Stuttgart – cf. <http://www.agero-stuttgart.de>).

Alexandru Macedon la Muntele Chelion...

(poem din orizontul anului 466 d. H.)

*Vai de pământul roditor
și purtător de miere,
dacă se năpustesc în el
numai șerpi și fiare...!
Vai de locuitorii lumii,
dacă fiarele-ar începe să-nvingă...!*

*Și geme,
și înalță altare,
pe Muntele Chelion,
și, întreg dienocul,
imploră Dumnezeu de-toate-protector,
spre-a fi ferit de răzbunarea
suftelor de dușmani sacrificați –
și psalmul său către Dumnezeu
strălucește în mare artă.*

*Mai marea mișcare a pământului
în această zonă alpină
este dinainte în puterea Dumnezeului
cum niciodată până-acum
nu se vede ori aude;
și se-adună munții în fața munților,
și s-aud cuvintele preotului-judecător:
Ridică-te cu forța mărturiei
în fața munților și colinelor,
să îți fie vocea ta și crestele stâncilor,
și temelii puternice
ale pământului –
toate s-audă judecata Domnului...!*

*Într-adevăr, aici,
munți dănuitori
și coline țipătoare
s-apropie într-un mare elan*

cam până la o sută optzeci și cinci de metri.

*Și marele conducător,
ordonând un referendum,
strânge la un loc toată armata regatului său,
dintr-ale lumii hotare, până dincolo de mare,
și-o așează-n mijlocul acestor labile tărâmuri,
între coline,-n trena vălurindă a munților,
și convine asupra unui principiu de pace
care să fie nelipsit din toate tratatele de alianță:
mistrețul de jertfă pentru zeii locurilor.*

*Alexandru cel Mare, considerând
că-i ușoară această întreprindere,
adună la un loc mai multă aramă
prefăcută în diverse-obiecte
și topește coloane de o uimitoare mărime,
și porți,
și case,
și druguri,
și-i amenință pe ei și pe întregul lor neam,
și-i închide în mijlocul acvilonului,
într-un an și patru luni,
și ridică porți,
și case,
și druguri de-o impresionantă mărime,
și le-aduce,
și le-acoperă cu smoală necunoscută
nici în lumea pământurilor și mărilor,
nici în această insulă,
unde scris-am cele de mai sus.*

Traducere din latină în valahă
de Prof. Dr. Ion Pachia Tatomirescu

God holds us

*God holds us
 in His fiery hands
 forever,
burning out the evil
 like impurities from gold.
We rest there
 (not a job we do ourselves),
carried right into His Kingdom.
Why think of burning passion?
It smolders only feebly
 in the Face of Love.*

*To be a woman
 through and through
 is holiness and wholeness,
ever holding those I love
 up to God;
letting others hold me
when resources given
 fail.*

*I take the pain of loving
 to my heart
which long ago was broken
 open and the love there
 taught God's math:
multiply and don't divide,
subtraction's not a choice.
Addition's his,
 mine the joy
 to discover
 love
in those he sends.*

Truth
is the only plow we Christians grasp.
How could I turn my back
on that
and hope to live?

Yet "What is truth"
has been the question
asked
since Christ first stood
at judgment.

Were I to see him
any other way
I would be false as Pilate;
I would not love him for himself.
I'd not have learned
that truth is love far more,
not less,
than all my longing.

Dark
swirls itself
in bubbling pots,
in incantations
strong and deep as
science,
reaching,
probing,
holding fast in spiraling webs
nature's universal force and power:
galaxies,
black Gaia,
circling atoms.
Control's the word
for darkness,
binding,
never loosing.

Light

*hurls itself
in lightning,
casting sunbeams,
rainbows,
shining faces
open to the sun.*

*It comes in wind
and still small breezes,
shaking out the
filth and dirt
from ancient cellar finds
left airing on the clothesline.*

*Free's the word
for light,
loosing,
never binding,
setting free the captives:
letting go in love.*

Eclipse

*After the eclipse
The sun rises stronger,
from the sea the moon will break free
abounding with brilliant beams.
Yet, what will come out
from my silence?*

*I expect an eclipse
of sun,
of moon,
of words,
of myself.*

*But I shall rise
more melted
with nature,
I shall be like Pan,
who had branches of trees
in his mouth,
or had branches covered with leaves
on his brow,
in order to breathe the senses
through the leaves.*

Inscription

*The images which I keep in my mind and which
I am to explain in the poems to follow
are nothing but myself in reality
explained now, trying hard to get again to myself.*

As You Can See The Wind...

*As you can see the wind will turn our yard upside-down
and the clouds will press hard on the village,
I alone stand up at the gate outside,
and the blood pours drops in my heart:
my dear mother has left home,
and my father does not come again?
As I stay and do sigh, suddenly
this too bad of a dream will get ended.
But alas, the house is no more,
and myself am no longer the same.*

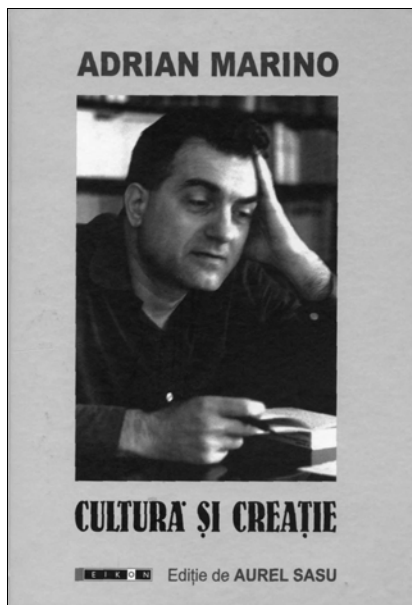
A Point of Light

*A point of light
in the chaos.
Yet, when touched
by the blade of the light
it burnt.*

*The light – for ever
in time.*

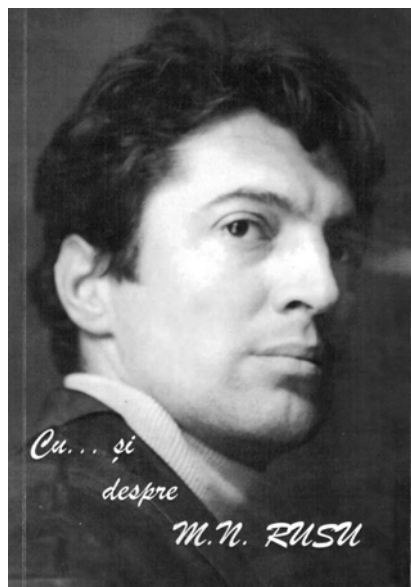
*I saw it go
smoothly waved by the wind,
tender and gracious
light,
caress, echo
and breeze
of a shadow
going in time.*

Translated from Romanian
by Mugura^o Maria Petrescu

Adrian Marino, *Cultură și creație*,
 Ediție, text îngrijit și prefăcut de Aurel
 Sasu, Editura Eikon, Cluj, 2010

Bio-bibliografie parțială, comentarii,
 facsimile, fotografii etc. Carte apărută
 sub auspiciile revistei *Ramura de măsline*,
 București, 2010, editor Veronica
 Bârlădeanu, consultant Calistrat Costin.

IOAN GÂF-DEAC

Sărut la capăt de veșnicie albă

Dor de cire^o de mai era în miezul de noapte din opal albastru, sub zăpezi îmblânzite, sub lumini de ceară, prin alunecări spre-un capăt îngenunchiat, pentru a^oteptare întru sărut al tălpii de rai nevisat, neîmplinit.

Sfin^{te}nie plină, tăcere în sinele prevestit este, închidere în prima topire, rena^oterea fiecărui an pierdut, a fiecărei clipe neavute în mersul normal al planetelor.

Se zdruncină sunetele, se împlinesc neîmplinirile, triste^{le}le mlădioase curg lesne pe încruci^oări de drumuri strict revăzute, de fiin^{ță} iubită, de timp răstignit, de spa^țiu pierdut.

Precad precedentele plângeri, păienjeni^o ro^ou în ochi de sticlă cerească se prefac, în lan^{te}de pierderi.

De aceea, ai ce pierde când ai arderi înalte, ai ce câ^otiga din înstrăinări, din ziduri fără legături, din case fără intrări.

Scad triste^{le} miloase, noi umilin^{te} le aduc în mine,- pentru tine poezie, care în noaptea trecută treceai pe păr^{ti}i de omăt, cu ierusalimice curgeri.

Pot stingher să reînăl^ț ini^șieri, coloane de mun^{ți} să prăbu^oesc în ape calde, în aer pur, în otrăvuri minunate.

Se reîntorc secunde în glezna ta de aur, - poem dorit întru sărut de nechip din lan^țul ^oi ^oirul pierderilor de mari cuvinte din tine.

Am grijă de cuvintele a^oezate în vers precum de cre^oterea cire^olor dorite în omăt, de fantasticele ape minunate căzute în freamătul ve^onic ce-animă alunecarea.

Fiecare din cele trei locuri din casă sunt născătoare de secunde de corp de spa^țiu, de fiin^{ță} de sunete, de lacrimă fericită.

Fiecare din cele o mie de zidiri, de topiri întru artă arsă, peste umilin^{te} înseamnă carne de poezie, sete de dor, înfometare de uitare.

Cad stelele de astă noapte în neaua ce acoperă pielea sfântă de aur, peste fructele de cire^o de mai din anul care a trecut, pe când lăcrimam lângă mesteceni căutători de mari iubiri, de ve^onicie albă.

Capăt definitiv de lume

O foarte mare grijă de dragoste există în potrivirea de mâine; spre dreapta trebuia câmpia să zboare, să se încline spre munții în care întâlnirea contururilor să străfulgere plângerea arborilor.

Se renasc animate trestii de undiri peste linii de aur ascuns.

Leacuri străine nu-s trecute în ascunderea aripii, strângerea dorului nu-i îndeajuns să moară în oglinzi.

- Să mă anunți de nu se poate crea poemul ce-l ȳtiu; să nu mă anunți de pot să plec spre a deschide aripile ȳngerului ce e ȳti, freamȳtului ce doarme în ro ȳie dimineaȳă, în marele spectacol paralel al fantasticei fascinaȳii.

- Să nu mă anunți de se poate păstra ve ȳnicia ȳntre mine ȳi tine - poezie de arhanghel, poem de plutire, eternă cȳutare a mea în tine.

ȳntru noapte, prin singurȳtate se strȳnge regȳsirea, meritul opririi de nimeni nu va fi ȳtiut, se readuce cȳderea ȳi linia largȳ a redeschiderii se face foc alb în cercuri.

Spre searȳ a cȳzut freamȳtul în lini ȳtea ro ȳie, în ploaia de cristal, în pervazul neostoit al noilor geometrii.

Lumini străine devin reflexii oarbe, vederi cadranice stabilesc puncte cardinale de granit, aerul rece este tȳiat de secunde, de zbor ȳncruci ȳat în neordonȳri.

Vin ȳnsȳilate orizonturi în noi respiraȳii, recad legile în strȳmte revȳrsȳri de oceane ȳnalte.

Despre cȳrȳi nescrise se fac mi ȳcȳri în ȳtiinȳe simȳite de pre-orizonturi nevȳzute.

Despre pa ȳi netulburaȳi se pot avansa ȳntoarceri, pa ȳi neȳmpreunaȳi de-un sȳrut pe talpa stȳngȳ, de unul pe talpa dreaptȳ a capȳtului definitiv de lume.

O foarte mare grijȳ devine sculpturȳ, formȳ fȳrȳ de greutate pȳmȳnteanȳ, povarȳ fericitȳ de casȳ ȳngereascȳ.

Cu tine poezie este ȳnaltȳ nesfȳr ȳirea, fȳrȳ tine poem este ȳnaltȳ trecerea spre margine.

Prin me ȳte ȳug iubirea se arȳtȳ; prin sunetul din clapa a cincea de pian dormind, vȳzut dintre stele, fericirea se na ȳte.

FOTOALBUM

Vineri 18 Iunie 2010 la Cenaclul literar “M. Eminescu” din New York a fost lansat volumul de poezie *El*, de Liviu Georgescu.

Liviu Georgescu alături de M.N.Rusu (st.) și Th. Damian.

Vineri 25 Iunie 2010, cenaclul nostru a avut doi musafiri din România; scriitorii și profesorii Mihaela Albu și Dan Anghelescu. Cărțile lansate au fost:

Și acum ar fi trebuit să vorbesc (poezii) de Dan Anghelescu și
În labirintul cărților de Mihaela Albu.

A fost prezentat și nr. 3 al revistei *Carmina Balcanica* (director Dan Anghelescu, redactor șef Mihaela Albu).

M.N. Rusu (în picioare), asistat de Th. Damian, vorbește despre cei doi oaspeți.

M.N. Rusu la microfon împreună cu Mihaela Albu și Dan Anghelescu.

M. Albu citește din volumul lansat.

Dan Anghelescu (alături de Teofil Roll) oferă un autograf lui Alex Mărândici.

CUPON DE ABONAMENT

Lumină Lină • Gracious Light

30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 50\$ inclusiv expediția

NUMELE.

ADRESA.

ORA^a /STAT.

COD.

PARĂ.

Donații și contribuții pentru revistă:

NUMELE.

ADRESA.

ORA^a /STAT.

COD.

PARĂ.

Suma:.....

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

Numai dorul nemilos

*Ca migdala, ochii tăi,
Dau în pârguire
Cerul totu-n vâlvătăi
Umple-a ta privire*

*De rod greu sâni grei
Dau în mugurire
Ca o zână, parcă vie...
Vii din amintire*

*Pe un câmp de vară
Prinsă-n păr lănos,
Fruntea-ți se deseară
Într-un scrin frumos*

*Numai dorul nemilos
Starea și-o menține
Și cu versu-i migălos
Fură chipul tău din mine*

Și zările curg

*În pântecul
Acestui pământ
Rodesc anotimpuri
În cele patru puncte
Cardinale;
La răscruce,
Cu fața
În crugul zilei
Soarele,
Topește umbra
Din ceasul amiezii
Și zările curg
Atât de răskoapte
Ca din rai
Fructele vieții.*

Puiu Bobelică Cislău

Semne

Elleny Pendefunda, o altă °colăriþă (după debutul-juver al Cassandrei Corba), î°i inventă propriile “daruri” de ziua celor mici mari în visare. Ce fel de daruri? Stihuri cât mugurii înfriguraþi de toana literei. Câte un pic din toate cele: candoare, puritate, rază de ar°iþă.

Horia Zilieru

Îngerul și eu

*Într-o zi am luat
un pahar gol și l-am
pus pe pervazul de la geam.*

*Când seara a venit
mama mi-a citit
o poveste*

*și am auzit
câzând un strop de apă.*

*Dar ploaie nu era ...
ci-un strop de lacrimă
a unui înger.*

Basm

*Mi-ar plăcea să fiu vrăjitoare
În lumea mare
Unde sunt vrăjitoare.*

*Mi-ar plăcea
Și m-ar întrista.*

Că nu-i lumea mea.

Dorință

*Stinge lumina
Mănâncă tulpina
Până când un altul
Va rupe înaltul !*

Anotimpurile

*Vara a sosit
Primăvara a murit
Toamna s-a întâlnit
Iarna a însuflețit*

Toate stelele.

*Inimioara îi bate
O aripă de fluture se zbate
Sub căldura planetei Marte
Și în fața ei o carte*

Împlinește toate semnele.

Elleny Pendefunda
clasa a II-a

NICHOLAS BUDA

***El* – noul volum de poezie semnat de poetul Liviu Georgescu în cenaclul din New York**

Cenaclul literar „Mihai Eminescu” din New York aduce din nou în atenția iubitorilor de poezie și literatură românească, numele poetului Liviu Georgescu. De această dată, după o absență destul de îndelungată, poetul a surprins invitații, adunați vineri 17 iunie 2010, la restaurantul „Transilvania” din Sunnyside, cu o poezie de dragoste total diferită față de stilul practicat în volumele sale de poezii publicate anterior. Volumul se intitulează, simbolic, *El*, o aluzie foarte fină la ebraicul *Elohim* (*Ēl*). Ca o curiozitate istorică, devenită pentru mulți o sursă de inspirație, e bine de amintit că acest cuvânt semitic *Ēl* a fost găsit în fruntea unei liste de zei cu valoare cumulativă ca și tată al tuturor zeilor, în ruinele bibliotecii regale ale civilizației Ebla (datată din anul 2300 î.d.Hr.), zona arheologică Tell Mardikh, din Siria. Volumul de poezie al lui Liviu Georgescu, purtând acest nume mitologic, sugerat poetului de către M.N. Rusu, ne pune astfel în fața unei dimensiuni care, deși nu este neapărat religioasă, implică adânci substraturi de natură spirituală.

Seara cenaclului a fost deschisă de către Pr. Theodor Damian, avându-i alături pe criticul M.N.Rusu și Liviu Georgescu. În alocuțiunea sa Pr. Theodor Damian a menționat că cenaclul intră într-o fază intensă, din punct de vedere literar, și că este bucurios de faptul că îl are alături, din nou, pe criticul și istoricul literar M.N.Rusu. Totodată a anunțat că următoarea întrunire de cenaclu îi va avea ca oaspeți pe scriitorii Mihaela Albu și Dan Anghelescu, după care două sesiuni vor fi dedicate lui Aurel Sasu de la Cluj.

Theodor Damian s-a referit apoi la poetul Liviu Georgescu, menționând începuturile sale new york-eze în cenaclul literar „M. Eminescu” și debutul în revista *Lumină Lină*, dar apreciind în același timp evoluția sa poetică, premiile importante luate în țară și cronică bună de care se bucură în revistele literare, în final oprindu-se la poezia oaspetelui și făcând o serie de aprecieri critice legate mai ales de poezia de început a lui Liviu Georgescu și cea de acum.

Poetul Liviu Georgescu a început cu un gen de poezie ce se lăsa greu descifrată, o poezie a semnului de întrebare aplicat sinelui, care tocmai prin puțina sa accesibilitate oferită publicului, devenea intrigantă și captivantă. O parte dintre poemele sale i-au fost publicate în reviste literare, începând din anul 1998. Volumul său de debut s-a intitulat *Călăuza*, după care au urmat: *Solaris* (2002), *Ochiul miriapod* (2003), *Hidden Death*, *Hidden Escape* (2003), *Recovered Confessions* (2004), *Zbor în cursa de cristal* (2004), *Orologiul cu statui* (2004), *Piatră și lumină*

(2005), *Transatlantice* (2007), *Nu am voie* (2008). Aproape în toate poeziile sale, Liviu Georgescu strânge experiența sinelui, a modului său personal de a dialoga cu viața, precum și experiența exploatării câmpului imaginativ, unde absolut orice este posibil și în care nu mai există timp și nici spațiu, ci doar creație. Creație poetică! Liviu Georgescu își transpune experiențele sale utilizând o estetică remarcabilă, după care le așează într-o ordine a firescului, foarte greu de remarcat de către cititorul neavertizat, creându-și o mitologie proprie. Privit prin prisma acestei mitologii, poetul însuși devine o metaforă mitologică...

Evenimentul serii a fost continuat cu intervenția criticului și istoricului literar M.N.Rusu, care a ținut să precizeze: „în seara aceasta vă propun un cenaclu experiment și o probă de rezistență intelectuală. Lansăm cartea lui Liviu Georgescu, intitulată *El...* și am să vă explic ce înseamnă *El*, dar înainte de a vă da această explicație, seara este specială și pentru faptul că noi nu avem cartea de față, deoarece se află pe mesele de la târgul de carte Bookfest, de la București. Din motive tehnice volumul nu a putut să ajungă la timp aici...”

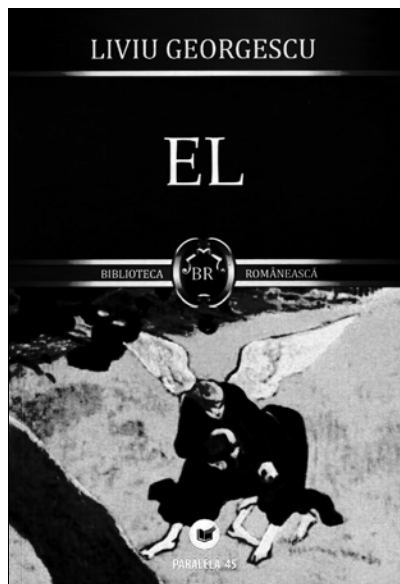
Comentariul în sine, la volumul de poezii al poetului Liviu Georgescu, a fost elaborat de către criticul literar M.N.Rusu, într-o strategie pe care acesta a numit-o ad-hoc „un recital poetic pe trei voci”. „N-am să fac o critică literară a volumului de poezii – continua M.N. Rusu – dar ne vom produce fiecare în parte recitând din poeziile care formează conținutul cărții *El*. Liviu Georgescu este un scriitor și poet consacrat, cel puțin prin două premii: Premiul Național de Poezie Mihai Eminescu (premiul de debut), pe care l-a luat pentru volumul *Călăuza*, ce cuprinde și versurile cu care a debutat în revista *Lumină Lină*, deci implicit și revista aceasta a luat premiul național pentru debut și Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Orologii cu statui*. Este esențial să explic, Liviu Georgescu este tipul scriitorului care nu se bagă în față... este discret, este un scriitor de laborator, care stă atât în cabinetul medical, cât și în bibliotecă... dar și un cititor de poezie și literatură contemporană. Din acest punct de vedere al calității sale de scriitor, Liviu Georgescu, în momentul de față, cu acest volum și împreună cu toată opera lui poetică, cu toată producția lui lirică, constituie o probă prin care acesta încearcă - și cred că a și reușit – să schimbe limbajul actual din poezia românească, să introducă o viziune nouă, spre deosebire de confracții anteriori și confracții actuali din țară.”

Pentru a-și susține demonstrația critică, dar și pentru a sublinia în modul concret locul pe care poetul Liviu Georgescu îl ocupă în poezia contemporană românească, M.N.Rusu a delectat auditorii recitând mai multe poezii din volumul *El*. La finalul recitării poeziei „Ea venea”, criticul M.N.Rusu a ținut să explice că „este o poezie în care profesiunea de credință subliniază faptul că abstracția unei idei, abstracția unei femei, a unei zeițe este mai importantă decât zeita descrisă în stil afrodisiac... Aceasta este o dovadă de folosire a limbajului poetic la modul ambiguu dar într-un sistem de referință care trimite mult mai departe.”

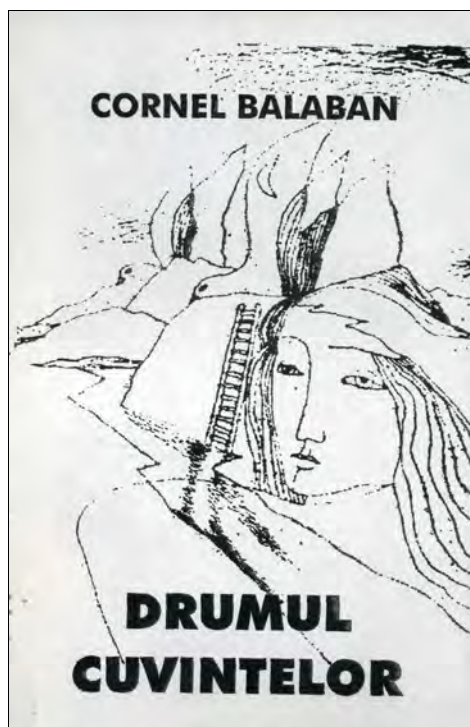
Recitalul de poezie a adus, pe lângă frumusețea versurilor rostite, și întrebări legate de structura acestora, dar mai ales de poziționarea lor în universul literaturii române din America. De aceea criticul M.N.Rusu a făcut o paranteză, la finalul comentariului său întrebând: „ce se întâmplă cu poezia românească contemporană produsă de către foarte pușinii noștri poeți din comunitatea literară de aici, în care pe locul de frunte se află poeții Theodor Damian și Liviu Georgescu – la poli opuși - dar care concurează a se realiza în registrul național, într-un spațiu universal? Acești doi poeți sunt produsul exilului românesc, creatori care și-au scris cărțile în afara granițelor României”.

Seara cinaclului „Mihai Eminescu” s-a încheiat cu două comentarii, unul al D-nei Mariana Terra, jurnalistă la ziarul *Romanian Journal* din New York și altul al D-lui Grigore Culian, directorul ziarului *New York Magazin*. D-na Terra a vorbit despre profunzimea poeziei lui Liviu Georgescu în termeni simpli dar eleganți: „este o poezie modernă, este o poezie dificilă... de multe ori un text poetic trebuie recitat și regândit – spunea aceasta - pentru a-l înțelege, pentru că metafora prin definiție este plurisemantică... Echilibristica pe care D-l critic literar M.N.Rusu a încercat să o aducă la nivelul solului, este absolut lăudabilă.” D-l Culian, un prieten vechi al acestui cinaclu literar, menționa: „nu mi-am permis să fac critică literară pentru că sunt editorialist și fac multă politică și sunt deci ceva mai practic decât cei care cântă visând și visează cântând. Dacă nu ai ascultat Beethoven, Bach sau Enescu n-ai cum să înțelegi poezia lui Liviu Georgescu. Pentru că el are foarte multă cultură muzicală pe care o transpune în poezia lui... Ori pentru a ajunge să înțelegi ceea ce scrie el trebuie să și ai muzică. Simt lucrul acesta pentru că și eu am fost de formație muzician și știu care este legătura între a scrie și a compune... este o legătură foarte strânsă!”

Recitalul poetic pe trei voci (au citit din poeziile lui Liviu Georgescu, M.N. Rusu, Th. Damian și autorul) oferit cu prilejul apariției la București a volumului *El* s-a încheiat apoteotic și cu multe autografe solicitate de participanți.

Liviu Georgescu, *El*, poezii, Colecția Biblioteca românească, Editura Paralela 45, 2010

Cornel Balaban, *Drumul cuvintelor*, Editura Sagittarius, București, 2010. Coperta: Ilustrație de Mihai Vulcănescu.

Este admirabilă credința sa în poezia care se adresează, în primul rând, inimii și sufletului cititorului și abia pe urmă minții dezlegătorilor de cuvinte încrucișate, "ce din coadă au să sune". Cornel Balaban merge ferm pe "drumul cuvintelor": "E drumul acesta/ Ciudat/ Al cuvintelor/ Din cel ce apune/Spre cel ce răsare/ Ca o aripă de Ararat/ A lumii spre lume/ Drumul acesta/ Ciudat/ Al cuvintelor/ Mereu la răscruce/ De legică/ De logică/ De cruce". Chiar dacă întreabă, cu patosul și cutremurarea, cu tristețea și cu îndoiala creatorului dintotdeauna: "Unde ești acum bătrâne Dante?/ Din Infern mai scapă un poet?/ Noi în Rai nu prea vorbim de moarte/Când murim o facem în secret..."

Ar mai fi multe de spus despre acest volum de versuri, amânat de atâtea vreme de autorul său, dar le lăsăm cititorilor plăcerea de a descoperi singuri multe din cele ce nouă ne-au scăpat și să se bucure de neînțința noastră".

Iulian Neacșu

**Dublă lansare de carte la cenaclul „M. Eminescu” din New York:
În labirintul cărților de Mihaela Albu;
Și atunci ar fi trebuit să vorbesc de Dan Anghelescu**

Serile culturale de la cenaclul „Mihai Eminescu” au crescut în intensitate literară, ultima întrunire având doi invitați de onoare: Prof. Dr. Mihaela Albu și Prof. Dan Anghelescu din România. Evenimentul serii a fost surpriza unei duble lansări de carte, lucru care se mai întâmplă uneori datorită unor circumstanțe cu totul speciale. Ambii invitați sunt prezenți la New York doar pentru o perioadă de timp foarte scurtă, iar cenaclul „Mihai Eminescu” și-a deschis generos porțile pentru a-i primi și a-i găzdui la întrunirea literară de vineri seara, 25 iunie, 2010.

Ca de obicei, Pr. Theodor Damian i-a salutat pe toți cei prezenți la cenaclu, după care a reamintit consecvența cu care se fac aceste întruniri, unde se discută literatură și citește literatură, unde sunt lansate cărți și autori din țară sau din comunitatea română-americană de la New York și din alte părți. Alături de invitații din țară, au mai fost prezenți la seara de cenaclu un grup de patru studenți, viitori diplomați americani în România, însoțiți de profesorul lor de limba română, Dr. Ilie Tecușă.

La masa scriitorilor, așa cum mi-a plăcut să numesc masa din capul unghiului, din sala restaurantului „Transilvania”, alături de Pr. Theodor Damian mai erau: criticul și istoricul literar M.N.Rusu, Mihaela Albu, Dan Anghelescu și Teofil Roll. Așa cum bine se știe, Mihaela Albu a fost și este o parte integrantă a cenaclului, chiar dacă vine mai rar la New York, fiind extrem de ocupată cu activitatea de la catedra universitară din țară, iar Pr. Theodor Damian a reiterat acest lucru folosind o expresie biblică foarte sugestivă: „dacă ar fi fost vorba să ne referim la sufletul Mihaelei Albu, este cu noi de la începuturi. Nu era ea aici când era deja cu noi...”! Al doilea invitat din țară, Dan Anghelescu, este membru din echipa redacțională a revistei *Lumină Lină. Gracious Light*. Theodor Damian a vorbit apoi despre personalitatea Mihaelei Albu, despre productivitatea acesteia în domeniul literaturii, despre numărul impresionant de cărți publicate și despre cât de mult este apreciată atât în cenaclu la New York, cât și în lumea academică din țară.

Despre Dan Anghelescu, o prezență foarte modestă din acea seară, a vorbit tot Pr. Theodor Damian, dar într-o formă concentrată, scoțând în evidență cariera universitară a acestuia, înclinația spre muzică în care tinde să-și facă auzită vocea de critic și analist, precum și darul poetic cu care este înzestrat „în toată puterea cuvântului”. D-l Anghelescu este o personalitate internațională, fără excepție, fiind prezent la foarte multe manifestări culturale europene dar și din cadrul comunităților românești din afara granițelor țării. Este nu numai profesor universitar

°i un promotor al culturii române în lume, ci °i directorul revistei *Carmina Balcanica*, unde Mihaela Albu este redactor-°ef. Revista publicã articole în limbile română, englezã °i o limbã balcanicã.

Vorbitorul a anunþat apoi titlurile lucrãrilor aduse de Mihaela Albu: *În labirintul cãrþilor*, un volum de eseuri mozaicate, unde autoarea se referã la situaþia literaturii române din timpul regimului comunist din România. Alte capitole cuprind comentarii la adresa literaturii române din exil, literaturã tratatã cu o atenþie sporitã, Mihaela Albu devenind, în acest context, o autoare de referinþã. A doua carte adusã se nume°te *Întoarcerea în Itaca*, un volum pur academic, bazat pe activitãþile universitare ale unui simpozion internaþional de literaturã, organizat anual de cãtre Mihaela Albu, la Drobeta Turnu-Severin.

Dupã încheierea misiunii sale de gazdã, Pr. Theodor Damian l-a invitat sã i-a cuvântul pe criticul °i istoricul literar M.N.Rusu. Acesta a început prin a mulþumi gazdei pentru faptul cã i-a fost oferitã ocazia de a cunoa°te un poet atât de valoros, în persoana lui Dan Anghelescu, cu care el este contemporan, dar pe care nu l-a °tiut pânã atunci, afirmând imperios cã „acest poet lipsea. Acest tip de poezie pe care o scrie Dan Anghelescu, îmi lipsea din tabloul meu de valori pe care mi l-am creat de-a lungul timpului.” Dupã ce i-a lecturat poemele timp de cãteva zile, M.N.Rusu amintea cã a fost foarte preocupat, încercând sã le gãseascã o explicaþie axiologicã... care sã-i ajute pe confrãþii contemporani, dar °i pe cititori sã le înþeleagã mesajul poetic. „Am descoperit cã Dan Anghelescu – continua M.N.Rusu – este creatorul poeziei care cultivã eclerajul semantic. Un gen de poezie în care se întâlnesc conceptele filosofice, de pildã ale lui Hegel, cu conceptele lui Wittgenstein, într-o sintezã care continuã sinteza lui Nichita Stãnescu. Dan Anghelescu nu este nichitian de loc, dar existã aceastã dimensiune abstractã în poezia româneascã, a abstracþiei în metafizicã °i a metafizicii în abstracþie, care este un fel de diapazon foarte dificil pentru poeþii literaturii noastre actuale, ce nu mai vibreazã... Dan Anghelescu vine cu o poezie care absolut surprinde! El este un autor care schimbã anumite structuri de viziune solidificate în poezia contemporanã de pânã acum.”

S-au citit apoi strofe din poeziile poetului Dan Anghelescu, analizate într-o profunzime de moment de cãtre critic, acesta identificând prezenþa unei dimensiuni biblice ascunse în spatele cuvintelor, într-o coloraturã poeticã în general dificil de realizat, dar foarte bine alcãtuitã de cãtre poet. „Conceptul El – în poezie substituind numele lui Dumnezeu – afirma M.N.Rusu, are ca rimã pe Hegel. Sigur, subtilitatea îi aparþine marelui talent al lui Dan Anghelescu, dar aceastã palpãre pe partea invizibilã a cuvintelor, acea zonã crepuscularã a abstracþiilor, care este foarte greu de surprins în poezie... este demonstraþia faptului cã avem de a face cu o voce cu totul particularã din universul poeziei române°ti contemporane...” S-a dat apoi exemplu o altã poezie, cu titlul „a tergarul care îmbrãþ°a o icoanã”, un arhetip identificat de cãtre M.R.Rusu ca fiind unul profund „biblic, religios”, pentru ca sã se arate cum poezia lui Dan Anghelescu transcende imanentul, plecând de la

curățenia și sfințenia pământului în care s-au născut ertegarele de cânepă și icoanele de sticlă ale ăranilor, credincioși și păstrători ai sfințeniei. „Astfel văzută, poezia aceasta, sublinia din nou M.N.Rusu, este o poezie menită să umanizeze abstractul și metafizica abstractului, dar și să umple acea zonă crepusculară a cuvintelor.” Citind mai departe poezia lui Dan Anghelescu, ajungem de la religiozitate la muzicalitate. Este un salt pe portativul literei, făcut de către poet cu o normalitate care impresionează și care ne invită și pe noi, cititorii, să-l urmăm.

Ca o ultimă remarcă la analiza poeziei, criticul M.N.Rusu afirma că „poetul Dan Anghelescu a introdus în poezia românească o definiție a eclerajului semantic prin *objectofiindul*. Această sintagmă aparent netraductibilă, vine dintr-o lectură serioasă a lui Hegel... precum și dintr-o concepție eufonică, ce iată acum crează o particularitate poeziei sale, în cadrul literaturii române contemporane, completând astfel tabloul poeziei metafizice.”

Vă spuneam, la început de reportaj, că evenimentul serii cenaclului a fost o dublă lansare de carte. Astfel, dacă la început s-a vorbit despre poezia lui Dan Anghelescu, criticul M.N.Rusu a trecut la volumul *În labirintul cărților* al Mihaelei Albu. Ca o paranteză ce se cerea rezolvată în ecuația socială a serii, criticul a precizat: „despre Mihaela Albu se poate vorbi foarte mult... activitatea acesteia a fost de la început foarte importantă, atât la New York cât și în România. A început să se lanseze de la New York spre România! Ca dovadă s-a angajat la o misiune foarte împovăritoare de cercetare a presei din exil, într-un domeniu care aparține istoriografiei literare...” Volumul analizează un eantion de presă dintr-o perioadă extrem de dificilă, sub regim stalinisto-comunist, o perioadă caracterizată de critic drept „calvarul pe care l-a traversat literatura română, după 23 august și după moartea lui Stalin... ca apoi să se destalinizeze și să intre într-un regim de aparentă stabilitate, care a produs noii clasici, un Buzura, Preda, Breban, Săndulescu ș.a.m.d.”

Tentativa reușită a Mihaelei Albu de a începe o analiză a trecutului presei scrise din exil, nu a fost scutită însă de greutatea scrutinului istoriei, pe care aceasta a analizat-o, a interpretat-o și a rescris-o în viziunea ei de jurnalist și analist literar. Criticul continua afirmația că „acestea sunt pregătiri pentru o istorie a presei exilului. Nu există nimeni, la ora de față... un critic de talia Mihaelei Albu, care să fi făcut acest lucru foarte greu. Câteva titluri sugestive din volumul de față ar fi: *Revistele literare ale exilului românesc*, *Luceafărul de la Paris*, *Presa literară din exil recuperare și valorificare critică*, *Presa românească de peste hotare*, *Memoria exilului românesc*, *Ziarul Lumea liberă*, etc.”

M.N. Rusu a comentat apoi revista *Carmina Balcanica*, ocazie cu care s-a reamintit dimensiunea balcanică și moștenirea bizantină a poporului român, a recuperării conceptului de balcanism în acest concept, despre care M.N.Rusu spunea că „are și conotații peiorative, dar aici este vorba de o dimensiune care contribuie la edificarea spiritului nostru național. Prin revista *Carmina Balcanica*, continua M.N.Rusu, se redeschide o dimensiune necunoscută a presei românești,

dimensiunea cercetării balcanismului. Se arată astfel cât de mare, cât de largă este harta literaturii române °i harta spiritului românesc.”

Invitatul următor la cuvânt, Teofil Roll din New York, un colaborator de bază al cenaclului „Mihai Eminescu”, dar °i al revistei *Lumină Lină*. *Gracious Light*, a început alocuțiunea sa prin a-°i face publică dezamăgirea că cele două volume lansate i-au parvenit doar cu o zi înainte. Totu°i, experiența acestuia de a cântări o carte chiar de la prima simplă lecturare, °i-a spus cuvântul, Teofil Roll reu°ind în doar câteva minute să acapareze întreaga atenție, prin desfășurarea unei analize directe °i profunde a lucrării în discuție. În viziunea acestuia, poetul Dan Anghelescu este „un om care are o capacitate enormă de conceptualizare, găsesc termenul potrivit pentru orice fenomen, °tie să împrumute concepte de la alți autori... fiind de o conștientizare majoră, mărturisind de unde le-a luat.” Referindu-se la Mihaela Albu, acesta preciza: „cred că sunt puțini scriitori care să scrie cu u°urință – nu u°urătatea – ei, pentru că dânsa scrie text cum scria Mozart muzică. Adică atunci când scrie ea nu mai are nevoie să se întoarcă... tot ce pune jos, stă în picioare. Ea nu lucrează ca Beethoven, pe fiecare notă în parte... ritmul textului ei te fură.”

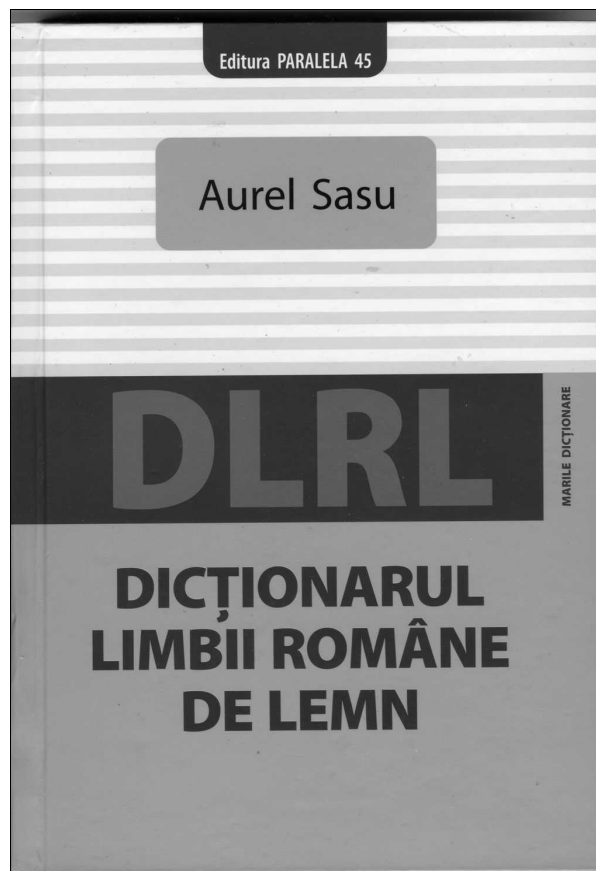
Nu este uitată nici revista *Carmina Balcanica*, pe care Teofil Roll o definește simplu, „un produs a două minți care, fenomenal, se potrivesc! După Bizanș secole, Balcanii au avut o viață culturală °i spirituală pe care abia acum începem să o cunoaștem. De la Bizanș s-au răspândit primele idei patristice, ale Sfinților Părinți ai Bisericii... Balcanii reprezintă un centru al creștinismului care opresat enorm de turci, a întârziat – ca să zic așa – să-°i dobândească universalitatea, așa cum au obținut-o occidentalii... care nu erau oprimați.” Comentariul continuă printr-o analiză a situației actuale din Peninsula Balcanică, situație monitorizată de către Institutul de Studii Slavonice din Paris. Ca o concluzie a analizei sale, Teofil Roll a afirmat că „această revistă este aerul pe care îl respiră civilizația balcanică la ora aceasta.”

Emoția momentului s-a resimțit cel mai tare atunci când a luat cuvântul poetul Dan Anghelescu. Acesta a mulțumit pentru primire, apreciere, comentarii °i atmosfera minunată de la cenaclu. „Pe mulți dintre dv. vă cunosc din paginile revistei *Lumină Lină* – spunea acesta - °i mă bucur că am avut ocazia să vă cunosc. Nu pot să spun foarte multe pentru că sunt inundat de emoții °i de modestie...” Poetul °i-a exprimat îngrijorarea că în clipa de față, cultura românească din țară, este de-a dreptul ignorantă față de scriitorii din diaspora. De aceea el a simțit că îi revine o sarcină foarte importantă în a vorbi despre scriitorii români din exil, anulând oarecum afirmația lui Tudor Vianu, care spunea că «în afara granițelor României nu există literatură». „Iată că în afara granițelor țării există literatură – continua poetul - °i a existat întodeauna o literatură mare... de aceea împreună cu Mihaela Albu încercăm să readucem în circulația valorilor românești, mari personalități. Nu vorbesc de spre Eliade, Ionescu, Cioran... ei sunt readuși, dar sunt foarte mari poeți... mari scriitori, chiar printre dv. care trebuie reabilitați cultural

în țară, cum ar fi poetul Horea Stamatu, despre care am scris de curând... „i mulți alții.” Imperiozitatea cu care trebuie făcută această reabilitare culturală, această reconstituire a istoriei valorilor intelectuale românești din afara țării, vine din trista realitate a existenței pericolului uitării, așa cum afirma Dan Anghelescu: „din păcate tineretul din România este foarte puțin despre scriitorii din perioada interbelică, iar în cultura românească, din păcate, se produce acum un hiatus aproape identic cu cel din perioada comunistă!” La finalul discursului, poetul a adresat îndemnul ca să fie mai multă unitate: „vocea dv. se aude în România de multe ori; să facem ceva împreună pentru ca toți scriitorii din afara țării să reintre în circuitul de valori!”

Acel circuit al valorilor la care se referea Dan Anghelescu cuprinde, fără îndoială, și cenaclul „Mihai Eminescu”, lucru pe deplin confirmat de Mihaela Albu, care a vorbit ultima în seara lansării celor două volume. „,ați bine cât sunt de bucuroasă să pot fi din nou în mijlocul dv. dar din păcate pentru puțin timp.” Mihaela Albu a relatat apoi succesul de care s-a bucurat revista *Carmina Balcanica* lansată, acum o lună, în Serbia, în prezența mai multor scriitori din țara vecină. La universitatea din Novi Sad s-a întâlnit apoi cu studenți care învață limba română și cu redacția unei alte reviste, de același format academic, intitulată „Europa”. Despre *Carmina Balcanica*, Mihaela Albu afirma că: „și face din ce în ce mai mult drum și porți deschise... Cronici am avut în multe țări balcanice, iar numărul de fașă este dedicat Greciei. Am trimis un număr de 20 de exemplare în Grecia, dar și ambasadorului grec de la București. Numărul viitor, care se află în lucru - sperăm să fie gata pentru a-l duce la Ankara - este dedicat Turciei, dar și turcilor și tătarilor din România. Această publicație se termină cu trei recenzii: una este dedicată memoriilor lui Bartolomeu Valeriu Anania, o carte de memorii ale unui important prelat român. Cea de a doua recenzie este o antologie de poezie din America, făcută de Gabriel Stănescu. A treia este o carte nouă, considerată cartea anului în 2009, intitulată *Cartea șoptelor* a lui Varujan Vosganian, care surprinde momente din viața comunității armene din România.”

Finalul serii, a fost încununat cu o lectură foarte interesantă a Mihalei Albu, care a citit câteva fragmente din fiecare recenzie.

Aurel Sasu, *Dicționarul
Limbii Române de
Lemn*, Colecția Marile
Dicționare, Editura
Paralela 45, 2010.

O colecție terifiantă de termeni din terorismul lingvistic practicat în anii dictaturii comuniste.

M.N.R

Reviste sosite la redacție

❖ *Romanian journal* (nr. 653) acordă o pagină întreagă Cenuclului literar "Mihai Eminescu" din New York, având ca invitat pe poetul Liviu Georgescu, °i cărți sale recente, intitulată *EL*, apărută la editura Paralela 45. "Rezultat al stării de grație, scrie reportera Mariana Terra, poezia este o arhitectură originală a cuvântului °i a ideii, a°a cum ne-a convins, o dată în plus, poetul Liviu Georgescu". În fotografiile care însoțesc reportajul apar M.N. Rusu, Liviu Georgescu, Theodor Damian, în alta, o parte din asistență. S-ar cuveni ca ele să aibă explicațiile de rigoare, cine, de pe alt meridian, °tie cine sunt personajele din imagini?

❖ În revista *Plai străbun** (nr.20), Magazin pentru românii din lumea întreagă, ne reține atenția poemul "Recurs la iubire", de Mariana Nan colaboratoare a revistei noastre, care a evoluat sub îndrumarea criticului M. N. Rusu °i care îi prefăcează viitorul volum de poezii. Reproduc un fragment din poemul apărut în *Plai străbun*: "...da, îl doare cuvântul înflorit care nu e floare/ cum °i pe tine te-a durut/(iube°te femeie-facerea lumii prin tine/cu dragoste iertătoare pentru el)/când n-a putut să-ți rădă, să-ți pângă n-a vrut/cu plecaciune în fața marelui stăpân al visurilor absolute/voinței prin care e°ti (coco°ii mai cântă pe creste dar tri°ti)/de când l-ai crescut închinat dăruit ție// neînțelegese firi? nu-i umple duminici cu flăcări din candelale goale/ îi e foame? nu fructul oprit, dă-i mărul din grădină/ sub tălpi obosite pune-i a°ternut- surâsuri curate- moale/ pre° de petale nu țepi de trandafiri// voioasă, fericită, nu te vrea a°a?/ făptuie°te ultima lui vrere/ pune darurile jos în panere/ cântă cântarea lebedelor mute/ °i du-te..."

❖ Mai întâlnim în *Plai străbun*, publicație condusă de Ortansa Sturza, o prezentare a revistei noastre *Lumină lină*, numere mai vechi; a°teptăm °i alte cuvinte despre cele recente, care se înscriu într-o nouă etapă redacțională.

❖ Din revista *Acolada* (Satu Mare), care ne-a parvenit prin amabilitatea poetului Dr. Liviu Georgescu, este imperios necesar să atragem atenția cititorilor asupra anchetei: "Cât de antimeritocratică este societatea românească?"

❖ În revista *Plumb* (Bacău), număr recent, o surpriză: versuri de Carmen Voisei °i articole despre activitatea literar-artistică a acesteia."Poeta a citit în cadrul Cenuclului literar "Mihai Eminescu" al revistei de spiritualitate °i cultură românească *Lumină lină*, criticul M.N. Rusu acordând un spațiu larg comentării acestui adevărat recital...", scrie Cornel Galben, în articolul aniversar dedicat poetei Carmen Voisei.

Daniela Mariano

Retrospectiva Trimestrială

❖ Vineri 18 Iunie 2010 la Cenaclul litar “M. Eminescu” din New York a fost lansat volumul de poezie *El* de Liviu Georgescu. Au vorbit și recitat din poezia oaspetelui serii, criticul și istoricul literar M.N. Rusu, Th.Damian și autorul. Au mai luat cuvântul D-na Mariana Terra și ziaristul Grigore Culian.

❖ Vineri 25 Iunie 2010, cenaclul nostru a avut doi musafiri din România; scriitorii și profesorii Mihaela Albu și Dan Anghelescu. Cărțile lansate au fost *Și acum ar fi trebuit să vorbesc* (poezii) de Dan Anghelescu și *În Labirintul cărților* de Mihaela Albu. A fost prezentat și nr. 3 al revistei *Carmina Balcanica* (director Dan Anghelescu, redactor șef Mihaela Albu).

Au vorbit despre volumele menționate scriitorul Theodor Damian, criticul și istoricul literar M.N. Rusu, Teofil Roll, și cei doi oaspeți ai cenaclului.

A urmat tradiționala recepție.

ANUNȚURI

Biserica noastră: St. George Episcopal Church în Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River). Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 1:30 PM. Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18, Q102 și Q103.

Programele de Studiu Biblic și ale Cenaclului litar “Mihai Eminescu” se vor desfășura după următorul orar:

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013): 9 Iulie, 23 Iulie, 17 Sept., 1 Oct., 15 Oct., 29 Oct., 12 Nov., 26 Nov., 10 Dec.

Cenaclul litar: 2 Iulie, 16 Iulie, 10 Septembrie, 24 Septembrie, 8 Oct., 22 Oct., 5 Nov., 19 Nov., 3 Dec., 17 Dec.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbal, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:

X-Ray
EKG
Spirometrie (Evaluari Pulmonare)
Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiac
Cardiotrace (EKG prin telefon)
24 de ore Halter Monitor
Sigmoidoscopii si Pap smear
Tens (Stimulare electrica)
Ultrasound
Timpanometrie
toate testele de sange si urina
teste pentru depistarea
cancerului de colon si ulcer
teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)
Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106 (718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,
Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,
unde schimbati cu Q 104.

Meridianul

ROMÂNESC

WEEKLY NEWS • ROMANIAN-AMERICAN COMMUNITY • WEEKLY NEWS

- Actualitate Românească • Comunitatea româno-americană • Pagini de cultură românească • Analize politice și sociale
 - Opinii • Pagini de cultură religioasă
 - Divertisment • Sport • Weekend
 - Business-uri românești în America
- ... toate acestea și multe altele le puteți găsi citind:

2 NUMERE GRATUITE!

Pentru cei care n-au fost abonați la Meridianul Românesc în ultimele 6 luni.

Meridianul Romanesc, 330 N State College Blvd, Suite 107, Anaheim CA 92806
tel. (714) 991-4977, fax (714) 991-0364 sau e-mail meridrom@concentric.net.

www.meridianul.com